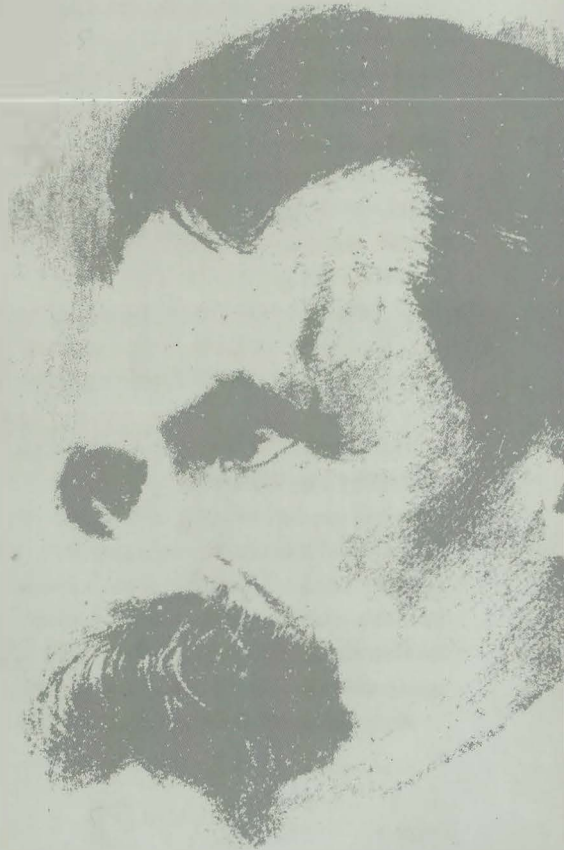

Friedrich Nietzsche

Bütün Yapıtları

Deccal

Çeviren: Oruç Aruoba

2. BASIM

Kitapları 16

Friedrich Nietzsche

Friedrich Wilhelm Nietzsche, 15 Ekim 1844'te, Kuzeydoğu Almanya'nın, babasının papaz olduğu küçük bir kasabasında, Röcken'de doğdu. Beş yaşındayken babası ölünce, annesi, kızkardeşi ve halalarıyla birlikte Naumburg'a göçen küçük Fritz, orta öğrenimini ünlü 'klasik' okul Schulpforta'da tamamladı. Yüksek öğrenimi için önce teoloji okumaya başlayan Nietzsche, hocası bilgin Ritschl'ın etkisiyle filolojiye, özellikle de Eski Yunan incelemelerine kaydı. Leipzig ve Bonn üniversitelerinde okuduktan sonra, henüz doktorasını bile vermemişken, 1869 yılında (yirmi beş yaşındayken) İsviçre'nin Basel Üniversitesi'nin Klasik Filoloji Kürsüsü'ne Onursal Profesör olarak çağrıldı.

Bu sıralarda Schopenhauer'in felsefesi ve Wagner'in müziğine hayranlık besleyen gencin ilk yapıtı, *Tragedyanın Doğuşu*, getirdiği yepyeni kültür anlayışı ve çağdaşlık yorumuyla, hem ilgi uyandırdı hem de şimşekleri üzerine çekti. Bunu, özellikle ahlak konularında yoğunlaşan çeşitli kitapları izledi.

1879'da gönüllü olarak katıldığı 1870 Alman-Fransız savaşında geçirdiği hastalıkların sonuçlarının (baş ağrısı, uykusuzluk) iyice artmasıyla, üniversite-deki görevinden emekliye ayrılarak, sağlığını koruyabileceği bir yer arayışı içinde, kışları İtalya kıyılarında, yazları İsviçre dağlarında yaşayarak, kendini tamamiyle yazılarına verdi. 1883'te, bir yıl önce tanıştığı Rus asıllı kadın şair Lou Salomé'nin de verdiği yücelme duygusuyla, *Böyle Söyledi Zerdüşt*'ün ilk kitabını yazdı. Bunu, 1885'e dek, ikinci, üçüncü ve dördüncü kitapları ile, *Zerdüşt*'ün içeriğine 'düzyazı' olarak yaklaşan *İyinin Ve Kötünün Ötesinde* (1885) ve *Ahlakın Soykütüğü* (1887) izledi.

Zerdüşt sonrası döneminde, çeşitli zamanlarda çeşitli başlıklar tasarlayarak, bir 'büyük yapıt' yazmaya girişen Nietzsche, son üretken yılı olan 1888'de, sırayla *Wagner Olayı*, *Putların Batışı*, *Deccal*, *Ecce Homo* ve *Dionysos Dithyrambosları* adlı kitaplarını tamamladı. 1889 yılının ilk günlerinde, Torino'da, sokakta kırbaçlanan bir beygirin boynuna sarılıp ağlamaya başlayan düşünür, öğrencilik yıllarında aldığı frengi mikrobi sonucu olduğu tahmin edilen çılgınlığa gömüldü. 1900 yılına dek tinsel karanlık içinde bitkisel denebilecek yaşamını sürdüren Nietzsche, etkileri kendisinden sonraki yüzyılda yaygın olacak düşünce ürünlerini geride bırakarak 25 Ağustos'ta 'bengiliğe' göçtü...

Nietzsche

Bütün Yapıtları

ELEŞTİREL TOPLU BASIM

Giorgio Colli / Mazzino Montinari

Bölüm I : Gençlik Yazıları

Bölüm II : Filoloji Yazıları

Bölüm III : Kitapları

Bölüm IV : Defterleri

Bölüm V : Mektupları

Yayın Kurulu

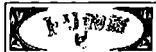
Oruç Aruoba - Mustafa Tüzel - Can Alkor

Walter de Gruyter & Co
Berlin

Hakusuisha Publishing Company
Tokyo

İtiski Yayınları
İstanbul

Editions Gallimard
Paris

Adelphi Edizioni
Milano

FRIEDRICH NIETZSCHE

Deccal

Hıristiyanlığa Lanet

Çeviren:

Oruç Aruoba

BÜTÜN YAPITLARI
BÖLÜM III / CİLT 16

İstanbul / 2008

Ithaki Yayınları - 170
Nietzsche Bütün Yapıtları / Eleştirel Toplu Basım - 2
Giorgio Colli / Mazzino Montinari
ISBN 975-8725-05-X

Deccal
Friedrich Nietzsche

Kitabın özgün adı:
Der Antichrist

2. Baskı İstanbul, Haziran 2008

© Walter de Gruyter & Co.
© Ithaki, 2003

Yayıncının yazılı izni olmaksızın alıntı yapılamaz.

*Die Herausgabe dieses Werkes wurde aus Mitteln des
Goethe-Instituts Inter Nationes gefördert.*

***Bu yapıtın yayımlanması Goethe-Instituts Inter Nationes'in
katkılarıyla gerçekleşmiştir.***

Yayına Hazırlayan: Ahmet Öz

Kapak Tasarımı: Murat Özgöl

Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: Yeşim Ercan

Kapak ve İç Baskı: İdil Matbaacılık

Ithaki™ Penguin Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur.

Ithaki Yayınları
Mühürdar Cad. İlder Ertüzün Sok. 4/6 34710 Kadıköy İstanbul
Tel: (0216) 330 93 08 – 348 36 97
Faks: (0216) 449 98 34
E-posta: ithaki@ithaki.com.tr
www.ithaki.com.tr

Der Antichrist.

~~Verurtheilung des Christenthums~~

Fluch auf das Christenthum.

Önsöz

Bu kitap en azlarındır¹. Belki de onlardan hiçbirini yaşamıyor daha. Onlar, benim Zerdüşt'ümü anlayanlar olacaklar: kendimi, daha bugünden işitilecek kulaklar bulanlar ile nasıl karıştırabilirdim ki? Ancak öbürgündür benim olan. Kimileri öldükten sonra² doğar.

Kişinin beni anlamasının, hem de zorunlulukla anlamasının koşulları, —bunları pek iyi bilirim. Benim yalnızca içtenliğime, tutkuma dayanabilmek için, düşünsel konularda katılık kertesinde dürüst olması gerekir kişinin. Dağlarda yaşamaya alışkın olması gerekir— çağın siyasetinin ve halkların çıkarıcılıklarının sefil gevezeliğini kendi altından görmeye. Aldırmaz olmuş olması gerekir, hiç sormaması gerekir, doğruluk yararlı mıdır diye, bir kötü kader olup çıkar mı diye... Bugün kimsenin sorma yürekliliğini göstermediği sorulara sertliğin verdiği yatkınlık; yasa klanmış olana yüreklilik; labirente önceden-belirlenmişlik. Yedi yalnızlıkta edinilmiş bir deneyim. Yeni bir müzik için yeni kulaklar. En uzaklar için yeni gözler. Şimdiye dek sağır kalınmış doğrular için yeni bir vicdan. Ve yüce üslubun iktisat istemi: gücünü, heyecanlanmasını derli-toplu tutmak...

Kendi kendine saygı; kendi kendine sevgi; kendi kendine karşı koşulsuz bir özgürlük...

—İşte! Bunlardır benim okurlarım ancak, benim sahici okurlarım, benim önceden belirlenmiş okurlarım: geri kalan neye yarar ki— geri kalan, insanlıktır yalnızca.— Kişinin, gücüyle, ruhunun yüksekliğiyle, insanlığa tepeden bakması gerekir —hor-görüsüyle...

Friedrich Nietzsche

—Kendimizi aldatmayalım. Hiperborlularız¹ biz,— pekala biliriz ne denli kopuk yaşadığımızı. “Ne karadan ne de denizden bulabilirsin Hiperborlulara giden yolu”: bunu daha Pindaros bilip söylemişti bizim için. Kuzeyin ötesinde, buzun, ölümün ötesinde —b i z i m yaşamımız, b i z i m mutluluğumuz... Mutluluğu keşfettik biz, yolu biliyoruz artık, binlerce yılın labirentinden çıkışı bulduk. B a ş k a kim bulabilirdi ki bu çıkışı? —Modern insan mı? —“Ne ettiğimi bilmiyorum; ne ettiğini bilmeyen her şeyim ben” diye iç geçirir modern insan... B u modernlikti bizi hasta eden, —tembel barışlar, korkak tavizler², modern Evet ve Hayır’ın bütün erdemli kirliliği idi. Her şeyi “kavradığından” dolayı her şeyi “bağışlayan” bu hoşgörü³, bu manda-yüreklilik⁴, bizim için scirocco’dur⁵. Çağdaş erdemler ile öteki güney yelleri arasında yaşamaktansa, buzlar içinde yaşamak yeğdir!.. Yeterince yürekliydik, ne kendimizi ne de başkalarını esirgedik: ama, uzun süre, yürekliliğimizi nereye yönelteceğimizi bilemedik. Karamsarlaştık, durgunlaştık; bize yazgıcı⁶ dediler. B i z i m yazgımız —doluluktan, gerilimden, güçlerin birikimiydi. Şimşeğe ve eyleme a ç t ı k, zayıfların mutluluğundan, “boyuneğış”ten uzak-

tık... Göğümüzde sağanak vardı; doğa, bizim doğamız, bulutlanıyor, karanıyordu —ç ü n k ü h i ç y o l u m u z y o k t u . Mutluluğumuzun formülü: Bir Evet, bir Hayır, düz bir çizgi, bir h e - d e f . . .

2

İyi nedir? —İnsanda güç duygusunu, güç istemini, gücün kendisini yükselten her şey.

Kötü nedir? —Zayıflıktan doğan her şey.

Mutluluk nedir? —Gücün b ü y ü d ü ğ ü duygusu —bir engelin aşıldığı duygusu.

Doygunluk d e ğ i l , daha çok güç; genel olarak barış d e ğ i l , savaş; erdem d e ğ i l , yetenek¹ (Rönesans tarzı erdem, virtü², moralinsiz³ erdem).

Zayıflar, nasibi kıtlar yıkılıp gitmelidir: b i z i m insan sevgimizin baş ilkesi. Ve onlara bunun için de yardım edilmelidir.

Herhangi bir günahattan daha zararlı olan nedir? —Nasibi kıtlara, zayıflara duyulan acımadan doğan eylem —Hıristiyanlık.

3

Burada ortaya koyduğum sorun, varlıklar sıralamasında insanlığın yerini ne almalıdır sorunu değildir (—insan bir s o n - d u r) : sorun, hangi tip insanın, daha yüksek değerlidir, yaşamaya daha değerlidir, geleceği daha sağlamdır diye y e t i ş t i r i l m e - s i gerektiği, i s t e n m e s i gerektiği sorunudur.

Bu yüksek değerli tip bundan önce de sık sık ortaya çıkmıştır: ama bir mutlu rastlantı olarak, istisna olarak; hiçbir zaman da i s t e n e r e k d e ğ i l . Tersine, daha çok korkulmuştur ondan,

şimdiye dek korkunç olanın ta kendisi olmuştur neredeyse; —ve bu korkudan dolayı da onun karşıtı olan tip istenmiş, yetiştirilmiş, elde edilmiştir: evcil hayvan olan, sürü hayvanı olan, hasta hayvan olan insan, —Hristiyan...

4

İnsanlık, bugün inanıldığı gibi, daha iyiye ya da daha güçlüye ya da daha yükseğe doğru bir gelişme göstermemektedir. “İlerleme”, modern bir düşüncedir yalnızca, yani, yanlış bir düşünce. Bugünün Avrupalısı, değerlilik bakımından, Rönesans Avrupalısının fersah fersah altında kalır; ileriye doğru gelişme, herhangi bir zorunlukla, yükselme, yücelme, güçlenme değildir hiç de.

Bir başka anlamda, yeryüzünün en farklı yerlerinde, en farklı kültürlerde tek tek durumlarda bir başarıya¹ ulaşma hep görülür, bu başarıya ulaşanlar da sahiden bir yüksek tip oluşturlar: İnsanlık toplamına göre bir çeşit üstinsan olan bir şey. Böylesi şanslı, büyük başarı örnekleri hep olanaklı olmuştur, hep de olacak belki. Hatta, bütün bir soy, bir kavim, bir halk, bazı durumlarda böylesi i s a b e t l e r² olarak ortaya çıkabilir.

5

Hristiyanlığı cicileyip bicileyip, allayıp pullamamalı: Hristiyanlık bu yüksek tip insana karşı ölüme³ bir savaş vermiştir, bu tipin bütün temel içgüdülerini yasaklamış, bastırmış, bu içgüdülerden, kötüyü, kötünün ta kendisini imbiklemiş, süzüp çıkarmıştır, —üzerine suç atılan tipik insan olarak güçlü insan, “lanetli insan”¹. Hristiyanlık bütün zayıfların,

düşkünlerin, nasibi kıtların yanını tutmuş, güçlü yaşamın ayakta duruş koşullarının çelişiginden bir ideal çıkarmıştır; tinselliğin en üst değerlerinin günahkarlık, sapıklık, a y a r t ı l m a olarak duyulmalarını öğreterek, tinsel bakımdan güçlü doğallıların bile akıllarını yozlaştırmıştır. En sefil örnek —Pascal'ın² yozlaşması, aklının kalıtsal ilk günahca yozlaştırıldığına inanan Pascal'ın; oysa Hıristiyanlığından başka bir şey değildi aklını yozlaştıran!—

6

Acı verici, tüyler ürpertici bir oyundu karşıma çıkan: insanın y o z l u ğ u n u n önündeki perdeyi çektim, açtım. Bu sözcük, benim ağzımdan, en azından bir kuşkuya karşı korunmuştur: insan konusunda ahlaksal bir yakınma içerdiği kuşkusuna. Bu sözcük —yeniden altını çizmek istiyorum— m o r a l i n s i z bir anlamdadır: öylesine ki, bu yozluğu en güçlü bir biçimde duyduğum yer, şimdiye dek en bilinçli olarak “erdem”e, “tanrısallığa” yönelinen yer olmuştur. Yozlaşmışlıktan anladığım, sanırım şimdiden sezinlendi, *décadence* anlamında: savım da, insanlığın bugün kendi en üst istenebilirliklerini bir araya topladığı değerlerin hepsinin, *décadence* değerleri olduğu.

Bir canlıya, bir türe, bir bireye, içgüdülerini yitirmişse, kendisine zararlı olanı seçiyor, ye ğ l i y o r s a , yozlaşmış derim. “Yüce duygular”ın, “insanlık idealleri”nin bir tarihi —olası ki bu tarihi anlatmak da bana düşecek— insanın n e d e n böylesine yozlaştığının açıklaması olurdu neredeyse.

Yaşamın kendisiydi benim için büyümenin, dayanıklılığın, kuvvetlerin birikmesinin içgüdü, g ü c ü n içgüdü: güç istemenin eksik olduğu yerde, düşüş vardır. Savım, insanlığın bü-

tün en üst değerlerinde bu istemin eksik olduğudur, —en kutsal adlara bürünerek egemenliği elinde tutanların, düşüş-değerleri, nihilistik¹ değerler olduğu.

7

Hristiyanlığa, acımanın¹ dini denir. —Acıma, yaşam duygusunun erkesini artıran gerilim verici² duyguların karşıtı bir duygudur: çöküntü verici² bir etkisi vardır. Kişi, acıma duyduğunda, gücünden yitirir. Acıma yoluyla, zaten acı çekmenin kendisinin yaşama getirdiği güç eksilmesi, yoğunlaşır, çeşitlenir. Acı, acıma yoluyla, bulaşıcı hale gelir; bazı durumlarda, acımayla, nedeninin büyüklüğü ile çarpık bir orantı oluşturan bir toplam yaşam eksilmesine, yaşam erkesi³ eksilmesine ulaşılabilir (—Nasırâlı'nın⁴ ölümünde olduğu gibi). İlk bakış açısı bu; ama daha da önemli bir açı var. Acımanın, doğurageldiği tepkilerin değerine göre ölçüldüğünü düşünürsek, yaşam için taşıdığı tehlikeli nitelik daha da aydınlık bir ışığa çıkar. Acıma, gelişmenin yasasını, seçi⁵ yasasını büyük çapta etkisiz kılar, çeler. Batıp gitmek için olgunlaşmış olanları ayakta tutar, yaşamın bozuk kalıtlımlılarının, sonu belirlenmişlerinin yararına kendini ayakta tutar, yaşar t u t t u ğ u her tür nasibi kıtın bolluğuyla da, yaşamın kendisine karamsar, sorunsal bir görünüm verir. Acımaya bir erdem demeye kadar vardırılmıştır iş (—oysa her soylu ahlakta zayıflık olarak görülür—); daha da ileri gidilmiş, acıma, erdemin t a k e n d i s i , bütün erdemlerin temeli ve kaynağı kılınmıştır, —tabii, hep gözönünde tutulması gerekir ki, bu nihilist bir felsefenin bakış açısından yapılmıştır, kalkanına y a ş a m ı n y a d s ı n m a s ı n ı kazımış bir felsefenin. Schopenhauer tam ortamındaydı bu noktada: yaşam, acıma yoluyla değillenir; d e ğ i l -

lenmeye değer kılınır, —acıma, nihilizmin pratiğidir. Yeniden söyleyeyim: bu çöküntü verici ve bulaşıcı içgüdü, yaşamın ayakta durmaya ve değer-yükselişine yönelik içgüdülerini çeler, siler, etkisiz kılar: böylelikle sefillerin koruyucusu⁶ olduğu kadar sefaletin çoğaltıcısı⁷ olarak da *décadence*'in yükselişinin temel bir gerecidir —acıma, hiçliğe inandırır!.. “Hiçlik” denmez tabii buna: “Öte”⁸ denir ya da “Tanrı” ya da “Hakiki Hayat” denir ya da Nirvana⁹, Kurtuluş, Kutsanmışlık... Dinsel-ahlaksal idiosynkrasi¹⁰ alanından edinilme bu masum retorik¹¹, burada hangi eğilimin derin sözcüklerin kılığına büründüğü kavranınca, hemen çok daha az masum görünmeye başlar: yaşam düşman¹²ı eğilimdir bu. Schopenhauer yaşam düşmanıydı: bu yüzden erdem haline geldi acıma onun için... Bilindiği gibi, Aristoteles acımayı hastalıklı ve tehlikeli bir durum olarak gördü, arada sırada bir arındırıcı¹² ilaçla giderilmesi doğru olacak bir durum: trajediyi de bir arındırıcı olarak aldı. Sahiden, Schopenhauer'de (ve ne yazık St. Petersburg'dan Paris'e dek, Tolstoy'dan Wagner'e dek bütün yazınsal ve sanatsal *décadence*'imizda) görülen bu böylesine hastalıklı ve tehlikeli acıma birikimi için, yaşam içgüdülerinde bir tedavi yolu aramak gerekirdi: ki bu birikim patlasın, aksın... Sağlıksız çağdaşlığımız içinde Hristiyanca acımadan daha sağlıksız bir şey yok. Burada hekim olmak, burada acımasız olmak, burada neşter kullanmak —bize aittir bu; bu bizim insan sevgimizdir, bu yüzden filozoflarınız biz, biz Hiperborlular!—

Kimi kendi karşıtımız olarak duyduğumuzu söylemek gerek —tanrıbilimciler¹ ile kanına tanrıbilimcilik bulaşmış her

şey— bütün felsefemiz... Kişinin de, bu yazgıyı yakından tanıması, dahası, kendisinde yaşamış olması, onun yüzünden neredeyse batıp gitmiş olması gerekir, burada artık şakaya yer olmadığını anlaması için (—şu bizim Bay Doğabilimci ve Fizyologlarımızın özgür-tinciliği², benim gözümde, ş a k a d ır , —bu konulardaki tutku yok onlarda, bu konulardan acı çekmiş olma yok—). Bu zehirlenme, düşünüldüğünden daha yaygındır: tanrıbilimciliğin burnubüyüklik içgüdüsünü, bugün kişinin kendisini “idealist” duyduğu her yerde buldum, —kişinin, yüksek bir kaynağa dayanarak, kendinde gerçekliğe tepeden, yabancı gözlerle bakma hakkını bulduğu her yerde... Idealist, tıpkı rahip gibi, bütün büyük kavramları elinde tutar (—yalnızca elinde de değil!), onları iyi niyetli bir horgörüyle, “anlama yetisi”ne, “duyular”a, “onurlar”a, “mutlu yaşam”a, “bilim”e karşı kullanır; bunları, üzerinde saf kendi-içinliğindeki “Tin”in uçuştugu, zararlı, sapıtıcı güçler olarak, kendi altında görür: —sanki şimdiye dek alçakgönüllülük, saflık, boynubüküklük, tek sözcükle k u t s a l l ı k , yaşama, çekinilecek şeylerin ve günahların topundan daha çok zarar vermemiş gibi... Saf tin, safi yalandır... Rahip, yaşamın bu m e s l e k t e n yoksayıcısı, yalanlayıcısı, zehirleyicisi, y ü k s e k bir insan türü sayıldığı sürece; doğru n e d i r sorusuna hiçbir yanıt bulunamaz. Hiçin ve olumsuzlamanın bu bilinçli avukatı, “Hakikat”in sözcüsü yerine konduğunda, doğru zaten t e p e s i ü s t ü n e çevrilmiştir...

Savaş açtığım bu tanrıbilimcisi içgüdüsüdür: her yerde buldum onun izlerini. Damarlarında tanrıbilimci kanı akanlar, bütün şeylere daha başından eğri, dürüst olmayan bir tavırla yak-

laşırlar. Bu yaklaşım sonucu oluşan tutku, kendine i n a n ç adını takar; kendi karşısında, sağlamaz sahtelik görünümünden acı çekmemek için, gözünü sımsıkı, hepten yummak. Her şeye yönelik bu çarpık optikten¹, bir ahlak, bir erdem, bir kutsallık çıkarırlar, y a n l ı ş görme, i y i vicdan haline getirilir, —bu optik, “Tanrı” “Kurtuluş” “Ebediyet” adlarıyla sakrosankı² kılındıktan sonra da, b a ş k a herhangi bir optik türünün artık değer taşı-maması talep edilir. Tanrıbilimci içgüdüsünü başka her yerde de kazıp ortaya çıkardım: bu içgüdü, yeryüzünde bulunan en yaygın sahtelik biçimi, sahteliğin sahici y e r a l t ı biçimidir. Bir tanrıbilimcinin doğru diye duyduğu, yanlış olmak z o r u n d a d ır : bu bir doğruluk ölçütü neredeyse. Tanrıbilimcinin en alttaki kendini ayakta tutma içgüdüsüdür, gerçekliğin herhangi bir bakımdan saygıdeğer bulunmasını, ya da hatta yalnızca dilegelmesini bile yasaklayan. Tanrıbilimciliğin etkilerinin yayıldığı her yerde, d e ğ e r y a r g ı s ı tepesi üstüne çevrilmiştir, “doğru” ve “yanlış” kavramları zorunlu olarak terstir: burada, yaşama en zararlı olana “doğru” denir; yaşamı yükselten, yücelten, evetleyen, haklı ve üstün kılana da “yanlış”... Tanrıbilimcilerin hükümdarların (y a d a halkların) “vicdan”ları yoluyla g ü c e elattıkları zaman da, temelde hep n e y i n olupbittiğinden kuşquamız olmaz: Son istemi, n i h i l i s t i k istem, gücü istemektedir...

10

Felsefenin tanrıbilimci kanıyla kirlendiğini söylediğimde, Almanlar tarafından hemen anlaşılır demek istediğim. Protestan papaz, Alman felsefesinin büyükbabasıdır¹; protestanlığın kendisi de onun peccatum originale’si². Protestanlığın tanımı: Hristiyanlığın —ve aklın— bir yanına inen inme... “Tübingen Da-

rüşşafakası”³ sözünü söylemek yeter, Alman felsefesinin temelde ne olduğunu kavramak için —s i n s i bir tanrıbilim... Şvab’lar⁴ Almanya’nın en iyi yalancılarıdır, masumca yalan söylerler... Kant’ın ortaya çıkışının, dörtte üçü papazların, hocaların oğullarından oluşan Alman öğrenim dünyasında estirdiği şenlik havası nereden geliyor—, nereden geliyor Kant’la da ha i y i y e doğru bir gidişin başladığı yollu, bugün bile yankılanan Alman kanısı? Alman öğrenimcilerinin tanrıbilimci içgüdüğü, bu noktada ne y i n yeniden olanaklı kılındığını sezinledi... Eski ideale varan bir kaçamak yol açılmıştı. “H a k i k i Dünya” kavramı, ahlakın dünyanın ö z ü olduğu kavramı (—yanlışlar içinde bu en berbat iki yanlış!), şimdi, bulandırılmış-kurnaz bir skepsis⁵ sayesinde, yeniden, kanıtlanabilir kılınmış olmasa da, artık çürütülemez kılınmıştı... Akıl, aklın h a k k ı , ulaşamıyordu oraya... Gerçeklik “görünüştellik” haline sokulmuş; baştan aşağı y a l a n d a n bir dünya, varlıkların dünyası, gerçeklik haline sokulmuştu... Kant’ın başarısı, salt bir tanrıbilimci başarısıdır: Kant⁶, Luther gibi, Leibniz gibi, kendi başına doğru gidemeyen⁷ Alman dürüstlüğü’nün yeni bir yavaşlatıcısıydı.—

11

A h l a k ç ı Kant’a karşı da bir sözüm var: Bir erdem, k e n d i buluşumuz, k e n d i kişisel-özel gereksinmemiz ve gerekirliğimiz olmak zorundadır: başka her türlü anlamda, bir tehlikeden başka bir şey değildir. Yaşamımızın belirlemediği bir şey ona z a r a r verir: Kant’ın olmasını istediği gibi¹, salt “erdem” kavramı karşısındaki bir saygı duygusundan çıkan bir erdem, zararlıdır. “Erdem”, “ödev”, “kendi başına iyi”, kişisel-özel-olmayan, genel-geçer nitelikte iyi —uydurmalardır bütün bunlar; içinde,

çöküşün, yaşamın son güçsüzleşmesinin, Königsberg Çinliliği'nin² dilegeldiği uydurmalar. Ayakta durmanın ve büyümenin en derin yasaları, bunun tersini buyurur: herkesin kendi erdemi, kendi kesin buyruğunu bulmasını. Bir halk, kendi ödevini, genel olarak ödev kavramıyla karıştıncı, batar. Hiçbir şey, bu kişisel-özel-olmayan ödev kadar, bu soyutlama moloh'u³ karşısında özveri kadar, derinden, içten yıkıcı değildir. —Kant'ın kesin buyruğunun yaşam için tehlikeli duyulmamış olması!.. Tanrıbilimci içgüdüsünden başka bir şey değildi onu kanatları altına alan! —Yaşam içgüdüsüyle yapılan bir eylem, bu eylemin yapılmasıyla duyulan hazda, doğru, haklı, yerinde bir eylem olduğunun kanıtını bulur: o Hristiyan-dogmatik barsaklı nihilistin hazdan anladığı ise bir yergidir... İç zorunluk olmaksızın, derin bir kişisel-özel-seçim olmaksızın, haz olmaksızın, çalışmak, düşünmek, duymak kadar hızla yıkan başka ne olabilir? Bu, tam da *décadence*'nin reçetesi⁴ dir, hatta budalalığın reçetesi... Kant, budala⁴ oldu. —Hem de Goethe'nin çağdaşıydı bu! Bu yazgı örümceği, Alman filozofunun ta kendisi sayıldı, —daha hâlâ da öyle sayılıyor!.. Almanlar için düşündüklerimi söylemeye edebim elvermiyor... Fransız Devrimi'ni, devletin organik-olmayan biçiminden organik biçimine geçiş diye gören Kant⁵ değil miydi? İnsanın ahlakasal yapısından başka bir şeyle açıklanamayacak bir olay, tek bir örnekle "insanlığın iyiye eğilimi"nin bütünüyle kanıtlanabileceği bir olay olup olmadığını kendi kendine sormamış mıydı? Kant'ın yanıtı: "Bu, Devrim'dir." Her şeyi, her bir şeyi yanlış kavrama içgüdüsü, doğaya aykırılığın içgüdüleşmesi, Alman *décadence*'inin felsefe olup çıkması —işte Kant budur! —

Bir-iki şüpheciye, felsefe tarihinin dürüst tipini bir yana ayırıyorum: geri kalanların ise, düşünsel dürüstlüğü daha ilk gereklerinden bile haberleri yoktur. Topu, hanımcıklar gibi davranırlar, bütün bu büyük gayretkeşler ve hilkat garibeleri, —“güzel duyguları” kanıtlama sayarlar, “dolmuş göğüsleri” tanrılığın körüğü sayarlar, kanmayı da doğruluğun ölçütü. En sonunda da Kant, olanca “Alman” masumluluğuyla, bu yozlaşma biçimini, bu düşünsel vicdan eksikliğini, “pratik akıl” kavramı altında bilimselleştirmeye çalıştı: akla boşverilen durumlar için bir akıl icat etti, yani, ahlakın dile geldiği, “...malısın”lı yüce talebin dile geldiği zamanlar için. Neredeyse bütün halklarda, filozofun rahip tipinin gelişmiş bir biçiminden başka bir şey olmadığını savlarsak, rahipten kalan bu miras, bu kendi kendine kalpazanlık, şaşırtıcı olmaktan çıkar. Kişinin kutsal ödevleri varsa, örneğin, insanları iyileştirmek, kurtarmak, felaha erdirmek gibi; kişi tanrılığı göğsünde taşıyorsa, ötelere buyruğuna ağız görevi görüyorsa, böyle bir görevlenmeyle her türlü anlaşılabilir değerlendirmenin dışındadır zaten, —hatta azizlenmiştir bile bu görevlenmeyle, hatta daha yüksek bir derecelenmeye ait bir tiptir!.. Bir rahibe bilimden ne ki! O böyle şeylerin çok üstündedir! —Ve şimdiye dek de egemen olmuştur rahip! “Doğru”-“doğru olmayan” kavramlarını belirlemiştir...

Küçümsemeyelim bunu: biz kendimiz, biz özgür tinliler bile, “değerlerin yeniden değerlendirilmesi”yiz, bütün eski “doğru”-“doğru olmayan” kavramlarına karşı cisim bulmuş

bir savaş ilanıyız, zafer ilanıyız. En değerli bakışlar en geç bulunur; en değerli bakışlar ise yöntemlerdir. Şimdiki bilimselliğimizin bütün yöntemleri, bütün varsayımları binyıllar boyu en derin horgörüyle karşılandı: kişi onlar yüzünden “doğru-dürüst”¹ insanların çevresinden dışarı atıldı, —“tanrı düşmanı” sayıldı, hakikat horgörücüsü, “ecinni çarpmış”² sayıldı. Bilimsel kişilik, şandala’ydi³... İnsanlığın bütün pathos’u⁴ karşıydı bize —neyin doğru olması gerektiği konusundaki kavramı, neyin doğruluğun hizmetinde olması gerektiği konusundaki kavramı: her “...malısın”, şimdiye dek bize karşı yöneltilmişti... Bizim erkeklerimiz, bizim etkinliklerimiz, bizim sessiz dikkatli kuşkulu tarzımız —hepsi tamamıyla düşkün, horgörüleli göründü insanlığa, —sonunda da, bir ölçüde haklı olarak sorulabilir, acaba aslında bir estetik beğeni değil miydi, insanlığı bunca zaman körlük içinde tutan: doğruluktan pitoresk⁵ bir etki beklediler; aynı şekilde de bilenden, bilginden, duyular üzerinde güçlü bir etkilemede bulunmasını. Bizim alçak gönüllülüğü mü z d ü onların beğenisine en çok aykırı düşen... Ah, nasıl da eleverirler kendilerini, tanrının bu baba-hindileri.—

Akıllandık artık. Her bakımdan daha alçakgönüllü olduk. İnsanı artık “tin”den, “tanrısalılık”tan türetmiyoruz. Onu, geri, hayvanların arasındaki yerine koyduk. En güçlü hayvandır o bizim için, çünkü en kurnazıdır: bunun bir sonucudur tinselliği. Öte yandan, burada da dilegelmek isteyen bir kendinibegenmişlikten koruyoruz kendimizi: sanki insan, hayvanların gelişmesinin büyük artniyetiymiş gibi. Hiç de yaratının tacı değildir o; her

varlık, onun yanında, eşit bir yetkinlik basamağında durur... Bu-
nu savlamakla bile çok fazla şey savlamış oluyoruz. İnsan, göre-
celi olarak, en bozuk yapılı hayvan, en hastalıklı hayvandır, iç-
güdülerinden en tehlikeli biçimde sapıp uzaklaşmış olan hayvan
—tabii, bütün bunlarla, aynı zamanda hayvanların en ilgin-
ci —Hayvanlarla ilgili, ilk kez Descartes, saygıdeğer bir cesaret-
le hayvanı makine olarak anlamayı göze almıştı: bizim bütün fiz-
yolojimiz bu önermenin kanıtlanmasına yöneliktir. Hem mantık
açısından da insanı bir yana ayırmıyoruz, daha Descartes'ın bile
yaptığı gibi: bugün insanla ilgili kavranan ne varsa, onun maki-
ne olarak kavrandığı kadarıyla geçerlidir. Eskiden insana, daha
yüksek bir derecelenmenin çeyizi diye “özgür istem” verildi: bu-
gün biz ondan istemini bile, bundan artık bir yeti anlaşılmama-
sı gerektiği anlamında, geri aldık. Eski “istem” sözcüğü yalnızca
bir sonuç durumunu imlemeye yarar, kısmen çelişen, kısmen
uyuşan bir sürü uyarıyı zorunlukla izleyen bir çeşit tekil tepki-
yi: —istem “işle”miyor artık, “devindir”miyor artık... Eskiden,
insanın bilincinde, “tin”de, onun yüksek kökeninin, tanrısallığı-
nın kanıtı görüldü; insanı yetkinleştirmek için, ona, kap-
lumbağa gibi duyularını içine çekmek, yeryüzüyle alışverişini
kesmek, ölümlü beden örtüsünü bir yana atmak salık verildi:
böylece geriye onun asıl önemli olan yanı, “saf tin” kalacaktı. Bu
noktada da aklımız başımıza geldi: bilinçlenme, “tin”, bizim
için, organizmanın göreceli bir yetkinsizliğidir, bir deneme, ta-
dına bakma, yanılma, bir sürü sinir kuvvetinin gereksizce har-
candığı bir çabalamadır, —bir şeyin yalnızca bilinçlendirilmek-
le yetkin hale getirileceğini yadsıyoruz. “Saf tin”, safi aptallıktır:
sinir sistemini ve duyuları; “ölümlü örtü”yü, hesap dışı bırakır-
sak, yanlış hesap yapmış oluruz —başka bir şey de-
ğil!..

Ne ahlak, ne din, Hıristiyanlık içindeki biçimleriyle, gerçekliğin herhangi bir noktasıyla ilintilidir. Bir sürü hayali neden (“tanrı”, “ruh”, “ben”, “tin”, “özgür istem” —ya da “özgür olmayan istem”); bir sürü hayali etki (“günah”, “kurtuluş”, “takdir”, “ödek”, “günahların bağışlanması”). Hayali varlıklar (“tanrı”, “tinler”, “ruhlar”) arasında bir alışveriş, hayali bir doğabilim (antroposentrik¹; doğal neden kavramının tam eksikliği) hayali bir psikoloji (bir sürü kendini yanlış anlama, bazı genel hoş ya da nahoş duyguların, örneğin nervus sympathicus² durumlarının, dinsel-ahlaksak sapkınlıklarının simge diliyle yorumlanması, —“pişmanlık”, “vicdan sızlaması”, “şeytanın ayartısı”, “tanrının yakınlığı”); hayali bir ereksellik³ (“tanrının melekutu”, “kıyamet”, “ebedi hayat”). —Bu saf uydurmalar dünyası ile düşler dünyası arasında da, birincisinin aleyhine, dağlar kadar fark vardır; düşler dünyası, gerçekliği tersinden de olsa yansıtır, oysa bu kurgular dünyası gerçekliği sahteleştirir, değersizleştirir, değiller. “Doğa” kavramı “tanrı”nın karşıt kavramı olarak ayarlanınca, “doğal” sözcüğü “günahkar” anlamına gelmek zorundaydı, —bütün bu uydurmalar dünyası, köklerini, doğal olana (—gerçekliğe!—) karşı bir nefrette buluyordu, gerçek karşısında derin bir hoşnutsuzluğun dilegelişiydi... Bu da her şeyi açıklıyor. Gerçeklikten yalanlar yoluyla kaçıp kurtulmak için nedenleri olan kim? Gerçeklikten acı çeken. Ama gerçeklikten acı çekmek demek, kendisi bir bahtsiz gerçeklik olmak demektir. Nahoş duyguların hoş duygulara ağır basmasıydı, bu uydurma ahlakın ve dinin nedeni: bu ağır basma ise, *décadence*’ın formülünü sağlar...

Aynı sonuca, Hıristiyan tanrı kavramının bir eleştirisi de ulaştırır. —Kendine olan inancını sürdüren bir halk, kendi öz tanrısına da sahiptir. Onda, kendisini üstte tutan koşulları, kendi erdemlerini yüceltir, —kendinden duyduğu hoşnutluğu, güçlülük duygusunu, bunlar için müteşekkir olabileceği bir varlığa yansıtır. Zengin olan, vermek, dağıtmak ister; gururlu bir halk, k u r b a n v e r m e k için bir tanrıya gereksinim duyar... Din, bu koşullar altında, bir şükran biçimidir. Kişi kendisi için müteşekkirdir; bunun için bir tanrıya gereksinim duyar. —Böyle bir tanrı, yarar da zarar da verebilmeli, dost da düşman da olabilmelidir, —kişi ona iyilikte de kötülükte de tapınır. Bir tanrıyı yalnızca iyinin tanrısı olma durumuna sokan d o ğ a y a a y k ı r ı i ğ d i ş l e n m i ş l i k , burada her türlü çekiciliğini yitirirdi. Kişinin iyi olan tanrı kadar kötü olanına da gereksinimi vardır: kişi kendi var oluşunu yalnızca hoşgörüyeye, insancılığa borçlu değildir ki... Öfkeyi, öcü, kıskançlığı, alayı, kurnazlığı, şiddeti tanımayan bir tanrı, neye yarar ki? Daha zafer kazanmanın ve yıkımın gerektirdiği çabalamanın baştançkarıcı zorluğunu bile tanımayan bir tanrı? Kişi böyle bir tanrıyı anlamazdı bile: ona niye sahip olsundu ki? —Ama tabii: bir halk batmaktayken; geleceğe olan inancının, özgürlük umudunun hepten yitmekte olduğunu duyarken; boyuneğmek, en yararlı şey olarak, boyuneğmişin erdemleri, ayakta durmasının koşulları olarak, bilincine yerleşmekteyken, o zaman tanrısının da değişmesi z o r u n l u d u r . Şimdi bir ödlele haline gelir o da, ürkek, alçakgönüllü olur, “ruh barışı” salık verir, nefretten uzaklaşma, hoşgörü, dostu da düşmanı da “sevme” çağrısında bulunur. Sürekli ahlaksallık dağıtmaya başlar, her özel erdem inine girer sürüne sürüne, herke-

sin tanrısı haline gelir, kişiye özel¹ hale gelir, kozmopolit² olur... Eskiden bir halkı, bir halkın güçlülüğünü, bir halkın ruhunda saldırgan ve güce susamış ne varsa, onları temsil ediyordu: şimdi ise, iyi bir tanrıdan başka bir şey değil... Gerçekten de, tanrıların başka seçenekleri yok: ya güç istemidirler —öyle oldukları sürece de halk tanrıları olurlar —ya da gücün güçsüzlüğüdürler —o zaman da, zorunlu olarak, iyi hale gelirler...

17

Nerede güç istemi herhangi bir biçimde alçalıyorsa, her seferinde aynı zamanda fizyolojik bir gerileme, bir *décadence* vardır orada. *Décadence*'ın tanrısı, en erkekçe erdemleri ve güdülerini budandığından, artık, zorunlukla, fizyolojik olarak gerilemişlerin, zayıfların tanrısı haline gelir. Onlar kendilerine zayıflar demezler, “iyiler” derler... Bir ipucu gerekmeden anlaşılıyor artık tarihin hangi anında iyi bir tanrı ile kötü bir tanrı arasındaki ikilik uydurmasının olanaklı hale geldiği. Boyunduruk altına alınanlar, hangi içgüdüyle kendi tanrılarını “kendi başına iyi” durumuna indirmişlerse, aynı içgüdüyle, kendilerini boyunduruk altına alanların tanrılarından da iyi niteliklerini silip atarlar; efendilerinden, onların tanrısını şeytanlaştıranarak öc alırlar. —İyi tanrı, bir o kadar da şeytan: ikisi de *décadence*'ın yaratıkları. —Bugün hâlâ, Hristiyan tanrıbilimcilerin saflıklarına kapılıp, tanrı kavramının “İsrail'in¹ Tanrısı”ndan, halkın tanrısı olmaktan, Hristiyan tanrıya, bütün iyinin toplamı olmaya geçişinin bir ilerleme olduğu hükmüne nasıl olup da varılabiliyor? —Oysa Renan² bile yapıyor bunu. Sanki Renan'ın saflık konusunda tek bir iddiası olabilirmiş gibi! Oysa ki tam tersi bas bas bağıyor. Tanrı kavramından, yücelen yaşamın varsayımları,

bütün kuvvetli, yürekli, erkekçe, gururlu yanları giderilince, adım adım, yalnızca yorgunlar için bir dayanak, boğulanlar için bir can simidi olma durumuna düşünce, hepten fakir-fukara tanrısı, günahkarların tanrısı, hastaların tanrısı par excellence³ olunca ve genel olarak tanrısallık yüklem diye yalnızca “iyileştirici”, “kurtarıcı” yüklemi sanki artakalınca: neyin sözünü etmektedir ki böylesi bir değişim? Tanrısallık olanın böylesine bir indirgenmesi? —Tabii: “Tanrının hükümlanlığı” bu yolla genişlemiştir. Eskiden yalnızca kendi halkını, kendi “seçilmiş” halkını içerirdi. Sonra, halkının ta kendisi gibi, gurbete, gezginciliğe çıktı, o zamandan bu yana da hiçbir yerde durup dinlenmedi: ta ki, sonunda her yerde yerleşik hale geldi bu koca kozmopolit —ta ki, “büyük çoğunluğu” ve yeryüzünün yarısını kendi yanına çekene dek. Ama “büyük çoğunluğun” tanrısı, tanrıların bu demokratisi, gene de gururlu bir put gibi tapınılan bir tanrı olamadı: hep Yahudi kaldı, inziva tanrısı olarak, bütün karanlık köşebucakların tanrısı, bütün dünyanın, sağlıksız mahallelerinin tanrısı olarak kaldı... Onun yeryüzü hükümlanlığı, tıpkı eskisi gibi, bir yeraltı hükümlanlığı, bir düşkünler yurdu, bir souterrain⁴ hükümlanlık, bir getto⁵ hükümlanlığıdır... Ve kendisi de, öylesine soluk benizli, öylesine zayıf, öylesine décadent... Soluk benizlilerin en soluk benizlileri bile, ona göre efendi olurlar, metafizikçi efendiler, kavram albino’ları⁶. Bunlar onun çevresinde öylesine çok dolanırlar ki, sonunda o da, onların dolanmalarından hipnotize olarak, kendisi de dolanmaya başlar, örümcek olur, kendisi metaphysicus⁷ olur. Artık dünyayı kendi kendine, kendi içinden örmeye başlar —sub specie Spinozae⁸—, artık hep daha ince, hep daha uçuk biçimlere dönüştürür kendini, “ideal” olur, “saf tin” olur, “mutlak” olur, “kendi başına şey” olur... Bir tanrının düşüşü: tanrının “kendi başına şey”

oluşu...

18

Hristiyan tanrı kavramı —hasta tanrısı olarak tanrı, örümcek olarak tanrı, tin olarak tanrı— yeryüzünde ulaşılmış en yoz tanrı kavramlarından biridir; belki de tanrı tipinin batış sürecindeki en düşük seviye işaretini temsil eder. Tanrının, yaşamın aydınlanması ve bengi Evet'i olmak yerine, yaşamı çecelecek kadar yozlaşması! Tanrıda yaşamın, doğanın, yaşama isteminin düşman ilan edilmesi! Tanrının, “dünyevi”liğin her türlü yalanlanması için, her türlü “öte dünya”lık yalanı için, formül haline gelmesi! Tanrıda hiç'in tanrısallaştırılması, hiçlik isteminin tanrısallaştırılması!..

19

Kuzey Avrupa'nın güçlü ırklarının Hristiyan tanrıyı kendilerinden itip uzaklaştırmamış olmaları, onların dinsel yetenekleri için pek de onurlandırıcı değil; beğenileri konusunda ise, bir şey söylemeyeyim. Böylesine hastalıklı ve yaşlılıktan güçsüzleşmiş bir décadence yaratığının üstesinden gelebilmeleri gerekirdi. Ama, onun üstesinden gelememiş olmaları yüzünden de başlarına bela gelmiştir; onun hastalığı, yaşlılığı, çelişikliğini bütün içgüdülerine sokmuşlardır, — o zamandan beri de artık hiçbir tanrı yaratamamışlardır! Neredeyse iki bin yıl ve bir tek yeni tanrı yok! Hep, boyuna, sanki haklı yerini bulmuş gibi, insandaki tanrı kuran gücün, creator spiritus'un¹ bir ultimatum'u² ve maximum'uymuş gibi, Hristiyanlığın monotono-theist'liğinin³ bu zavallı tanrısı! Bu, sıfırdan, kavramdan, çelişmeden ku-

rulmuş piç düşkünlük abidesi, içinde bütün d cadence içgüdülerinin, ruhun bütün  dlekliliklerinin ve bezginliklerinin kutsanmalarını buldukları   r m   yapı!— —

20

Hristiyanlığı yargılamakla, onunla akraba olan, hatta inananlarının sayısı daha fazla olan bir dine haksızlık etmek istemem: B u d i z m e . Ikisi de nihilist dinler olarak aynı sınıfa girerler —d cadence dinleridir bunlar—, ama, en ilginç biçimde de birbirlerinden ayrılırlar. Şimdi karşılaştırılabilir olmalarını da, Hristiyanlığın eleştiricileri, Hint bilginlerine¹ borçludurlar. —Budizm Hristiyanlıktan yüz kere daha gerçekçidir, —bir nesnel ve serinkanlı soru sorma mirası taşır, yüzlerce yıl sürmüş bir felsefe geleneğinden sonra gelmiştir, geldiğinde de “tanrı” kavramı, giderilmiş haldedir. Budizm, tarihin bize gösterdiği biricik sahic  pozitivist dindir, bilgi kuramında bile (sert bir fenomenalizm²—), artık, “gün a h a karşı savaş” demez, gerçekliğin tam hakkını vererek “a c ı y a karşı savaş” der. Onu Hristiyanlıktan derin bir biçimde ayıran da, ahlak kavramlarının kendini aldatıcılı ını geride bırakmış olmasıdır, —Budizm, benim dilimle s ylendikte, *iyinin ve kötünün ötesinde*³ durur. —Dayandığı ve gözönüne aldığı i k i fizyolojik olgu vardır: I l k i n , duyusallığın, incelmiş bir acı çekme yatkınlığı olarak dilegelen aşırı uyarılabilirliği, s o n r a , aşırı bir tinselle me, kavramlara ve mantık işlemlerine dalmış uzun bir yaşam boyunca, kişilik güdüsünün “kişisel-olmayan”ın karşısında zarar görmesi. (—Bu iki durumu da, okurlarımdan en azından bazıları, benim gibi “nesnel” olanlar, kendi deneyimlerinden tanıyacaklardır). Bu fizyolojik temel üzerinde bir d e p r e s y o n⁴ oluş-

muştur. Buddha bu duruma hijyenik⁵ açıdan yaklaşır. Onun karşısına, açık havada yaşamayı, gezgin yaşamını; yiyeceklerde ölçülülüğü ve seçiciliği; bütün alkollü içkilerden kaçınmayı; aynı şekilde, safra yapan, kanı kızıştıran bütün tutkulardan kaçınmayı getirir; tasa olmayacak, ne kendi ne de başkaları için. Ya dinginlik veren ya da şenlendiren tasarımların oluşmalarını sağlar —başka türden tasarımlardan kurtulmak için de araçlar geliştirir. İyilikseverlik, iyilik yapmak, sağlığa yararlıdır. D u a e t m e k yasaktır, aynı şekilde, m ü n z e v i l i k de; hiçbir kesin buyruk yok, hiçbir z o r l a m a yok, manastır topluluğunun kendi içinde bile (—isteyen çıkıp gidebilir—). Bütün bunlar, o aşırılıkların uyarılabilirliği güçlendirmenin yollarıydı. Tam bu yüzden, başka türlü düşünenlere karşı savaşmayı öğütlemeyi; öğretisi, kin, çekemezlik, ressentiment duygularından başka hiçbir şeye karşı değildir (—“düşmanlığa çare düşmanlık değildir”: bütün Budizmin devindirici tekerlemesi...). Ve haklıydı: tam da bu tutkular, ana diyetetik⁶ amaç bakımından tamamıyla s a ğ l ı k s ı z d ı . Karşısındaki tinsel bitkinlikle; bu son derece büyük bir “nesnellik”le (yani, bireysel çıkar duygularının zayıflamasında; ağırlık noktasının, “bencilliğin” yitirilmesinde) dilegelen tinsel bitkinlikle savaşmanın yolunu, en tinsel ilgi ve çıkarları bile, sıkı bir indirgemeye k i ş i y e geri getirmekte buldu. Buddha’nın öğretisinde bencillik ödev yerine geçer: “gerekli tek şey”, “s e n a c ı d a n nasıl kurtulacaksın” ilkesi, bütün dinsel diyet’i düzenler ve sınırlandırır (—belki de burada o Atinalıyı anımsayabiliriz, saf “bilimselliğe” karşı aynı savaşı veren Sokrates’i; o da, kişisel bencilliği bilgi sorunları alanında bile ahlak durumuna yükseltmişti).

Budizmin önkoşulları, çok ılıman bir iklim, törelerde büyük bir genişyüreklilik ve hoşgörü, militarizm yok; ve hareketin ordusunu oluşturanlar da yüksek ve öğrenim görmüş toplum katmanları. İstenen, neşelilik, dinginlik, en üst amaç olarak arzular-dan arınmaktır ve ulaşılır da bu amaca, Budizm yetkinliğe yalnızca ulaşmaya çabalayan bir din değildir: yetkinlik normal durumdur.—

Hıristiyanlıkta aşağılanmış ve ezilmişlerin içgüdüleri önplana çıkar: burada kurtuluşlarının peşine düşenler, en alt katmanlardır. Burada meşgale olarak, can sıkıntısına karşı ilaç olarak günah kasuistiği¹, özeleştir, vicdan engizisyonu uygulanır; burada tutkular, adına “tanrı” denen bir güçl ü karşısında sürekli uyanık tutulur (dua yoluyla); burada, en yüksek olan erişilmez sayılır; bağış sayılır, “lütuf” sayılır. Burada açıklık da yoktur; köşe-bucak, karanlık hücre, Hıristiyanca; burada beden horgö-rülür; hijyen duyusallık² diye reddedilir; Kilise kendisini temizliğe karşı bile korur (—Magribiler İspanya’dan uzaklaştırıldıktan sonra alınan ilk Hıristiyanca önlem, halka açık hamamların kapatılması oldu; bunlardan yalnızca Córdoba’da³ iki yüz yetmiş tane vardı). Yine Hıristiyanca olan bir şey, hem kendine hem başkalarına yönelik bir belirli hunharlık duygusu; başka türlü düşünenlere karşı bir nefret; peşe düşüp kovuşturma isteğidir. Karamsar ve kıskırtıcı tasarımlar önplandadır; en çok arzulanan, en yüksek adlar verilen durumlar, epilepsoid’lerdir⁴; diyet öyle ayarlanmıştır ki, hastalıklı belirtileri kolaylaştırır ve sinirleri aşır ı ölçüde uyarır. Hıristiyanca olan, yeryüzünün efendilerine, “soylular” a karşı ölümüne bir düşmanlıktır —ve aynı zamanda gizli bir rekabet (—“beden” onlara bırakılır, yalnızca “ruh”

istenir...) Hristiyanca olan, t i n den, tinin gururundan, yürekli-
liğinden, özgürlüğünden, libertinaj'ından⁹ nefrettir; Hristiyanca
olan, d u y u l a r d a n nefrettir, duyuların neşelerinden, genel
olarak neşeden nefret...

22

Bu Hristiyanlık ilk yetiştiği toprağı, en alt katmanları, antik
dünyanın y e r a l t ı n ı t e r k e t t i ğ i n d e , b a r b a r h a l k l a r a r a s ı n d a
güç peşine düştüğünde, artık varsayması gereken, y o r g u n i n -
s a n d e ğ i l , i ç s e l o l a r a k y a b a n l a ş m ı ş v e i ç i i ç i n i y i y e n i n s a n d ı ,
—kuvvetli ama çarpıklaşmış insan. Kendinden memnuniyetsiz-
lik, kendinden acı çekme, burada Budistlerdeki gibi bir aşırı
uyarılabilirlik ve acı çekebilirlik d e ğ i l d i , t e r s i n e , b i r g ü ç l ü a c ı
verme arzusu, iç gerilimi, saldırgan eylemler ve tasarımlarla bo-
şaltma arzusuydu. Hristiyanlık b a r b a r c a kavramlar ve de-
ğerler gereksiyordu, barbarlar üzerinde egemenliğini kurmak
için: ilklerin kurbanı, akşam yemeğinde kan içme, tin ve kültü-
r ü h o r g ö r m e ; h e r b i ç i m i y l e , d u y u s a l v e d u y u s a l o l m a y a n i ş k e n -
c e ; t a p ı n m a n ı n b ü y ü k ' g ö r k e m i . B u d i z m g e ç i n s a n l a r i ç i n b i r
dindir, iyilikli, yumuşak hale gelmiş, üst düzeyde tinselleşmiş,
çok kolay acı duyabilen ırklar için (—Avrupa ona daha hiç ha-
zır değil—): Budizm, bu ırkların barışa ve neşeliliğe, tinsel ola-
n a b i r p e r h i z k o y m a y a , b e d e n i n s e r t l i k l e r i n i a z a l t m a y a y ö n e l -
mişlikleridir. Hristiyanlık i s e y ı r t ı c ı h a y v a n l a r ü z e r i n d e
efendi olmak istiyordu; bulduğu yol da onları hasta yapmaktı,
—zayıflaştırmak, Hristiyanca e h l i l e ş t i r m e , “uygarlaştırma”
reçetesidir. Budizm uygarlığın sonunun ve yorgunlaşmasının di-
nidir, Hristiyanlığın önünde ise uygarlık daha yoktur bile,
—onu, belirli koşullarda kuracaktır.

Budizm, bir daha söylersek, yüz kere daha soğukkanlı, dü-rüst, nesneldir. Acısını, acı duyabilirliğini, kendi kendine, günah yorumu yoluyla saygıdeğer kılmak zorunda değildir artık. —Düşündüğünü açıkça söyler [:] “acı çekiyorum”. Barbar için ise acı kendi başına saygıdeğer bir şey değildir: acı çektiğini kendi kendine kabul ettirebilmek için önce bir yorum gerekser (içgüdü-sü, daha çok, acıyı yadsımaya, ona sessizce katlanmaya yöneliktir). Burada “şeytan” sözcüğü bir rahatlamadır: kişinin son derece güçlü ve korkunç bir düşmanı vardır, —böyle bir düşmandan dolayı çektiği acıdan da utanması gerekmez.—

Hristiyanlığın temelinde, Doğu'ya ait bazı incelikler vardır. Her şeyden önce bilir ki, bir şeyin kendi başına doğru olup olmadığı, hiç farketmez; ama, buna doğrudur diye inanılması, son derece önemlidir. Doğruluk ve bir şeyin doğru olduğu inancı: birbirinden tamamıyla ayrı duran iki ilgi dünyası, neredeyse karşıt dünyalar, —bunlara birbirinden temelden farklı yollarla ulaşılır. Bu konuda bilgili olmak —bu, Doğu'da bilgelğin ta kendisidir: Brahmanlar¹ bunu anlamışlardı, Platon bunu anlamıştı, esoterik² bilgelğin her öğrencisi anlamıştı bunu. Örneğin günahattan kurtulduğuna inanmak mutluluk veriyorsa, bunun için gerekli olan, insanın günahkar olması değil, kendini günahkar hissetmesidir. Genel olarak da, her şeyden önce gerekli olan inanç olunca, o zaman akıl, bilgi, araştırma gözden düşürülmelidir: doğruluğa giden yol, yasa-k yol haline gelir. —Güçlü bir umut, yaşam için, ortaya çıkmış herhangi bir tek gerçek mutluluktan çok daha büyük bir uyarıcıdır. Acı çekenlerin bir umut yoluyla ayakta tutulmaları gerekir; öyle bir umut ki, hiçbir gerçeklikçe çelinemesin, —her-

hangi bir gerçekleşme yoluyla da ortadan kaldırılmasın: bir öte-umut. (Tam da bu özelliği, mutsuz insanları aynı durumda tutması yüzünden, umut Greklerce kötülüklerin en kötüsü sayılırdı, sahici haince kötülük: kötülük kabının¹ dibindeki tortuydu o). —Sevginin olanaklı olması için, tanrının kişi olması gerekir; en alt içgüdülerin söz sahibi olması için, tanrının genç olması gerekir. Kadınların tutkunlukları için bir yakışıklı azizin, erkeklerinki için de bir Meryem'in önplana çıkarılması gerekiyordu. Şu varsayımla ki, Hristiyanlık, Afrodit ya da Adonis⁴ kültlerinin cultus⁵ kavramının zaten belirmiş olduğu bir toprak üzerinde efendi olmak istiyordu. Saffet, cinsel perhiz⁶ koşulu da, dinsel içgüdünün şiddetini ve içtenliğini artırıyordu —tapınmayı daha sıcak, daha kendinden geçirici, daha manevi kılıyordu. —Sevgi, insanın şeyleri en olmadıklar⁷ gibi gördüğü durumdur. Sanrı gücü en yüksek noktasındadır, aynı zamanda tatlılaştırıcı, ferahlatıcı güç de. Kişi sevgi içindeyken, başka zamanlarda dayanabileceğinden çok daha fazlasına dayanır, her şeye katlanır. İş, sevgi duyurabilecek bir din icat etmekteydi: böylelikle kişi, yaşamın fenalıklarının ötesine geçebilirdi —artık görmezdi bile onları. —Üç Hristiyan erdemi üzerine, inanç, sevgi, umut üzerine söyleyeceklerim bu kadar: bunlara üç Hristiyanca kurnazlık adını veriyorum. —Budizm, bu biçimde kurnaz olamayacak kadar gecikmiş, pozitivistleşmişti.—

Burada, yalnızca, Hristiyanlığın ortaya çıkışıyla ilgili soruna değiniyorum. Bunun çözümünün ilk önermesi şu: Hristiyanlık ancak üzerinde yetiştigi topraktan yola çıkarak anlaşıla-

bilir, —bir karşıt-hareket, Yahudi içgüdüsüne karşı bir hareket değildir; bu içgüdünün tutarlı sonucu, onun korku verici mantığı içindeki daha ileri bir çıkarımdır. Kurtarıcı'nın dilegetişi biçimiyle: "Felah Yahudilerden gelir". —İkinci önerme de şu: Galileli'nin' psikolojik tipi burada hâlâ görülebilir, ama ancak tam da yozlaşmış biçimiyle (ki bu aynı zamanda bütünselliğini yitirmesi ve yabancı özellikler yüklenmesi demektir—) kullanıldığı amaç için yararlı olabilirdi [—] insanlık kurtarıcısı bir tip oluşturmak amacı.—

Yahudiler dünya tarihinin en ilginç halkıdır, çünkü, olmak ya da olmamak sorusu ile yüz yüze geldiklerinde, görülmedik bir bilinçle, ne pahasına olursa olsun, olmayı seçmişlerdir: bu paha da, bütün doğanın, bütün doğallığın, bütün gerçekliğin, bütün dış dünyanın olduğu kadar bütün iç dünyanın da, kökten bir biçimde sahteleştirilmesi olmuştur. O zamana dek bir halkın yaşayabilmesini, yaşama olanağı elde edebilmesini sağlamış bütün koşullara karşı engeller kurmuşlar, doğal koşullara karşıt bir kavrama biçimi yaratmışlardır, —sırayla, dini, tapınmayı, ahlakı, tarihi, psikolojiyi, onulmaz bir biçimde tersine, doğal değerlerinin çelişiklerine çevirmişlerdir. Aynı olguyla bir kez daha ve son derece büyütülmüş oranlarda, ama gene de yalnızca bir kopya olarak, karşılaşıyoruz: —Hristiyan Kilisesi, "azizlerin halkı"nın tersine, her türlü özgünlük savından vazgeçer. Yahudiler, bununla da, dünya tarihinin en alınyazıcı halkıdır: sonraki etkileriyle insanlığı öylesine sahteleştirmişlerdir ki, daha bugün bile bir Hristiyan, Yahudi-karşıtı duygular duyabilir, oysa kendisinin en son Yahudi çıkarımı olduğunu anlamaz.

Ahlakın Soyküşü adlı kitabımda, ilk kez, soy lu bir ahlak ile ressentiment ahlakının karşıtlığı kavramını psikolojik olarak or-

taya attım; bunlardan ikincisi, birincisine karşı getirilen bir Ha-yır'dan kaynaklanır: bu ise, tamı tamına, Yahudi-Hristiyan ahlakıdır. Yaşamın yükselen devinimine, yeryüzünde nasiplilik, güç, güzellik, kendini-evetleme serimleyen her şeye Hayır diyebilmek için, burada, ressentiment'in deha olup çıkmış içgüdü, başka bir dünya yaratmak zorundaydı; öyle bir dünya ki, bu dünya açısından, yaşamı evetleme bize fena olarak, kendi başına suçlanması gerekenin ta kendisi olarak görünsün. Psikolojik olarak hesaplandığında, Yahudi halkı, en inatçı yaşama kuvvetine sahiptir; öyle ki, olanaksız koşullar altında kalınca, kendi isteğiyle, kendini korumanın en derin kurnazlığıyla, her türlü d cadence içgüdülerinin yanını tutar, —onların egemenliği altında olduğundan dolayı değil; onlarda, “dünya”ya karşı kullanmakla başarılı olabileceği bir g c sezinledi inden dolayı. Bütün d cadent’lerin ayna g r nt s d rler onlar: sanrı olmaya varasıya, d cadent olmayı serimlemek zorundaydılar; oyunculuk, dehasının non plus ultra² derecesiyle, her türlü d cadence hareketinin doruk noktasına yerleşmeyi (—Paulus’un Hristiyanlığı olarak—); bu hareketten de, yaşamın herhangi bir evetleyici yanından daha g cl  bir şey yaratmayı bildiler. D cadence, Yahudilik ve Hristiyanlıkta güce ulaşmaya çalışan insan türü, bu rahip  e t r için, yalnızca bir ara  tır: bu insan türünün yaşamsal çıkarı, insanlığı hasta kılmakta ve “iyi” ile “kötü”, “doğru” ile “yanlış” kavramlarını, yaşam için tehlikeli ve dünyayı karalayıcı bir anlamda tersine çevirmekte yatıyordu.—

dan çıkarılmasının tipik tarihi olarak, bulunmaz önemdedir: bu tarihin beş olgusunu ortaya koyuyorum. Başlangıçta, özellikle Krallık döneminde, İsrail de bütün şeylerle doğru, yani doğal ilişki içindeydi. Yahova'sı¹, onun güçlülük bilincinin, kendi başına neşenin, kendinden umutlu olmanın dilegelişiydi: ondan utku ve onma beklenir, onunla birlikte oldukça, doğanın halka gereksinimlerini sağlayacağına güvenilir —özellikle de yağmur. Yahova, İsrail'in tanrısıydı, dolayısıyla haklılığın tanrısıydı: güçlü olan ve güçlü olmaktan dolayı da vicdanı rahat olan her halkın mantığı. Festival cultus'unda bir halkın kendini onaylamasının bu iki yanı dilegelir: yücelmesini sağlayan büyük kader için müteşekkirdir, yılın dönüşü ve hayvanları ile ürünlerinden aldığı bereket için müteşekkirdir. —Bu durum hüznü verici bir biçimde ortadan kalktıktan sonra da, uzun süre, bir ideal olarak kaldı: içeride karmaşa, dışarıda Asurlular vardı. Ama halk, en üst arzulanabilirlik olarak, şu Kral hayaline bağlı kaldı: iyi bir asker ve katı bir yargıç: özellikle şu tipik peygamber (yani halihazırın eleştiricisi ve hicivcisi), İşaya⁴. —Ama bütün umutlar boşa çıktı. Yaşlı tanrı, bir zamanlar yapabildiklerinden hiçbirini yapamıyordu artık. Onu bir kenara bırakmak gerekiyordu. Ne oldu? Kavramı değiştirildi, —kavramı dogallıktan çıkarıldı: bunun pahasına, kalması sağlandı. —“Haklılığın” tanrısı Yahova, —artık İsrail ile birlikli, halkın kendi duyumunun dilegelişi, değil: artık yalnızca koşullar altında bir tanrı... Kavramı, rahip ajitatörler¹ elinde bir alet haline geldi, her türlü mutluluğu yalnızca ödül, her türlü mutsuzluğu tanrıya itaatsizliğin ödeği, “günah” olarak yorumlayan ajitatörlerin: sözümona “ahlaki dünya düzeni”yle doğal “neden” ve “etki” kavramlarını tepesi üstüne çeviren bu en yalan yorum gösterişi⁴. İlk ödül ve ödek yoluyla doğal nedensellik dünya-

nın dışına atılınca, şimdi, doğaya karşıt bir nedenselliğe gereksinim vardı: artık bütün öteki doğadışlıklar birbirini izledi. Talepeden bir tanrı —yardım eden, salık veren, temelde cesaretin ve kendine güvenin her mutlu esininin adı olan tanrı yerine... Ahlak, artık bir halkın yaşama ve büyüme koşullarının dilegelişi değil, en alt yaşam içgüdüğü değil; artık, soyutlaşmış, yaşama karşıt hale gelmiş, —düşgücünün temelden yozlaşması olarak, her şeyin “kem gözü” olarak ahlak. Nedir Yahudi ahlakı, nedir Hıristiyan ahlakı? Rastlantının suçsuzluğunun katledilmesi, mutsuzluğun “günah” kavramıyla kirletilmesi; kendini iyi hissetmenin tehlike, “ayartı” olması; kendini fizyolojik olarak kötü hissetmenin vicdan kurdunca zehirlenmesi...

26

Tanrı kavramı sahteleştirilmişti; ahlak kavramı sahteleştirilmişti: —Yahudi rahipliği bununla da kalmadı. Israel'in bütün tarihi gereksiz hale gelmişti: atın gitsin! —Bu rahipler, Incil'in büyük biç bölümünün tanıklık ettiği o harika kalpazanlığı meydana getirdiler: kendi halklarının geçmişini, her aktarımla, her tarihsel gerçeğe benzersiz bir biçimde alay ederek, dinsel biçime çevirdiler, yani, bu tarihi, budalaca bir felah mekanizması haline getirdiler: Yahova'ya karşı suç —ödek; Yahova'ya bağlılık— ödül. Bu aşağılık tarih kalpazanlığını çok daha keskin bir biçimde duyabilirdik, Kilise'nin bin yıllık tarih yorumu bizi historicis' konusundaki dürüstlük gerekleri için neredeyse duyarsız hale getirmemiş olsaydı. Kilise'yi de filozoflar izledi: “Ahlaki dünya düzeni” yalanı, yeni felsefenin gelişmeleri içinde bile boydan boya uzanır. Ne anlama gelir “ahlaki dünya düzeni”? İnsanın neyi yapması neyi yapmaması gerektiği konusun-

da bütün zamanlar için tek bir defada ortaya konmuş bir tanrı iradesi olduğu; bir halkın, bir bireyin değerinin, tanrı iradesine ne kadar çok ya da az boyuneğildiğiyle ölçüldüğü; bir halkın, bir bireyin kaderinde, tanrının iradesinin e g e m e n , yani boyuneğiş derecesine göre, ödeklendirici ve ödüllendirici olacağı. Bu zavallı yalanın ardındaki g e r ç e k ise şöyledir: bir asalak insan türü, yaşamın bütün sağlıklı yapıları pahasına serpilen bir tür, r a h i p , tanrının adını kötüye kullanmaktadır: şeylerin değerini rahibin belirlediği duruma, “tanrının egemenliği”; böyle bir durumun elde edilmesini ya da korunmasını sağlayacak bir kiniklikle², halkları, çağları, bireyleri, rahibin üstün gücüne yaramaları ya da aykırı olmaları açısından ölçer-biçer. Onları iş başında görmeli: Yahudi rahiplerin elinde, Israel’in tarihindeki b ü y ü k çağ, bir düşüş çağı haline gelir; sürgün, uzun mutsuzluk dönemi, dönüşüp, büyük çağ yüzünden çekilen bengi bir ö d e k olur —rahibin henüz bir hiç olduğu o çağ yüzünden... Israel tarihinin güçlü, s o n d e r e c e ö z g ü r nitelikli kişiliklerini, gereksirime göre, zavallı korkak ikiyüzlüler haline, ya da “tanrısızlar” haline sokmuşlar, her büyük olayın psikolojisini, budalaca “tanrıya itaat ya da itaatsizlik” formülüne indirgemişlerdir. —Bir adım daha: “Tanrının İradesi”nin, yani rahibin gücünün korunmasının koşullarının, tanınması gerekir, —bu amaç için de bir “vahiy” gereklidir. Türkçesi³: büyük bir yazınsal kalpazanlık gereklidir, bir “Kutsal Kitap” keşfedilecektir,— bütün ruhani törensellikle, uzun “günah” dönemi için pişmanlık günleri ve sefalet çığırıklığıyla da kamuya tanıtılacaktır bu “Kitap”. “Tanrının İradesi” çoktan bellidir aslında: bütün bozukluk, insanların “Kutsal Kitap”a yabancılaşmış olmasındadır... Daha Musa’ya bile inmişti “Tanrının İradesi”... Ne olmuştu? Rahip, kesinlikle, en küçük kılları kırka yarararak, kendisine verilecek en büyük ve en

küçük vergilere varasıya (—en leziz et parçasını da unutmadan, çünkü rahip beefsteak⁴ tıklar) tek bir seferde formüle etmişti neyi elde etmek istediğini. “Tanrının iradesinin ne olduğu”nu... Artık bundan sonra, yaşam işleri öyle düzenlenmiştir ki, rahip her yerde onsuz-edilemezdir; yaşamın her doğal olayında, doğumda, evlenmede, hastalıkta, ölümdede (kurbanlardan, “ekmeğin bölünmesi”nden hiç söz etmiyoruz), bu kutsal asalak orada hazır ve nazırdır, bütün bu işleri doğallıklarından çıkarmak: onun dilinde, “kutsamak”⁵ için... Çünkü kişi şunu kavramalı: her doğal töre, her doğal kurum (devlet, yargı düzeni, evlilik, hasta ve yoksulların bakımı), yaşam içgüdüsünden çıkan her gereksinim, kısacası, kendi içinde değeri olan her şey, rahibin asalaklığınca (ya da “ahlaki dünya düzeni”nce) temelden değersiz, değere karşı t kılınacaktır: sonradan bir kutsama gereklidir, —bir değer verici güç gerekir, doğayı bu açıdan değilleyen, bu yolla da ilkin bir değer yaratan bir güç... Rahip doğayı değersizleştirir, kutdışı kılar: bunun pahasına sürdürür kendi varlığını. —Tanrıya, yani rahibe, “Yasa”ya itaatsizlik, artık “günah” adını alır; “tanrıyla barışmanın yolu”, bilindiği gibi, rahibe boyuneğmenin daha da temelden sağlanmasının yoludur: ancak rahip “kurtara”bilir... Psikolojik olarak hesaplanınca, rahipler çevresinde örgütlänmiş her toplumda, “günahlar” olmadan edilemez: onlar, gücün sahici tutamaklarıdır; rahip, günahlar sayesinde yaşar, “günah işlenmesi” bir gerekliliktir onun için... Baş ilke: “Kim ki nedamet getirir, Tanrı onu affeder” —Türkçesi: kim ki rahibe boyuneğer.—

Böylesine sah te bir toprak üzerinde, her türlü doğanın, her türlü doğa-değerinin, her gerçekliğin, egemen sınıfların en derindeki içgüdülerine karşı olduğu bir yerde büyüdü Hıristiyanlık, ölümüne gerçeklik düşmanlığının o zamandan bu yana aşılmamış bir biçimi. “Kutsal Halk”, elinde her şey için yalnızca rahip değerleri, yalnızca rahip sözleri kalmış halde, korku verici bir sonuç çıkarma tutarlılığıyla, yeryüzünde başkaca güç sahibi ne varsa, “kutdışı” diye, “dünyevi” diye, “günah” diye kendisinden uzaklaştıran —bu halkın içgüdüğü son bir formül, kendini değilleme ölçüsünde mantıksal olan bir formül çıkardı ortaya: Hıristiyanlık olarak, gerçekliğin en son biçimini de değilledi. —“Kutsal Halk”ı, “Seçilmiş Halk”ı, Yahudi gerçekliğinin ta kendisini değilledi. Olay, birinci sınıf bir olay: Nasıralı İsa’nın adıyla vaftiz edilen küçük başkaldırma hareketi, bir kez daha Yahudi içgüdüğüydü, —başka biçimde söylersek, rahibi gerçeklik olarak çekemez hale gelen rahip içgüdüğü, bir Kilise’nin örgütlenmesinin belirlediğinden daha da soyutlanmış bir var oluş biçimini, daha da gerçektışı bir dünya düşünüyü icat ediyordu. Hıristiyanlık Kilise’yi değilledi...

İsa, başkaldırının başlatıcısı olarak anlaşılabilir, ya da yanlış anlaşılabilir, başkaldırının neye yönelik olduğunu görmezlikten gelmiyorum: bu, Yahudi Kilisesi’ne bir başkaldırmadan başka bir şey değildi; sözcüğü bugün kullandığımız anlamda Kilise’ye “İylere ve Haklılara” karşı, “İsrail’in Kutsal Kişileri”ne karşı, toplumun yukarıdan aşağıya tabakalaşmasına karşı bir başkaldırıydı bu —toplumun yozlaşmasına karşı değil, üst sınıflara, privilegium’a, düzene, konmuş kurallara karşıydı, “yük-

sek insanlar”a inançsızlıktı, rahip ve tanrıbilimci olan ne varsa, bunlara karşı getirilen Hayır’dı. Oysa, bu yolla bir an için bile olsa soru konusu yapılan o tabakalaşma, “suyun” ortasındaki Yahudi halkının üzerinde varlığını sürdürdüğü direkli yapı, ayakta kalabilmesi için zorlukla elde edilmiş son olanak, siyasal var oluşunun en son residuum’uydu²: ona yönelen bir saldırı, en derindeki halk içgüdüsüne, yeryüzünün gördüğü en inatçı halkın yaşam istemine bir saldırdı. Bu kutsal anarşist, halkın alt tabakalarını, atılmışları ve “günahkarlar”ı, Yahudilik içindeki şandala’ları, egemen düzene karşı çıkmaya —hem de Evangelium’a inanacak olursak, bugün bile kişiyi Sibirya’ya³ gönderecek bir dille— çağıran bu kişi, bir siyasal suçluydu, işte, saçmalık derecesinde siyaset dışı olan bir toplulukta ne denli siyasal suçlu olunabilirse. Bu, onu çarmıha götürdü: kanıtı da çarmıhtaki yazıda⁴ vardır. O, kendi suçu yüzünden öldü, —boyuna savlandığı gibi, başkalarının suçları için öldüğünü gösteren hiçbir neden de yok.—

28

Böylesine bir karşıtlığın bilincinde olup olmadığı sorusu, bambaşka bir sorudur, —böyle bir karşıtlık olarak yalnızca duyumsanmış olup olamayacağı sorusundan. Ve burada, ilk kez, kurtarıcı psikolojisi sorununa değiniyorum. —İtiraf edeyim, pek az kitabı Évangeliüm¹ kadar zorlukla okuyorum. Bu zorluklar, Alman tininin bilgince merakını ortaya sererek unutulmaz zaferler kutladığı zorluklardan farklı. Benim de, her genç bilim adamı gibi, incemiş bir filozofun kurnaz yavaşlığıyla, eşi bulunmaz Strauss’un² keyfini sonuna dek gıdım gıdım çıkardığım günler, artık uzakta. O zamanlar yirmi yaşındaydım:

artık o iş için fazla ciddiym. Bana ne ki, “aktarım”daki³ çelişmelerden? Kutsallık efsaneleri ne zamandan beri “aktarım” oldu! Kutsalların öyküleri, var olan en çifte-anlamli yazındır: bunun üzerine, başka türden belgeler olmadıkça, bilimsel yöntemler uygulamak, benim için daha başından boşunalığa mahkumdur —salt bilgin boşgezerliği...

29

Beni ilgilendiren, kurtarıcının psikolojik tipi. Bu ise, Evangelium’a rağmen Evangelium’un içinde bulunabilir, herne kadar çarpıtılmış ya da yabancı çizgilerle örtülmüş de olsa: nasıl ki Assisili Franciscus’un¹ tipi de, efsanelerinde, efsanelere rağmen, içerilir. Ne yaptığı, ne dediği, aslında nasıl öldüğü konusundaki hakikat değil: tipinin hâlâ tasarımlanabilir olup olmadığı, “aktarılmış” olup olmadığı sorusu bu. Evangelium’dan, hem de bir ruhun tarihini okuyup çıkarma çabalarından bildiklerim, bana tiksindirici bir psikolojik düzeysizliğin kanıtı gibi geliyor. Renan Efendi, bu psychologics² polyaçosu, İsa tipini açıklamak için, olabilecek en uygun suz iki kavramı işe sokar: Deha kavramını ve Kahraman (“héros”) kavramını. Oysa eğer herhangi bir şey Evangelium-dışı ise, bu, kahraman kavramıdır. Tam da her türlü mücadelenin, savaşım içinde olma duygusunun karşıtıdır burada içgüdü haline gelen: direnme yeteneğinin eksikliği, burada ahlak olmuştur (“kötüye direnme”, Evangelium’un en derin sözü, belirli bir anlamda, anahtarı), barış içindeki, yumuşaklık içindeki, düşman olamama içindeki mutluluk. “Mutlu Haber” nedir? Hakiki yaşam, bengi yaşam, bulunmuştur —vaat edilmiş de değildir, buradadır zaten, sizin içinizdedir: sevgi içindeki yaşam, çekintisiz ve

kısıntısız, mesafesiz sevgi içinde. Herkes tanrının evladıdır —İsa hiç de yalnız kendisi için bir şey savlamamaktadır— tanrının evladı olarak herkes herkesle eşittir... İsa'yı k a h r a m a n yapmak! —Ya peki “deha” sözcüğü nasıl bir yanlış anlama! Bizim bu kavramımız, bizim kültür kavramımız “deha”, İsa'nın yaşadığı dünya içinde hiçbir anlam taşımazdı. Bir fizyologun sertliğiyle söylersek, burada bambaşka bir sözcük daha uygun düşer: budala³ sözcüğü. D o k u n m a d u y u s u n u n bir hastalıklı duyarlılık durumunu biliyoruz, kişiyi hertürlü temastan, katı bir nesneyi tutmaktan kaçındıran bir durum. Böyle bir psikolojik habitus'u⁴ en son mantığına götürürsek —h e r gerçeğe karşı içgüdüsel nefret, “ele gelmeyen”in, “kavranamayan”ın içine kaçış, her biçimlenmeye, her zaman ve uzam kavramına, sağlam, töre, kurum, kilise olan her şeye karşıtlık, hiçbir gerçeklik türünün dokunamadığı bir dünyada rahat etmek, yalnızca “içsel” olan bir dünyada, “hakiki” bir dünya, “bengi” bir dünya... “Tanrının melekutu sizin içinizdedir”...

30

Gerçeğe karşı içgüdüsel nefret: Aşırı bir acı ve uyarılma duyarlılığının, her dokunuşu çok derinden duyumsadığı için artık “dokunulmak” istemeyen bir duyarlığın sonucu.

Her türlü iticiliğin, her türlü düşmanlığın, duygularda her sınır ve mesafenin içgüdüsel yadsınması: Aşırı bir acı ve uyarılma duyarlılığının sonucu, her direnmeyi, direnmek zorunda kalmayı hemen dayatılmaz bir ızdırıp (yani tehlikeli, kendini koruma içgüdüünün önlem alınması için uyardığı bir şey) olarak duyumsayan, mutluluğu (hazı) yalnızca, artık hiç, artık hiç kim-

seye, ne fenaya ne de kötüye direnmemekte bulan bir duyarlılık, —tek, e n s o n yaşam olanağı olarak, sevgi...

Bunlar, kurtuluş öğretisinin üstünde, içinde yetiştiği iki f i z - y o l o j i k gerçekliktir. Bunları, Hedonizm'in¹, tamamıyla hastalıklı bir temel üzerinde, alttan alta gelişmesi sayıyorum. Epikuros'çuluk² da Grek canlılığı ve sinir gücünden aldığı önemli ölçüdeki payla da olsa, tektanrıcılık-öncesi kurtuluş öğretileri olarak, bunların akrabasıdır. Epikuros, tipik bir d é - c a d e n t : onun bu yanını ilk tanıyan benim. —Acıdan korkmak, sonsuz derecede küçük acıdan bile —bu, bir s e v g i d i - n i n d e n başka bir şeyle sonuçlanamazdı...

31

Soruna getirdiğim yanıtı dilegetirdim bile. Bunun varsaydığı bir şey, kurtarıcı tipinin bize iyice çarpıtılmış bir biçimde aktarıldığıdır. Bu çarpıtmanın ortaya çıkışı konusunda birçok olasılık var: böyle bir tip, birçok nedenden dolayı, saf, tam, katkısız kalamaz. Hem içinde gezdiği ortam iz bırakmış olmalı bu yabancı biçimlenme üzerinde, hem de, belki daha da fazla, tarih, ilk Hristiyan topluluğun y a z g ı s ı : bu yazgı, geriye doğru işleme- siyle, bu tipi ancak savaştan çıkabilecek, propaganda amacına göre anlaşılabilir çizgilerle donatmıştır. Bize Evangelium'ların tanıttığı o acayip ve hasta dünya —bir Rus romanından çıkmış gibi, toplumun artıklarının, sinir bozukluklarının ve “çocukça” budalalığın buluşma yeri gibi görünen bu dünya— herhalde bu tipi k a b a l a ş t ı r m ı ş olmalı: özellikle ilk tilmizler, tamamıyla simgeler ve kavranamazlıklar içinde yüzen bu varlığı, ondan herhangi bir şey anlayabilmek için, ilkin kendi ilkel anlama biçimlerine çevirmişlerdir, —onlar için bu tip ilkin daha tanıdık

biçimlere çevrilip yeniden biçimlendirilmekle var olabilir-
 di ancak... Peygamber, Messias¹, geleceğin yargıcı, ahlak hoca-
 sı, mucizeler yaratıcısı, Vaftizci Yahya² —hepsi, bu tipi yanlış
 anlamının yolları... Sonunda da, her büyük, yani tarikat kurucu
 yüceltmenin *proprium*'unu³ da yabana atmayalım: böyle bir yü-
 celtme, yücelttiği varlığın özgün ve çoğunlukla garip gelen ya-
 bancı çizgilerini, acayıplıklarını, silip yok eder —onun ken-
 disini göremez. Ne yazık ki *décadent*'lerin bu en ilginçin-
 nin yakınında bir Dostoyevski yaşamamış; yani, böylesine bir
 derinlik, hastalık ve çocukluk karışımının tam da en sürükleyi-
 cisinin çekiciliğini duyabilecek biri. Son bir bakış açısı: Bu tip,
 bir *décadence* tipi olarak, sahiden de kendine özgü bir çoğulluk
 ve çelişiklikten oluşmuş olabilir: böyle bir olanağın da tama-
 mıyla dışarıda bırakılmaması gerekir. Gene de, her şey bu olana-
 ğa karşı: tam da aktarımın bu noktada garip bir biçimde aslına
 sadık ve nesnel olması gerekirdi: oysa bunun tam tersini varsay-
 mak için nedenlerimiz var. Çünkü ilkin karşımıza, Dağdaki, De-
 nizdeki ve Çayırdaki Vaazları verenin serimlediği çelişme çıkı-
 yor; görünüşü, pek de Hinli olmayan bir toprak üstünde duran
 bir Buddha gibi, ya da bir fanatik saldırgan, tanrıbilimcilerin ve
 rahiplerin ölümüne düşmanı —Renan'ın gizli hoşnutsuzluğu-
 nun "*le grand maître en ironie*"⁴ diye yücelttiği görünüş. Benim,
 bu bol miktardaki safranın (ve hatta *esprit*'nin) ilkin Hristiyan
 propagandasının doruk noktasına vardığı dönemde Usta'nın ti-
 pine aktarıldığından şüphem yok: tarikatçıların, kendi a p o l o -
 j i 'lerini⁵ kurmak için ustalarını nasıl geniş bir aldırmaçlıkla kul-
 landıkları yeterince biliniyor. İlk topluluk, tanrıbilimcilere k a r ş ı
 çıkarmak için, kendisi de yargılayan, tartışan, öfkeli ve kötü ni-
 yetli, kılıkırkyaran bir tanrıbilimciye gereksinim duyduğunda,
 "tanrı"sını kendi gereksinimlerine göre yarattı: tıpkı, şimdi

artık onlar olmadan edemeyeceği, “geri dönüş”, “yargı günü”, her türlü zamansal beklenti ve çağırı gibi tümüyle Evangelium-dışı kavramları hiç çekinmeden onun ağzına yakıştırdığı gibi.—

32

Yeniden belirtiyorum ki, kurtarıcı tipine fanatik’in aktarılmasına karşıyım: Renan’ın kullandığı *impérieux*¹ sözcüğü bile, tek başına, bu tipi yok ediyor. “İyi haber”, işte, artık hiçbir karşıtlığın bulunmamasıdır; gökyüzü krallığı çocuklara aittir; burada dilegelen inanç, savaşı bir inanç değildir, —vardır bu inanç, hep, başından beri vardır, sanki tinselliğe doğru gerileyen çocukluktan bu. Gecikmiş ve organizma içinde gelişmemiş bir buluş durumunun, dejeneresans’ın bir sonucu olduğunu, en azından fizyologlar bilirler. —Böyle bir inanç, öfkelenmez, kusur bulmaz, karşı çıkmaz: “kılıç” değildir getirdiği, —hiç farkında değildir bir süre sonra nasıl kesici olabileceğinin. Kendini ne mucizelerle, ne ödül ve vaadle, ne de hele “yazıyla” kanıtlamaz: kendisi zaten her an kendi mucizesi, kendi ödülü, kendi kanıtı, kendi “Tanrı Krallığı”dır. Bu inanç kendisini formüllerle dile de getirmez —y a ş a r o, formüllere karşı da korur kendini. Tabii ki çevre, dil, belirli bir kavram çerçevesinin önceden gelişmiş olması gibi rastlantılar belirleyicidir: ilk Hıristiyanlığın elinde yalnızca Yahudi-Semitik kavramlar vardı (—Akşam yemeği’ndeki yeme içme de; Kilise tarafından, her Yahudice şey gibi öylesine kötüye kullanılan bu Akşam yemeği kavramı, bunlar arasındadır). Ama, bu kavramların içinde, bir im-dili, bir semiotik², bir eğretilen vesilesinden öte bir şey görmeye çalışmamalı. Bu gerçekçi-karşı³ için, hiçbir sözün sözcük anlamında alınmaması, konuşabilmenin tam da önkoşuludur. Hintliler arasında olsaydı

Sankhyam'ın⁴ kavramlarını, Çinliler arasında da Lao-Tse'ninkileri⁵ kullanırdı —hiçbir fark da duymazdı. —İsa'ya, biraz ifade hoşgörüsüyle, bir “özgür tinli” denebilir —her türlü sağlam belirginliği hiçe çevirir: söz öldürür, her ne ki belirgindir, öldürür. Yalnızca kendi bildiği biçimiyle “yaşam” kavramı, deneyimi, her türlü söze, formüle, yasaya, inanca, dogmaya karşı direniyordu. Ancak en içten, en içinden konuşabiliyordu: en iç olanın sözleri, “yaşam” ya da “hakikat” ya da “ışık”tı, —bütün geri kalanlar, bütün gerçeklik, bütün doğa, hatta dilin kendisi, onun için ancak bir imge, bir benzetme değeri taşıyordu. —Bu noktada, Hristiyan, yani Kilise önyargılarında yatan ayartmaya, ne denli güçlü de olsa, kapılarak, yanlış anlamaya düşmemek gerek: Böylesine bir par excellence simgeci her türlü dinin dışında durur; her türlü tapınma kavramının, her türlü tarihin, her türlü doğabiliminin, her türlü dünya-deneyiminin, her türlü bilginin, her türlü siyasetin, her türlü psikolojinin, her türlü kitabın, her türlü sanatın dışında —onun, bu gibi şeyler üzerine tek bildiği, böylesine şeylerin var olduğu konusunda bir saf budalalıktır. Kültür ona dedikodu yoluyla bile tanıdık değildir, ona karşı savaş vermesi gerekmez hiç de, —onu değillemez... Aynı şey devlet için de geçerli, bütün vatandaşlık düzeni ve toplum için de, çalışmada⁶ için de, savaş için de; —hiçbir zaman “dünya”yı değillemek için bir nederi olmadı, Kilise'nin “dünya” kavramını hiç sezinlemedi bile... Tam da değilleme onun için tamamıyla olanaksız bir şeydi. —Aynı şekilde, diyalektik⁷ de yoktur burada, bir inancın, bir “hakikat”ın nedenler göstererek kanıtlarılabileceği tasarımı yoktur (—onun kanıtları iç “ışıklar”, içindeki haz duyguları ve kendini evetlemelerdir, hepsi “kuvvet kanıtları”⁸—). Böyle bir öğreti zaten karşı çıkmaz; başka öğretilerin de var olduğunu, var olabileceği-

n i , hiç de kavramış değildir, karşıt bir yargılama biçimini hiç tasarlayamaz bile... Onunla karşılaşınca da, en içten acımayla bu “körlük” için üzüntü duyar, —çünkü o, “ışığı” görüyordur—, ama itiraz etmez...

33

“Evangelium”un bütün psikolojisinde suç ve ödek kavramı yoktur; aynı şekilde ödül kavramı da. “Günah”, tanrı ile insan arasındaki her mesafelilik ilişkisi, yok edilmiştir, —“iyi haber” de tam budur. Kutsanmışlık, vaat edilmiş değildir, koşullara bağlanmış değildir: o, biricik gerçekliktir— bütün geri kalan da, bu gerçeklik üzerine konuşmayı sağlayacak imgeler...

Böyle bir durumun sonuçları, yeni bir pratiğe yansır, sahici Evangelium pratiğine. Hristiyanı ayırt eden, bir “inanç” değildir: Hristiyan eylemde bulunur; onu ayırt eden, farklı bir eylemdir. Kendisine kötülük yapana, ne sözle ne de yüreğinde, direnmemek eylemi. Yabancılar ve yerliler, Yahudiler ile Yahudi olmayanlar arasında fark gözetmemek (“komşu”, aslında inançdaşı, Yahudidir). Hiç kimseye öfkelenmemek, hiç kimseyi horgörmemek. Mahkemelerde ne görünmek ne de aranmak (“yemin etmemek”). Hiçbir koşulda, karısının sadakatsizliği kanıtlandığında bile, karısından ayrılmamak. —Temelde hepsi tek bir ilke, hepsi tek bir içgüdünün sonuçları.—

Kurtarıcının yaşamı bu pratikten başka bir şey değildi, —ölümü de bundan başka bir şey değil... Tanrı ile ilişkisinde hiçbir formüle, hiçbir törene¹ gereksinimi yoktu —duaya bile. Bütün Yahudice pişmanlık ve nedamet öğretisiyle hesabını kesmişti; tek bildiği, kişinin “tanrısal”, “kutsanmış”, “Evangelii-

um'ca" duygular duymasını, kendisini sürekli "tanrının evladı" olarak duymasını sağlayan yaşam pratiği idi. Tanrıya giden yollar, "pişmanlık" değildir, "affedilmek için dua" değildir: yalnızca Evangelium'ca pratik tanrıya götürür; bu, Tanrı'dır zaten —Evangelium aracılığıyla giderilen, "günah", "günahların affı", "inanç", "inanç yoluyla kurtuluş" kavramlarının Yahudiliği —bütün Yahudi Kilise öğretisi, "iyi haber"in içinde değişir.

Kendini "gökyüzünde"² hissetmek, "bengi" hissetmek için nasıl yaşaması gerektiği; hertürlü başka tutumla da kendini "gökyüzünde hisset"mek konusundaki derin içgüdü: yalnızca budur "felah"ın psikolojik gerçekliği. —Bir yeni yaşam yoludur³ bu; yeni bir inanç, değil..

34

Bu büyük simgeci den herhangi bir şey anlayabilmişsem, bu, onun yalnızca iç gerçekleri gerçekler, "hakikatler" olarak aldığıdır, —gerisini, her türlü doğal, zamansal, uzamsal, tarihsel şeyi, yalnızca imge olarak, benzetme vesilesi olarak anladığı. "İnsanoğlu" kavramı, tarihe ait bir somut kişi değildir, herhangi bir tek, tek seferlik birey değil, "bengi" bir olgusalıktır, zaman kavramından kurtulmuş bir psikolojik simgedir. Aynı şey, en üst anlamda, bu tipik simgecinin tanrısı için de geçerlidir, "tanrının melekutu" için, "gökyüzü krallığı" için, "tanrının evlatları" içinde. Kilise'nin inancındaki çigli kler kadar Hristiyanlık-dışı şeyler yoktur: Kişi olarak tanrı, gelecek olan bir "tanrı krallığı", ötede duran bir "gökyüzü krallığı", teslis'in¹ ikinci kişisi olarak "tanrının oğlu". Bütün bunlar —deyimim bağışlansın, dam üstünde saksagandır⁴— hem de ne

dam! Evangelium'un ki; simge berbat etmede³, d ü n y a t a r i h i ölçüsünde bir kiniklik. Oysa, "baba" ve "oğul" imgeleriyle neyin işin içine sokulduğu apaçık— herkes için apaçık değil, bunu teslim ediyorum: "oğul" sözcüğüyle, bütün şeylerin toptan açıklanması duygusuna (kutsanmışlık) k a t ı l m a dilegelir, "baba" sözcüğüyle de bu duygunun kendisi, bengilik, tamamlanmışlık duygusu. —Kilise'nin bu simge düzenegini ne hale soktuğunu anımsatmaktan utanıyorum: Hristiyan "inanç"ının eşiğine bir Amphitryon⁴ öyküsü koymadı mı? Ve bunun üstüne bir de "kirlenmemiş peydahlanma"⁵ konusunda bir dogma?.. Oysa bunu yapmakla peydahlanmayı kirletti. —

"Gökyüzü krallığı" bir yürek durumudur —"yeryüzünün üstünde" bulunan ya da "ölümden sonra" gelen bir şey değil. Evangelium'da doğal ölüm kavramı diye bir şey y o k t u r : ölüm bir köprü değildir, bir geçiş değildir;— yoktur o, çünkü tamamıyla başka, yalnızca görünür, yalnızca imge yararı olan bir dünyaya aittir. "Ölüm saati" Hristiyan bir kavram değildir — "saat", zaman, fiziksel yaşam ve onun bunalımları, "iyi haber"ın öğretmeni için hiç de var olan şeyler değildir... "Tanrının krallığı", kişinin bekleyeceği bir şey değildir; onun dünü de yoktur öbürgünü de, "bin yılda" gelecek de değildir —o, bir yürek yaşantısıdır; her yerde vardır, hiçbir yerde yoktur.

35

Bu "iyi haberci" yaşadığı gibi öldü, öğrettiği¹ gibi —"insanları kurtarmak" için değil, kişinin nasıl yaşaması gerektiğini göstermek için. Geriye, insanlığa bıraktığı, kendi pratiğidir: yargıçları karşısındaki tutumu, gardiyanları karşısındaki, davacıları karşısındaki ve her türlü karalama ve yuhalama karşı-

sında, —ç a r m ı h t a k i tutumu. Direnmez, hakkını korumaz, başına gelebilecek en son şeye karşı bile kendisini savunacak bir şey yapmaz, tersine, m e y d a n o k u r o n a... Ve kendisine kötülük yapanlarla birlikte, yakarır, acı çeker, yapanlara acır, onları sever... Çarmıhtaki hırsıza söylediği, bütün Evangelium’u özetler. “Sahiden de kutsal bir insanmış bu, Tanrı’nın oğluymuş” der hırsız. “Bunu hissediyorsan— diye yanıtlar onu Kurtarıcı— sen cennettesin demektir, sen de Tanrı’nın bir evladısın demektir”... Hiç korumamak kendini, hiç öfkelenmemek, hiç sorumlu tutmamak... Kötüye de direnmemek, —onu s e v m e k...

36

—İlkin biz, biz ö z g ü r l e ş m i ş tinliler sahip olduk, on dokuz yüzyılın yanlış anladığı bir şeyi anlamanın koşullarına, —bu içgüdü ve tutku haline gelmiş dürüstlüğe, “kutsal yalan”a başka her türlü yalandan daha fazla savaş açan bu dürüstlüğe... Kişi, eskiden, bizim nazik ve özenli yansızlığımızdan, böylesi yabancı, böylesine ince şeylerin yordanabilmesi için gerekli tinsel yetişmeden, ölçülemeyecek denli uzaktı: kişi, hep, arlanmaz bir bencillikle, yalnızca k e n d i yararını buldu işin içinde; Evangelium’a getirilen karşıtlığın üstüne bir K i l i s e kuruldu...

Birisi, büyük dünya oyununun içinde, ironik bir tanrısallığın parmağı bulunup bulunmadığı konusunda bir işaretin peşine düşseydi, adı Hıristiyanlık olan şu kocaman soru işareti n d e bulacağı ipuçları az olmazdı. İnsanlığın, Evangelium’un kaynağı, anlamı, h a k k ı açısından, onun karşıtı olan şey önünde dizlerinin üstüne düşmüş olması; “Kilise” kavramıyla, tam da “İyi Haberci”nin kendi altında, ardında duyduğu şeyi

kutsal-ılan etmiş olması —daha büyük bir dünya tarihi ironisi aramak boşuna.— —

37

—Çağımız, tarihsel anlama yetisiyle gururlu: nasıl oldu da bir anlamsızlığa inanır oldu, o zaman, Hristiyanlığın başlangıcında, kaba bir mucize yaratıcısı ve kurtarıcı masalının durduğu konusunda, —ve bütün tinsel ve simgesel olanın ancak sonraki bir gelişme olduğu konusunda? Tam tersi: Hristiyanlığın tarihi —hem de, daha çarmıhtaki ölümden başlayarak— k a y n a k t a n ' bir simgelemin adım adım kabalaşan bir biçimde yanlış anlaşılmasının tarihidir. Hristiyanlığın hep daha geniş, hep daha çığ, içinde doğduğu koşullara hep daha uzak kitlelere her yayılışında, Hristiyanlığı v u l g a r i z e etmek, b a r b a r i z e etmek hep daha gerekli olmuştur. —İmperium Romanum'un² bütün y e r a l t ı tapınışlarının öğretilerini ve törelerini, her türden hastalıklı aklın saçmalıklarını içine alıp yutmuştur. Hristiyanlığın yazgısı, ona inanmakla doyuma ulaşacak gereksinimler ne denli hastalıklı, ne denli aşağı ve bayağı ise, ona olan inancın da o denli hastalıklı, aşağı ve bayağı hale gelmek zorunda olmasında yatar. Sonunda da hastalıklı barbarlık kendisini Kilise olarak örgütleyerek güce ulaştı, —Kilise, bu, ruhun her dürüstlüğüne, her y ü c e l i ğ i n e , tinin her yetiştirilişine, her özgür yürekli, iyi yürekli insancalığa karşı ölümüne düşmanlığın biçimi. —Hristiyanca olan ile soylu olan değerler: ilkin biz, biz ö z g ü r l e ş m i ş tinliler, bunu, var olan en büyük değer karşıtlığını, yeniden kurduk!— —

—Bu noktada bir iççekişini bastırmayacağım. Öyle günler vardır ki, en karasevdadan¹ daha kara bir duygu gelir, başıma dikilir—insan horgörüsü. Ve, neyi horgördüğüm, kimi horgördüğüm konusunda hiçbir kuşkuya yer bırakmamak için: bugünün insanıdır bu, benim, yazgım sonucu zamandaşı olmak zorunda kaldığım insan. Bugünün insanı —boğuyor beni onun pis kokulu nefesi... Geçmiş karşısında, bütün bilgi adamları gibi, büyük bir hoşgörü taşıyım, yani geniş yürekli bir kendini dizginleme: binlerce yılın tımarhane dünyalarını gezerim de, hüzünlü bir dikkatle, bunlara “Hristiyanlık”, “Hristiyan inancı”, “Hristiyan Kilisesi”, derim, —insanlığı bunların ruh hastalıklarından dolayı sorumlu tutmaktan kaçınırım. Oysa, yeni zamanlara, bizim zamanımıza adım atar atmaz, duygum tersyüz olur, dayanamaz, patlar. Bizim zamanımız bilgilidir... Eski-den yalnızca hastalık olan, bugün namussuzluktur, —bugün Hristiyan olmak, namussuzluktur. Ve iğrenmem de burada başlar. —Çevreme bakıyorum: bir zamanlar “hakikat” denen şeyin tek bir sözü bile kalmamış ortada, bir rahip “hakikat” sözcüğünü daha ağzına bile alınca, dayanamaz hale geliyoruz. Dürüstlikle en ufak alışverişi olan kişi, bugün bilmek zorundadır ki, bir tanrıbilimci, bir rahip, bir papa, söylediği her tümceyle, yalnızca yanılıyor değil, yalan söylüyordur, —artık elinde de değildir, “masumca”, “cahilce” yalan söylemek. Rahip de herkes gibi bilir artık “tanrı”nın olmadığını, “günahkar”ın olmadığını, “kurtarıcı”nın olmadığını, —“özgür istem”in, “ahlak-sal dünya düzeni”nin yalanlar olduğunu: —tinin içinde bulunduğu sıkıntı, derin kendini aşma gereksinimi, artık hiç kimsenin bunları bilmemesine izin vermiyor... Kilisenin

bütün kavramlarının ne olduğu artık ortaya çıkmıştır, en berbat kalpazanlıklar oldukları, doğayı, doğal değerleri değersizleştirmek amacını taşıdıkları; rahibin kendisinin de ne olduğu ortada, en tehlikeli asalak türü, yaşamın sahici zehirli örümceği... Biliyoruz, vicdanımız biliyor bugün—, rahiplerin ve Kilise'nin bu korkunç buluşlarının değerinin ne olduğunu, neye yaradıklarını, nasıl, insanlığın iğrenç bir görünüm kazanabilmesine yol açan bu kendini aşağılama durumuna ulaşmasını sağladıklarını— “öte dünya”, “yargı günü”, “ruhun ölümsüzlüğü” kavramları, “ruh” kavramının kendisi; bunlar, rahibin egemen olmasına, egemen kalmasına yarayan işkence aletleridir, acımasızlık düzenekleridir... Herkes biliyor bunları: ve gene de her şey eskisi gibi duruyor. Aslında son derece soğuk, kolay etkilenmeyen bir insan türü ve sapına kadar eylem deccalları olan devlet adamlarımız bile kendilerini Hristiyan diye niteleyip Akşam yemeği ayinlerine giderken, son dürüstlük duygusu, kendi kendine saygı duygusu, nereye gitti?.. Genç bir Prens², kıtalarının başında, halkının kendini arama ve kendini yüceltme güdülerinin görkemli dile gelişi, —oysa, hiçbir utanç duymadan, kendini Hristiyan inancına bağlı ilan ediyor!.. Kimdir öyleyse Hristiyanlığı değilleyen? Ne demektir “dünya”? Asker olmak, yargıç olmak, vatansever olmak; kendini korumak; onuruna bağlı kalmak; kendi yararına olanı istemek; gururlu olmak... Bugünün her anının her pratiği, her içgüdsü, eylem olan her değerlendirmesi, Hristiyanlığa karşıdır: modern insan nasıl bir sahtelik ucubesi olmalı ki, bütün bunlara karşın utanmıyor, kendine hâlâ Hristiyan demek-ten!—

—Geri dönüyorum, Hristiyanlığın sahici tarihini anlatıyorum. —Daha “Hristiyanlık” sözcüğü bile bir yanlış anlamadır —aslında, tek bir Hristiyan vardı, o da çarmıhta öldü. “Evangelium” çarmıhta öldü. O andan başlayarak “Evangelium” adını alan her şey, daha o anda, onun yaşadığının karşıtıydı: “kötü haber”di, bir d y s a n g e l i u m ’du. Hristiyanlığın işaretini bir “inanç”ta, diyelim, İsâ tarafından kurtarılma inancında görmek, saçmalık kertesinde yanlıştır: yalnızca Hristiyanca bir p r a t i k , çarmıhta ölenin y a ş a d ı ğ ı g i b i yaşanmış bir yaşam, Hristiyanca’dır... Bugün de olanaklıdır b ö y l e s i bir yaşam, hatta b a z ı insanlar için zorunludur: sahici, kaynaktan Hristiyanlık bütün zamanlarda olanaklı olacaktır... Hiç de bir inanç d e ğ i l , bir yapma, özellikle de, birçok şeyi y a p m a m a , başka türden bir v a r o l m a ... Bilinç durumları, herhangi bir inanç, bir şeyi doğru saymak, örneğin —her psikolog bilir bunu—, içgüdüler karşısında tamamıyla önemsizdir ve onların değeri açısından beşinci derecede kalır: tam olarak söylersek, tinsel nedensellik kavramı tümüyle yanlıştır. Hristiyan olmanın, Hristiyanlığın bir doğru-saymaya, salt bir bilinç görüngüsellğine¹ indirgenmesi, Hristiyanlığı olumsuzlama anlamına gelir. Gerçekte, Hristiyan diye birisi yoktur. “Hristiyan”, iki bin yıldır Hristiyan adını taşıyan şey, psikolojik bir kendini yanlış anlamadan başka bir şey değildir. Dikkatli bakılınca, “Hristiyan”ın içinde, bütün “inanç”ına karşın, yalnızca içgüdüler egemendir —hem de n e i ç ğ ü d ü l e r ! —“İnanç”, her zaman, örneğin Luther’de, ardında içgüdülerin kendi oyunlarını oynadıkları bir örtü, bir p e r d e , bir bahaneden başka bir şey değildi—, b a z ı içgüdülerin egemenliği karşısında kurnaz bir k ö r l ü k ...

“İnanç” —bunu daha önce de sahici Hristiyan kurnazlığı olarak nitelendirmiştim,— “İnanç”la ilgili konuşulur yalnızca, eylemde ise içgüdüyle bulunulur... Hristiyanın tasarım dünyasında, gerçekliğe daha bir ucundan bile dokunan hiçbir şey bulunmaz: buna karşılık, her türlü gerçekliğe karşı içgüdüsel nefretin, Hristiyanlığın kökündeki biricik güdücü öge olduğunu görmüştük. Bundan nasıl bir sonuç çıkıyor? Burada inpsychologisis olarak da yanılgının kökten, yani nelik belirleyici, yani töz olduğu sonucu. Buradan bir kavram kaldırıp yerine bir gerçeklik koyun —bütün Hristiyanlık hiçliğin içine yuvarlanıp gider! —Yüksekten bakınca, garip olguların bu en garibi, yanılgılarla belirlenmekle kalmayıp, yalnızca zararlı yalnızca yaşam ve yürek zehirleyici yanılgılar söz konusu olunca yaratıcı⁴, hatta dahiyane hale gelen bu din, tanrıların seyri-ne layık bir oyundur, —aynı zamanda filozoflar olan o tanrıların, örneğin benim o ünlü karşılıklı konuşma sırasında Naksos’da³ karşılaştığım tanrıların. İğrenme onları (—ve bizi!) bırakınca, Hristiyanın bu oyunu için müteşekkir olacaklar: yeryüzü denen şu fukara gökcismi, belki de sadece bu ilginç vaka sayesinde tanrısal bir bakışı, tanrısal bir ilgilenmeyi hakediyor... Çünkü Hristiyanı küçümsemeyelim: Hristiyan, masum olma kertesindeki sahteliğiyle, maymunun çok üstündedir, —Hristiyan açısından, pek iyi bilinen bir köken kuramı¹ sadece bir nazik iltifat haline geliyor...

—Evangelium’un yazgısı, ölümle karara bağlandı, —çarmıha gerildi... Ancak ölüm, bu beklenmeyen aşağılayıcı ölüm, ancak çarmıh, bu genelde yalnızca canaille¹ için ayrılmış şey, —ancak

bu tüyler ürpertici paradoks, havarileri sahici gizemin kar  sına getirdi: “kim di bu? neydi bu?” —Sarsılmış ve en derinden aşağılanmış duygu, kuşku, böylesi bir   l  m  n, davalarının çürütülmesi olabileceği, korkunç bir “niye tam da böyle?” soru işareti —bu konum kendini pek iyi kavradı. Burada her şey zorunlu olmak zorundaydı, anlam, ussallık, en üst düzeyde ussallık taşımak zorundaydı; bir havarinin sevgisi rastlantı tanımaz. İlkın   imdi uçurumun iki yakası birbirinden ayrıldı: “kim   ld  rd   onu? kim di onun doğal düşmanı?” —bu soru bir   im  ek gibi   aktı: Yani: egemen Yahudilik, onun en üst katmanı. Bu andan sonra, kendilerini düzene kar  şı başkaldırıyor hissetmeye ba  ladılar, Isa’yı da, ardından, düzene kar  şı başkaldırıyor diye anladılar. O zamana dek yoktu onun tasarımındaki bu sava  cı, bu Hayır diyen, Hayır yapan çizgi; daha-sı, bunun karısıydı o. Açık ki, küçük topluluk asıl önemli noktayı anlamamıştı, böyle bir yolla ölmenin taşıdığı örnek olma anlamını, hertürlü ressentiment duygusu karşısındaki özgürlüğünü, üst önlüğünü: —onu ne kadar az anladıklarının en iyi göstergesi! Isa,   l  m  yle, aslında öğretisinin herkesin önündeki en güçlü sınavını, kanıtını vermekten başka bir şey istememişti, isteyemezdi de... Oysa havarileri, bu   l  m   b  ağı  lamakta  n çok uzaktılar, —buysa, en üst anlamda Evangelium’ca bir şey olurdu; ya da, daha iyisi, yumuşak ve sevgi dolu bir yürekle, kendilerini de aynı   l  me sunmak... Tam da en Evangelium-dışı duygu, intikam, yine baskın   ıktı. I  , bu   l  mle sona eremezdi: “kar  şılık”, “mahkeme kurma” gerekliydi (—oysa, “kar  şılık”, “ceza”, “yargılama” gibi şeylerden daha Evangelium-dışı ne olabilirdi!) Yaygın Messiah beklentisi yeniden önplana çıktı; tarihsel bir an belirlendi: “Tanrının krallığı” düşmanlarını yargılamak için gelecekti... Ama bununla her şey yan-

lış anlaşılmış oluyordu: bir son edim, ileride tutulacak bir söz olarak “Tanrının krallığı”! Oysa Evangelium tam da bu “krallığın” var oluşu, doyuma varışı, gerçekliği ydi zaten. Tam da böylesi bir ölüm bu “tanrı krallığı”nın ta kendisiydi... Ancak şimdi, Usta’nın tipine, Farisiler’ ve Tanrıbilimcilere karşı bütün o horgörme ve kızgınlık taşındı, —böylece de kendisi bir Farisi ve Tanrıbilimci h a l i n e s o k u l d u ! Öte yandan da, bu bütün çivileri çıkmış ruhlar, ölçü tanımaz tapınmalarıyla, İsa’nın öğrettiği, tanrının evladı olma konusunda herkesin eşit hakka sahip olduğu yollu Evangelium düşüncesine dayanamadılar: intikamları, kendileri geri çekilerek, İsa’yı y ü k s e l t m e k , kendilerinden ayırmak oldu: tıpkı, bir zamanlar Yahudilerin, düşmanlarından intikam almak için tanrılarını kendilerinden ayırıp yüksekte bir yere koydukları gibi. Tek bir tanrı ve tanrının tek bir oğlu: İkisi de ressentiment’in ürünleri...

41

—Ve o andan başlayarak saçma bir sorun çıktı ortaya: “Nasıl olabildi de Tanrı buna izin verdi?” Buna, küçük topluluğun çarpılmış akli bir o kadar korkunç saçmalıkta ki yanıtı buldu: Tanrı oğlunu günahların bağışlanması için k u r b a n vermişti. Nasıl da tek bir vuruşta sonu gelmişti Evangelium’un! S u ç a karşılık k u r b a n düşüncesi, hem de en iğrenç, en barbarca biçimiyle: suçlunun günahları için, s u ç s u z u n kurban edilmesi! Ne denli tüyler ürpertici bir putataparlık!’ —İsa, oysa, “suç” kavramının kendisini gidermişti. —Tanrı ile insan arasındaki uçurumu y a d s ı m ı ş , tanrı ile insan arasındaki o birliği, k e n d i “iyi haber”i olarak y a ş a m ı ş t ı ... Kendi ayrıcalığı olarak d e ğ i l ! —Artık adım adım, kurtarıcı tipine eklemeler yapıl-

di: Yargılama ve geri-dönüş öğretisi, bir kurban ölümü olarak ölüm öğretisi, diriliş öğretisi, ki bununla, bütün “kutsanmışlık” kavramı yerine, Evangelium’un bütün ve biricik gerçekliği elçabukluğuyla yok edildi— yerine de ölümden sonrakî bir durum koyarak!.. Paulus, bu yorumu, bu pespaye yorumu, o her zamanki hahamvari arlanmazlığıyla, şöyle mantıklılaştırdı: “Eğer İsa ölüyken dirilmemişse, o zaman inancımız boşunadır”. —Ve bir seferde, Evangelium, yerine getirilemeyecek vaadlerin en aşağılığı, arlanmaz bir kişisel ölümsüzlük öğretisi haline geldi... Paulus ayrıca bunun bir ödül olacağını öğretti!..

42

Görülüyor, çarmıhtaki ölümle neyin sona erdiği: bir yeni, baştanbaşa kaynaktan Budistçe barış hareketi girişimi; yalnızca vaad olarak değil, sahiden yaşanan bir yeryüzü mutluluğu için bir girişim. Çünkü bu —daha önce de vurguladım—, iki décadence dini arasındaki temel farktır: Budizm vaat etmez hiç, yerine getirir; Hristiyanlık ise her şeyi vaat eder, yerine getirdiği ise hiçtir. —“İyi haber”in hemen peşinden, olabilecek en kötüsü geldi: Paulus’un “haber”i. Paulus’ta, “iyi haberci”nin karşıt tipi cisim bulur; nefretin, nefret düşünün, nefretin acımasız mantığının dehası. Neleri kurban etmedi ki bu Dysangelist', nefretel! En başta da Kurtarıcı’nın kendisini: kendi çarmihına gerdi onu. Evangelium’daki bütün yaşam, bütün örneklik, bütün öğreti, ölüm, anlam, hak— hiçbir şey yoktu ki bu kalpazan onu nefret yoluyla kavrayarak kendi amacı için kullanmasın. Gerçeklik yok, tarihsel hakikat yok!.. Ve bir kez daha Yahudinin rahip içgüdüğü, tarih üzerindeki aynı büyük suçu işliyor —Hristiyanlığın dününü, evvelsi gününü bir

kalemde siliyor, ilk Hıristiyanlığın bir tarihini kendisi uyduruyor... Dahası: İsrail tarihini de bir kez daha sahteleştiriyor, onun kendi yaptıklarının başlangıç tarihi olarak görünmesini sağlıyor: bütün peygamberler onun “Kurtarıcı”sının sözünü etmişlerdi... Kilise de, sonradan, insanlığın tarihini bile sahteleştirerek Hıristiyanlığın tarih-öncesi dönemi haline soktu... Kurtarıcı’nın tipi, öğretisi, pratiği, ölümü, ölümünün anlamı, ölümünden sonrası bile —hiçbir şey kalmadı el atılmadık, hiçbir şey kalmadı, gerçekliğe uzaktan yakından benzeyen. Paulus, çok yalın bir şey yaptı; yalnızca, bu var oluşun bütün ağırlık noktasını, bu var oluşun ar d ına yerleştirdi —“dirilen” İsa ya l a n ına . Kurtarıcı’nın yaşamı onun hiçbir işine yaramazdı, —Çarmıhtaki ölüm gerekiyordu onun için ve bir şey daha... Stoacı aydınlanmanın başkentinde yetişmiş bir Paulus’u, gördüğü bir sanrı yoluyla Kurtarıcı’nın h â l â yaşadığının k a n ıt ını çıkarırken, içten sanmak, hatta, bu sanrıyı g ö r d ü ğ ü - n ü anlatmasına bile, inanmak, bir psikolog için sahici bir safdillik olurdu: Paulus amacı istiyordu, d o l a y ı s ıyla aracı da istedi... Onun kendi inanmadığına, kendi öğretisini aralarına attığı aptallar, inanacaklardı — o n u n gereksinimi g ü ç l ü l ü k t ü ; rahip, Paulus’un benliğinde yeniden güçlü olmayı istiyordu, —kitleleri tiranize² etmesine, sürüler oluşturmaya yarayacak kavramlar, öğretiler, simgeler gerekiyordu yalnızca. —Sonradan Muhammed’in Hıristiyanlıktan aldığı tek şey n e y d i ? Paulus’un icadı; onun, rahip tiranlığı için, sürü oluşturmak için kullandığı araç, ölümsüzlük inancı —yani “yargılama” öğretisi...

Yaşamın ağırlık noktası yaşamın içine değil, “öte”ye yerleştirilince —hiçliğe—, o zaman, yaşamın ağırlık noktası toptan kaldırılmış demektir. Kişisel ölümsüzlük konusundaki büyük yalan içgüdülerdeki her ussallığı, her doğallığı yıkar, —içgüdülerde olumlu, yaşamı ilerletici, geleceği sağlamlaştırıcı ne varsa, artık güvensizlik uyandırır. Yaşamın artık hiçbir anlamı yok, diye yaşamak, yaşamın “anlamı” olur artık... Neye yarar ki topluluk ruhu, neye yarar geçmişe ve atalara şükran, neye yarar birlikte çalışmak, güvenmek, herhangi bir toplu refah arzulamak ve amaçlamak?... Hepsi “ayartı” bunların, hepsi “doğru yol”dan sapmalar —“Tek bir şey gerek”... Herkesin, “ölümsüz ruh” olarak herkesle eşit düzeyde olması, bütün varlıkların toplamı içinde, her bir bireyin “felah”ının bir bengi önemlilik üzerinde hak iddia edebilmesi, ufacık böceklerin ve dörtte üç çatlakların, kendileri uğruna doğa yasalarının sürekli çiğnemeceğini hayal edebilmeleri, —her türden bencilliğin böylesine, sonsuzluğa, utanmazlığa dek yüceltilmesini, yeterli bir horgörüyle niteleyemiyor kişi. Oysa Hristiyanlık, zaferini, bireysel kendini beğenmişliğin bu acınası pohpohlanmasına borçludur, —tam da bununla bütün biçimsizleri, isyankar eğilimlileri, nasibi kıtları, insanlığın bütün süprüntü ve artıklarını, kendi yanına çekti. “Ruhun felahı” —Türkçesi: “dünya, benim çevremde dönüyor”... “Herkesle eşit hak” öğretisinin zehri —Hristiyanlık bunu en temel biçimde yaymıştır; Hristiyanlık, insan ile insan arasındaki her türlü derin saygı ve mesafe duygusuna karşı, yani kültürün her türlü yükselme ve büyümesinin önkoşuluna karşı, kötü içgüdülerin en gizli köşe-bucağından çıkararak, ölümüne bir savaş vermiştir, —kitlelerin resenti-

ment'ını döve döve, baş silahını biçimlendirmiştir, bize karşı, yeryüzündeki her türlü soyluluğa, neşeliliğe, yüce yürekliliğe karşı, bizim yeryüzü mutluluğumuza karşı... Bu Petrus ve Paulus'un "ölümsüzlük"leri, kabul edelim ki soylu insanlığa karşı o zamana dek girişilmiş en büyük, en alçakça saldırıydı. —Ve Hıristiyanlıktan çıkarak, politikaya dek sızmış bu yazgıyı da küçümsemeyelim! Bugün hiç kimsenin cesareti yok, özel haklara sahip olmak için, egemenlik hakları için, kendisi ve kendi eşitleri karşısında derin saygı duyguları için, —bir mesafetutkusunu¹ için, ortaya çıkmaya. Politikamız bu cesaret yoksunluğu yüzünden hasta haldedir! —Düşünüş biçimi aristokrasisi, ruhların eşitliği yalanı yoluyla, yeraltının en altına gömülmüştür; ve "çoğunluğun önceliği"ne² inanç, devrimler yapmış ve daha da yapacaksa, hiç kuşumuz olmasın, Hıristiyanlıktır, Hıristiyanca değeryargılarıdır, her devrimi salt kan ve suçluluk diye anlayıp çeviren! Hıristiyanlık, her türlü sürünenlerin, yüksekliği olanlara karşı başkaldırışıdır: "düşkünler"in Evangelium'u, düşkünlüğüdür...

—Evangelium'lar, daha ilk topluluk içindeki dayanılmaz yozlaşmanın tanıkları olarak paha biçilmez değer taşırlar. Paulus'un sonradan bir haham mantıkçı-kinikliğiyle ucuna götürdüğü süreç, gene de, Kurtarıcının ölümüyle başlayan düşüş süreciydi yalnızca. —Bu Evangelium'ları okurken yeteri kadar dikkatli olamıyor kişi; her sözcüğün ardında zorluklar yatıyor. İtiraf ediyorum, bana karşı şu söylenebilir: bunlar, tam da bu özellikleriyle, bir psikolog için birinci sınıf zevk kaynaklarıdır, —her türlü safdil yozlaşmanın karşıtı olarak, psikolojik yozlaşma-

nın par excellence incelmışlikleri, sanatlaşmaları. Evangelium'lar, benzersizdir. Genel olarak İncil, hiçbir karşılaştırma kaldırmaz. Karşınızda Yahudiler var: ilk bakış açısı bu, burada ipin ucunu hepten kaçırmamak için. Burada "kutsal" hale gelen dehalaşmış kendini çarpıtma, bu kitaplar ve insanlar arasında başka hiçbir yerde yaklaşık olarak bile ulaşılmamış, sanat olmuş sözcük ve davranış kalpazanlığı, herhangi bir bireysel yeteneğin, herhangi bir istisnai mizacın rastlantısı değildir. Burada irk vardır. Kutsal bir biçimde yalan söyleme sanatı olarak Hristiyanlıkta, bütün Yahudilik, yüzlerce yıllık özenli, ciddi Yahudi uğraşısı ve becerisi, son ustalık düzeyine ulaşır. Hristiyan, yalanın bu ultima ratio'su¹, bir kere daha Yahudidir —hatta üç kere kendisi... Yalnızca, rahibin pratiğinde kanıtlanmış kavramları, simgeleri, tavırları uygulama konusunda temelden bir istem, başka her türlü pratiği, başka her tür değer ve yararlılık perspektifini içgüdüsel olarak reddetmek —bu yalnızca gelenek değildir, bu kalıttır: ancak kalıtım olmasıyla, doğa gibi bir etkilemede bulunabilir. Bütün insanlık, hem de en iyi çağların en iyi kafaları —(biri dışında², ama belki de o salt bir insan-dışıdır—) aldandılar. Evangelium, masumluk kitabı olarak okundu...: burada ne denli ustalıkla oyun oynandığının hiç de küçük bir nişanesi değil bu. —Tabii ki: bunları, gelip geçerken bile olsa, görebilseydik, bütün bu harika haşaratı ve uydurma azizleri, işleri hemen biterdi, —ve tam da bu yüzden, ben, her okuduğum sözcükte bir tavır görmeden edemediğimden, onların işini bitiriyorum... Hiç dayanamadığım da, bunların bir biçimde gözlerini şöyle kocaman kocaman açmaları. —Bereket versin büyük çoğunluk için kitaplar yalnızca edebiyattır. — — Aldanmamalı: "yargılamayın" derler, ama yollarında duran her şeyi cehenneme gönderirler.

Tanrının yargılamasını sağlayarak, kendileri yargırlarlar; tanrıyı yüceltmekle, kendilerini yüceltirler; tam da kendi elde edebilecekleri —dahası, üstte kalmak için gereksedikleri— erdemleri teşvik etmekle, kendilerine erdem uğruna güreşiyorlar, erdemin egemenliği için savaşıyorlar görünümünü verirler. “Biz iyi için yaşıyoruz, ölüyoruz, kendimizi kurban ediyoruz” (“hakikat” için, “ışık” için, “tanrının melekutu” için): Aslında yaptıkları, yapmadan edemeyecekleridir. Ödlekçe tarzlarıyla sinerken, köşeye çekilirken, gölgelerde gölgeler gibi yaşayıp giderken, bunu bir ödev haline sokarlar: ödev olarak görülünce, yaşamları alçakgönüllü gibi gözükür, alçakgönüllülük olarak da erdemliliklerinin bir kanıtı olur... Ah, bu alçakgönüllü, iffetli, iyi yürekli yalancılık! “Bizim tanıklığımızı erdemin kendisi yapar”... Evangelium’lar, ahlak aracılığıyla ayartılma kitapları olarak okunmalıdır: ahlak, bu küçük adamlarca iyice bir cilalanır, —bunlar iyi bilirler ahlakla ilgili nasıl davranılması gerektiğini! İnsanlık, ahlakla, en iyi burnundan çekilerek götürülür! —Gerçek şu ki, burada en bilinçli seçilmişlik kendini beğenmişliği, alçakgönüllülük rolünü oynamaktadır: kendileri, “cemaat”, “iyiler ve haklılar”, toptan bir yana, “hakikat”ın yanına konur —ve geri kalan da, “dünya” da, öteki yana... Buydu, yeryüzünde şimdiye dek ortaya çıkmış en alınyazıcı büyüklük vehmi: küçük, çarpık haşarat ve fesat¹ ucubeleri, başlar “tanrı”, “hakikat”, “ışık”, “tın”, “sevgi”, “bilgelik”, “yaşam” kavramlarına sanki kendilerinin eş-anlamlılarıyla gibi sahip çıkmaya; bu yolla da “dünya”yı kendi karşılarında sınırlandırmaya; küçük, en büyük olma şişkinliğindeki, her türden tımarhane için biçilmiş kaftan Yahudiler, değerleri kendi etraflarında tersine çevirdiler, sanki Hristiyan, geri kalan her şey için ilkin anlam, tuz-biber, ölçüymüş, hem de her şeyin en son

yargılayıcısıymış gibi... Bütün bu alinyazıcı durumu olanaklı kılan, dünyada akraba, ırktan akraba bir büyüklük vehminin zaten bulunmasıdır, Yahudi büyüklük vehminin: Yahudiler ile Yahudi-Hristiyanlar arasındaki uçurum açılır açılmaz, berikilerin elindeki tek seçenek, Yahudi içgüdüsünün öğütlediği kendini koruma işlemlerinin aynılannı, Yahudilerin kendilerine karşı uygulamaktı, halbuki Yahudiler bunları o zamana dek yalnızca Yahudi olmaayanlara karşı uygulamışlardı. Hristiyan, yalnızca “daha özgür” itikatlı bir Yahudidir.

45

—Bu küçük adamların kafalarına taktıklarından, Usta’larının ağzına soktuklarından bir iki örnek veriyorum: hepsi de “güzel ruhlar”ın itirafları.—

“Neresi sizi kabul etmezse ve sizi dinlemezlerse, oradan çıkarken ayaklarınızın altındaki tozu onlara şehadet olsun diye silkin. Derim size, doğrusu, yargı gününde Sodom ve Gomorra’nın durumu bu şehirden daha çekilir olacaktır.” (Matta. 10: 14–15) —Ne kadar da Evangelium’ca!..

“Bana iman eden bu küçüklerden birini kim sürçtürürse, boynuna büyük bir değirmen taşı takılıp denize atılması kendisi için daha iyidir.” (Markos. 9: 42) —Ne kadar da Evangelium’ca!..

“Eğer gözün sürçmene sebep oluyorsa, onu çıkar; senin için bir gözün olarak Allah’ın melekutuna girmek, iki gözün olarak cehenneme atılmaktan iyidir; orada onların kurdu ölmez ve ateşi sönmez.” (Markos. 9: 47[–48]) —Kastedilen de gözün kendi-

* Nietzsche’nin Yeni Ahit alınularını, Kitabı Mukaddes Şirketi çevirisinden veriyorum (İstanbul, 1997) Nietzsche’nin arada atladığı tünce ve gönderileri köşeli ayrıçlarla belirtiyorum. Metinle ilgili açıklamalar cildin sonundaki “Notlar-Ekler” bölümünde sürdürölmektedir.

si değil pek...

“Doğrusu size derim: Burada duranlardan bazıları vardır ki, Allah’ın melekutunun kudretle geldiğini görmeden, ölümü hiç tatmayacaklardır,” (Markos. 9: 1) —İyi yalan salladın, Aslan...

“Bir kimse arkamdan gelmek isterse, kendini inkar etsin ve haçını yüklenip ardımdan gelsin. Çünkü... (Bir psikoloğun dipnotu. Hristiyan ahlakı çünkü’leriyle çürütülebilir: onun “temelleri”ni çürütmek —Hristiyanca da bu.) Markos. 8: 34 [-35]’.—

“Hükmetmeyin ki, hükmolunmayasınız. [Çünkü ne hükümle hükmederseniz, onunla hükmolunacaksınız;] ölçtüğünüz ölçü ile de size ölçülecektir.” (Matta. 7: 1) —“Hakkaniyetli” bir hakimın ağzından geldiğine göre, ne de hak kavramı ya!..

“Çünkü eğer sizi sevenleri severseniz, ne karşılığınız olur? Vergi mültezimleri” de öyle yapmıyorlar mı? Ve yalnız kardeşlerinizi selamlarsanız, fazla ne yapmış olursunuz? Mültezimler de öyle yapmıyorlar mı?” [Matta. 5: 46] “Hristiyanca sevgi” ilkesi: sonunda karşılığında iyi bir de fiyat ister...

“Fakat siz insanların suçlarını bağışlamazsanız, Babanız da sizin suçlarınızı bağışlamaz.” (Matta. 6: 15) —Bu adı geçen “Baba” da pek tavizkar doğrusu...

“Fakat önce onun melekutunu ve salahını arayın; ve bütün bu şeyler size artırılacaktır.” ([Matta. 6: 33]) Bütün bu şeyler: yani yiyecek, giyecek, yaşamın bütün gereksinimleri. Bir yarılgı olsa gerek burada, en hafifinden söylendikte... Hemen peşinden de tanrı terzi olarak belirir, en azından bazı durumlarda...

* “Çünkü”nın devamı şöyle: “...kim canını kurtarmak isterse, onu zayedecektir [yitirecektir]; ve kim benim ve incilin uğrunda canını zayederse, onu kurtaracaktır.”

** “Mültezimler” için Şirket çevirisi şu açıklamayı veriyor: “Ecnebi hakimler olan romalılar için vergi toplayan Yahudiler”; ancak ikinci “mültezimler” yerine “putperestler” diyor (Alm. Zöllner, Ing. publicans).

“O günde sevinin ve sevinçten sıçrayın; çünkü, işte, gökte karşılığınız büyüktür; çünkü, onların babaları da peygamberlere böyle ederlerdi.” ([Luka. 6: 23]) Utanmaz molozlar!¹ Hemen peygamberlere benzetmeye başlıyorlar kendilerini...

“Bilmez misiniz ki Allahın mabedisiniz ve Allahın Ruhu sizde durur? Eğer bir kimse Allahın mabedini bozarsa, Allah onu bozacaktır; çünkü Allahın mabedi mukaddestir, o mabet sizsiniz.” (Pavlus Korint 1. 3: 16) —Böyle bir şeyi yeterince horgörmek elinden gelmiyor kişinin...

“Yahut mukaddeslerin dünyaya hükmedeceklerini bilmez misiniz? Ve eğer dünya sizin tarafınızdan hükmolunursa, en küçük şeylere hükmetmeye² liyakatsiz misiniz?” (Pavlus Korint 1. 6: 2) Ne yazık ki salt bir tımarhane kaçkınının sözleri değil bunlar... Bu korkunç düzenbaz şöyle sürdürüyor sözlerini: “Meleklerle hükmedeceğimizi bilmez misiniz? Bu hayata ait şeyler nerede kalır?”...

“[Hikmetçi nerede? Yazıcı nerede? Bu dünyanın bahsedicisi nerede?] dünyanın hikmetini Allah akılsızlığa döndürmedi mi? Zira madem ki dünya Allahın hikmetinde kendi hikmetiyle Allahı bilmedi, Allah iman edenleri vazın akılsızlığıyla kurtarmaya razı oldu. [...] Zira davetinize bakın ey kardeşler; bedene göre hikmetliler, çok kuvvetliler, çok asilzadeler davet olunmamıştır; fakat Allah, hikmetlileri utandırmak için, dünyanın akılsız şeylerini seçti; ve Allah, kudretli şeyleri utandırmak için, dünyanın zayıf şeylerini seçti; şöyle ki, beşerden hiçbiri Allahın huzurunda övünmesin.” (Pavlus Korint 1. 1: 20–29) —Bu parçayı, şandala ahlakının bu birinci sınıf tanıklığını anlamak için, benim *Ahlakın Soykütüğü* adlı kitabımın birinci denemesi okunmalıdır: orada ilk kez, soy lu bir ahlak ile ressentiment’den ve güçsüz bir kinden doğan şandala ahlakı arasındaki karşıtlık gün ışığına

çıkarılmıştır. Paulus, kin havarilerinin en büyüğüdür...

46

—Buradan nasıl bir sonuç çıkıyor? Kişi Yeni Ahit'i okuyacaksa, eldiven giymesi iyi olur, sonucu. Bunca kirliliğin yakınında bulunmak, neredeyse zorunlu kılıyor bunu. "İlk Hristiyanlar"ın çevrelerinde bulunmayı seçmezdik pek, tıpkı Polonyalı Yahudileri¹ seçmeyeceğimiz gibi: bunlara karşı yalnızca tek bir itirazımızın bulunması gerektiğinden dolayı da değil... lkisi de iyi kokmuyor da, ondan. —Yeni Ahit'te canayakın olabilecek tek bir çizgi aradım; boşuna —bunda, özgür, iyilikli, açık yürekli, doğru-dürüst olabilecek hiçbir şey yok. İnsanlık burada daha ilk başlangıcına bile ulaşmamış, temizlik içgüdüleri eksik... Yeni Ahit'te yalnızca kötü içgüdüler vardır, bu kötü içgüdülerle ilgili bir cesaret bile yoktur. Her şey korkaklık, her şey görmezlikten gelme ve kendini aldatmadır burada. Yeni Ahit'i okuduktan sonra, başka her kitap temiz gelir kişiye: bir örnek vermek için söyleyeyim, Paulus'tan hemen sonra, o en yürekli, üstyürekli alaycı Petronius'u² okudum, kendimden geçerek; onun için, Domenico Boccaccio'nun Parma Prensi'ne yazdığı mektupta Sezar Borjiya için söylediği söylenebilir: "é tutto festo"³ —ölümsüzce sağlıklı, ölümsüzce neşeli ve nasibi bol... Bu küçük haşarat çünkü hesaplarını en önemli noktada yanlış yapıyor. Saldırıyorlar, oysa onların saldırdığı her şey; tam da bu yüzden, önemini belli ediyor. Bir "ilk Hristiyan", saldırdığı birisini kirletemezdi... Oysa tersi: "İlk Hristiyanlar"ın karşı çıktığı birisi olmak, bir şereftir. Kişi Yeni Ahit'i, içinde kötü gösterilenleri canayakın bulmadan okuyamıyor, —yüzsüz bir yelleyicinin "budalalık vaazı"yla boşuna horla-

maya çalıştığı “bu dünyanın bilgeligi”ni hiç saymasak bile... Hatta Farisiler ve Yazıcılar bile bu karşı çıkıştan paylarını alıyorlar: böylesine aşağılık bir nefrete konu olduklarına göre, herhalde birşeylere değerdiler. Gösterişlilik —bu, “ilk Hristiyanlar”ın yapabilecekleri bir itirazdı doğrusu! —Bu başkaları, önünde sonunda, ayrıcalıklılardı: bu yeterdi, şandala nefreti başkaca bir neden gereksemezdi. “İlk Hristiyan” —korkarım, benim bile belki görebileceğim “son Hristiyan” da— ayrıcalıklı olan her şeye içgüdüsel olarak başkaldırandır, —hep “eşit haklar” için yaşar, savaşı... Dikkatli bakılınca, başka seçeneği de yoktur. Kişi kendisi için “tanrının seçilmişisi” olmayı —ya da “tanrının tapınak”ı olmayı, ya da “meleklerin hükmedicisi” olmayı— istemişse o zaman başka her türlü seçkinlik ilkesi; örneğin nasiplilik açısından, tin zenginliği, erkeklik ve gurur açısından, yürek güzelliği ve özgürlüğü açısından, kısaca “dünya” açısından seçkin olmak, —kendisi başına fenadır... Çıkarılacak ders: bir “ilk Hristiyan”ın ağzından çıkan her söz, yalandır; bulunduğu her eylem içgüdüsel bir sahteliktir, —bütün değerleri, bütün ereklere zararlıdır, oysa, kimden nefret ediyorsa, neden nefret ediyorsa, o, değerlidir... Hristiyan, özellikle rahip Hristiyan, bir değerlilik ölçütüdür. — — Artık söylemem gerekir mi bilmem: bütün Yeni Ahit’te, saygı duyulması gereken tek bir oyun kişisi⁴ vardır. Pilatus⁵, Romalı yönetici. Bir Yahudi pazarlığını ciddiye almak —buna yanaşmadı hiç. Bir Yahudi fazla, bir Yahudi eksik— ne çıkardı bundan?.. “Hakikat” sözcüğünün utanmazca kötüye kullanılışı karşısında Romalının soylu alayı, Yeni Ahit’e değeri olan tek sözünü kazandırmıştır, —bu, onun eleştirisi, hatta yok edilmesi: “Neymiş ki hakikat!”...

—Bizi ayırt eden, ne tarihte, ne doğada, ne de doğanın arkasında herhangi bir tanrı bulmamamız değildir, —tanrı diye saygı duyulanı, “tanrısal” bir şey olarak değil, acınası bir şey, saçma bir şey, zararlı bir şey olarak duymamızdır, yalnızca işlenmiş bir hata olarak değil, yaşama karşı işlenen bir suç olarak duymamız... Tanrıyı tanrı olarak yadsıyoruz... Bize birisi Hristiyanların bu tanrısını kanıtlasaydı, ona daha da az inanırdık. —Formüle edersek: deus qualem Paulus creavit, dei negatio¹. —Hristiyanlık gibi bir dinin, hiçbir noktasında gerçekliğe dokunmayan, gerçeklik tek bir noktada bile söz hakkı elde edince de hemen düşüp kalan bir dinin, anlaşılacağı gibi, “dünya bilgeliği”nin, yani bilimin ölümüne düşmanı olması gerekir, —tinin yetiştirilmesini, tinin vicdan konusu olan işlerde yalın ve kesin olmasını, tinin soylu serinkanlılığı ve özgürlüğünü, zehirlenmiş, karalanmış, gözden düşmüş kılabilcek her aracı onaylayacaktır. Bir buyruk olarak “inanç”, bilime karşı bir vetodur, —in praxi² olarak da; ne pahasına olursa olsun, ama yalan olsun... Paulus, yalanın —“inanç”ın— gerekli olduğunu kavramıştı; Kilise de sonradan Paulus’u kavradı. —Paulus’un icat ettiği şu “tanrı”, “dünya bilgeliği”ni (dar anlamda, her türlü batıl inancın en büyük iki karşısını, filoloji ve tıbbi) “rezil-rüsve eden” tanrı, aslında Paulus’un bu konudaki sıkı kararlılığıydı: Kendi istemine “tanrı” demek, thora³, en eski Yahudicedir. Paulus “dünya-bilgeliği”ni rezil-rüsve etmek istemektedir: düşmanları, Iskenderiye’de⁴ yetişmiş iyi filologlar ve hekimlerdir—; onlara savaş açar. Sahiden de, kişi filolog ve hekim olup da, aynı zamanda Deccal olmadan edemiyor. Çünkü, filolog olarak “kutsal kitaplar”ın ardına bakıyor, he-

kim olarak da tipik Hristiyanın fizyolojik çarpıklığının ardına... Hekim “ıflah olmaz” diyor; filolog da, “düzenbazlık”...

48¹

—İncil’in başında duran ünlü öykü sahiden anlaşıldı mı acaba,— tanrının bilim karşısındaki cehennem korkusunun öyküsü?.. Anlaşılmadı. Bu rahip kitabı par excellence, bilindiği gibi, rahibin büyük iç sıkıntısıyla başlar: onun için yalnızca tek bir büyük tehlike vardır, dolayısıyla “tanrı” için de tek bir büyük tehlike vardır.—

Yaşlı tanrı, tümüyle “tin”, tümüyle yüce rahip, tümüyle yetkin, bahçesinde zevk-ü safa gezisindedir: ama, canı sıkılıyordur. Can sıkıntısıyla tanrılar bile baş edemez. Ne yapsın? İnsanı icat eder, —insan eğlendiricidir... Ama gelin görün ki, bu kez de insanın canı sıkılmaya başlar. Tanrı bütün cennetlerin tek derdi konusunda son derece anlayışlıdır: hemen başka hayvanlar yaratır. Tanrının ilk hatası: İnsan için hayvanlar eğlendirici değildir, —onlar üzerinde egemenlik kurar, kendisi “hayvan” olmaya yanaşmaz. —O zaman da tanrı kadını yaratır. Ve sahiden de, işte, artık can sıkıntısının sonu gelmiştir, —ama başka şeylerin sonuyla birlikte! Kadın, tanrının ikinci hatasıdır. “Kadın, özü bakımından, yılandır; —“Heva’dır”²— bunu her rahip bilir; “dünyadaki bütün belalar kadından gelir” —bunu da bilir her rahip. “Demek ki, bilim de ondan gelir”... İlkin kadından öğrenir insan, Bilgi Ağacı’nın meyvesinin tadını. —Ne olmuştur? Yaşlı tanrıyı bir cehennem korkusu sarar. İnsanın kendisi onun en büyük hatası olmuştur; kendine bir rakip yaratmıştır; bilim, tanrısallaştırır, —insan bilimsel hale gelince, rahiplerin ve tanrıların sonu gelir! —Çıkarılacak ahlak dersi: Bilim

kendi başına yasak olandır, —tek yasaklanacak olan odur. Bilim, ilk günahdır; bütün günahların tohumudur, kaynaktaki kalıtsal günahdır. Yalnızca budur ahlak. —“Bilmeyeceksin”: —gerisi kendiliğinden gelir... Tanrının cehennem korkusu, onun kurnazlığını önlemedi. Bilime karşı kendini nasıl savunmalı? Uzun süre, ana sorunu bu oldu. Yanıt: İnsanı kov gitsin cennetten! Mutluluk, aylaklık, düşünce üretir, —bütün düşünceler kötü düşüncelerdir... İnsan düşünmemelidir. —Ve “Kendi Başına Rahip”, dertleri icat eder, ölümü, hamilelikteki yaşamsal tehlikeyi, her türlü sefaleti, yaşlılığı, çabayı, özellikle hastalığı icat eder, —hepsi bilime karşı savaşım araçları! Dertler, insanın düşünmesine izin vermez... Ve bütün bunlara rağmen! heyhat! bilgi yapıtı kule olur yükselir, gökleri kuşatır, tanrıların sonunu haber vermeye başlar, —ne yapmalı! —Yaşlı tanrı, savaşını icat eder, halkları birbirinden ayırır, insanların birbirlerini karşılıklı olarak yok etmelerini sağlar (—rahipler için savaş her zaman gerekli olmuştur...) Savaş, başka şeyler yanında, bilim barışını da bozan bir şeydir! —Ama, inanılası değil! Bilgi, rahipten bağımsızlaşma, savaşa rağmen artmaktadır. —Ve son bir karar verir yaşlı tanrı: “İnsan bilimsel oldu çıktı, —başka çare yok, onu sulara boğup öldürmek gerek!..”

—Anlaşılmışımıdır herhalde. Incil’in başlangıcı, rahibin bütün psikolojisini içerir. —Rahip tek bir büyük tehlike bilir: bu, bilimdir— nedenler ile etkilerin sağlıklı bir kavranması. Ama bilim, ancak mutlu koşullarda yetişir, —kişinin zamana; çar-çur edebilecek kadar bol tine gereksinimi vardır, “bilmek” için...

“Öyleyse, insanı mutsuz kılmak gerek,” —bu, rahibin bütün zamanlardaki mantığı olmuştur. —Hemen sezinleniyor, bu mantığa göre neyin en başta dünyaya sokulması gerektiği: —“günah”... Suç ve ödek kavramı, bütün “ahlaksal dünya düzeni”, bilime karşı icat edilmiştir, —insanın rahipten kurtulmasına karşı... İnsan dışarıya değil, kendi içine bakmalıdır; zeki ve dikkatli bir biçimde öğrenen olarak, çevresindeki şeyleri görmemelidir, aslında hiç görmemelidir: acı çekmelidir... ve öylesine acı çekmelidir ki hep rahibi gereksin. —Defedin hekimleri! Gerekli olan bir sağaltıcıdır. —Suç ve ödek kavramı, “esirgeme”, “kurtulma”, “bağışlama” öğretisiyle birlikte —hiçbir psikolojik gerçekliği olmayan, boydan boya yalanlar, —hepsi, insanın neden duyusunu yıkmak için icat edilmiştir —bunlar neden ve etki kavramına saldırıdır! —Ve yumruklu bir saldırı değil, bıçaklı, nefretinde ve sevgisinde dürüst bir saldırı değil! Tersine, en korkak, en kurnaz, en alçak içgüdülerin saldırısı! Bir rahip saldırısı! Bir asalak saldırısı! Uçuk benizli yeraltı kan emicilerinin vampirliği!.. Bir eylemin doğal sonuçları “doğal” olmaktan çıkıp, batıl inancın hayalet kavramları yoluyla, “tanrı” yoluyla, “tinler” yoluyla, “ruhlar” yoluyla ortaya çıkarılmış diye, salt “ahlaksal” sonuçlar olarak, ödül, ödek, yol gösterme, eğitsel araçlar olarak düşünülmeğe başlanınca, bilginin koşulları yıkılır, —insanlığa karşı en büyük suç işlenmiş olur. Günah, bir kez daha söyleyeyim, bu, insanın kendini aşağılamasının par excellence biçimi, bilimi, kültürü, insanın her türlü yücelmesini ve soylaşmasını olanaksız kılmak için icat edilmiştir; rahip, günahı icat ederek, ege men olur.—

—Burada, tam da “inanenlar”ın kendilerine yarayabilecek bir “inanma”, bir “inanıklık” psikolojisi geliştirmekten dolayı kendimi bağışlıyorum. Bugün hâlâ, “inançlı” olmanın —ya da bir décadence’ın, kırık bir yaşam isteminin simgesi olmanın— nedenli namussuzluk olduğunu bilmeyenler varsa, yarın öğrenecekler bunu. Benim sesim ağır işitenlere bile ulaşır. —Öyle gözüküyor ki, yanlış işitmemişsem, Hristiyanlar arasında bir tür doğruluk ölçütü var; buna da “kuvvetlilik kanıtı” deniyor. “İnanç mutluluk verir: demek ki doğrudur.” —Burada yapılacak ilk itiraz, tam da mutlanmanın, kanıtlanan değil, vaat edilen bir şey olduğu: “inanma” koşuluna bağlanmış mutluluk, —kişi mutlu olmalıdır— çünkü inanmaktadır... Ama, rahibin inanana vaat ettiklerinin, hiçbir denetimin ulaşamayacağı “öte”de sahiden ortaya çıkacağını nasıl kanıtlamalı? —Sözümüne “kuvvetlilik kanıtı”, öyleyse, inanma için vaat edilen etkinin ortaya çıkmazlık etmeyeceği üzerine, yine, bir inançtır. Formüle edersek: “İnanıyorum ki, inanç mutlu kılar; —dolayısıyla— doğrudur.” —Ama bununla iş bitti bile. Bu “dolayısıyla”, bir doğruluk ölçütü olarak absurdum’un’ ta kendisi olurdu. —Ama, biraz esnek davranalım, varsayalım ki mutlu kılınma inanç yoluyla kanıtlanmış olsun —yalnızca arzulanmış, yalnızca bir rahibin biraz kuşkulu ağzıyla vaat edilmiş olmasın: mutluluk —teknik adıyla haz, herhangi bir biçimde doğruluk kanıtı olabilir mi? Öylesine olamaz ki, “ne doğrudur” sorusu üzerine haz duyumları da söz sahibi olunca, bu neredeyse karışık bir kanıt oluşturur, en azından da “doğruluk” konusunda güçlü bir kuşku uyandırır. “Haz” kanıtı, ancak “haz” için bir kanıttır, —başka bir şey değil; dünyanın neresinden çıkıyor ki,

doğru yargılar yanlışlardan daha çok hoşnutluk yaratsınlar ve bir önceden kurulmuş uyuma³ uyarak, yanlarında zorunlu olarak haz duyguları getirsinler? —Bütün sert, derin yapılı tinlerin deneyimi bunun tersini söyler. Kişi, atacağı her doğruluk adımı için, kendisiyle savaşmak zorundadır; yüreğinin, yaşam sevgisi ve güveninin bağlı olduğu her şeyi buna feda etmek zorundadır. Bu da ruh büyüklüğü gerektirir: doğruluğa hizmet, en güç iştir. —Öyleyse, tinsel konularda dürüst olmak ne demektir? Kişinin kendi yüreğine karşı sert⁴ olması, kişinin “güzel duygular”ı horgörmesi, kişinin her Evet ve Hayır’ı bir vicdan işi yapması! —İnanç mutluluk verir: d o l a y ı s ı y l a , yalan söyler...

51

İnancın belirli koşullarda mutluluk vereceği, bir sabit fikirden çıkan mutluluğun, mutluluktur diye çıktığı fikri doğru kılmayacağı, inancın gerçi dağları yerinden oynatamayacağı, ama önceleri dağ olmayan yerlere dağ kondurabileceği: bir tımarhane de yapılacak kısa bir gezinti bu konulara yeterince açıklık getirir. Tabii ki bir rahip için değil: çünkü o, içgüdüleriyle, hastalığın hastalık, tımarhanenin de tımarhane olduğunu, yadsır. Hristiyanlığın hastalığa gereksinimi vardır, nasıl ki Grekliğin bir sağlık fazlalığına gereksinimi vardı, —hasta kılmak, Kilise’nin iyileştirme işlemlerinin bütün dizgesinin sahici artniyetidir. Ve Kilise’nin kendisi de —bu, en son ülkü olarak, katolik tımarhane değil mi? —Bütün yeryüzü tek bir tımarhane? —Dindar insan, Kilise’nin i s t e d i ğ i biçimiyle, tipik bir décadent’tir; bir halk üzerinde dinsel bir bunalımın ortaya çıktığı her zaman dilimi, hep, sinir hastalıklarının yaygınlaştığı dönemlerdir; dindar insanın “iç dünyası”, aşırı heyecanlanmış ve

bitkinleşmiş insanın “iç dünyası”na karıştınlacak ölçüde benzer; Hristiyanlığın değerlerin en değerlileri diye insanlığın tepesine astığı “en yüksek” durumlar, saralılığın biçimleridir. —Kilise yalnızca delileri ya da büyük dolandırıcıları in majorem dei honorem¹ aziz ilan etmiştir... Bir kez, Hristiyanlığın bütün nedamet getirme ve felaha erme training’ine² (bugün en iyi biçimiyle İngiltere’de incelenebilir) yöntemli olarak yaratılmış bir folie circulaire³ denebileceğini belirtmiştim, tabii ki, buna zaten hazır, yani temelden hastalıklı bir toprak üzerinde. Kimsenin elinde değildir, Hristiyan olmak: kişi, Hristiyanlığa “döne”mez, —bunun için önce yeterince hastalanması gerekir... Biz ötekiler, sağlık için ve horgörü için c e s a r e t sahibi olanlar, b i z acaba ne denli horgörmeliyiz bedeni yanlış anlamayı öğreten bir dini! ruhla ilgili batıl inancı elinden bırakmak istemeyen bir dini! yetersiz beslenmeyi bir “yararlılık” haline getiren bir dini! sağlıklılıkla, bir tür düşman, şeytan, ayatılmış gibi savaşıyan bir dini! kişinin kadavralaşmış bir bedende “yetkin bir ruh” taşıyabileceğine; bunun için de yeni bir “yetkinlik” kavramının, bir benzi uçuk, hastalıklı, budalaca gayretkeş varlık tarzını, sözümona “kutsanmışlığı” —kendisi de yoksullaştırılmış, sinir sistemi bozulmuş, iflah olmazcasına yozlaştırılmış bedenin yalnızca bir hastalık belirtisi dizisi olan kutsanmışlığı— edinmesi gerektiğine kendini inandırmış bir dini!.. Hristiyan hareket, bir Avrupa hareketi olarak, her türden atıkların ve artıkların toplu hareketidir: —bunlar, Hristiyanlık aracılığıyla güce ulaşmak istemektedirler. Bu hareket, bir ırkın batışını d i l e g e t i r m e z ; her yandan bir araya gelerek kendilerini arayan d é c a d e n c e biçimlerinin bir yığınsal oluşumudur. Inanıldığı gibi, Hristiyanlığı olanaklı kılan, eskilerin, s o y l u eskilerin yozlaşmaları d e g i l d i r : bugün bile hâlâ böylesi bir kanıyı ayakta tutan öğrenim

görmüş budalalığa da ne kadar karşı çıkılsa yeridir. Hastalıklı, yoz şandala kesimleri bütün Imperium içinde Hristiyanlaşmaktayken, tam da karşıt tip, soyluluk, en güzel ve en olgun biçimiyle ortadaydı. Çoğunluk egemen oldu; Hristiyanlık “ulusal” değildi, ırk temelli değildi, —yaşamın her türden bozuk kalımlarına hitap ediyordu, müttefikleri her yerdeydi. Hristiyan içgüdülerinin demokratikçiliği zafer kazandı... Hristiyanlık, temelden hastalıklı olanların rancune’unu⁴, sağlıklılara karşı, sağlıklılığa karşı yönlendirmiştir. Nasipli, gururlu, yürekli ne varsa, her şeyden önce de güzelliği, işitmek, görmek, ona acı veriyordu. Paulus’un paha biçilmez sözlerini yeniden anımsatıyorum. “Dünyanın zayıf şeylerini, dünyanın akılsız şeylerini, dünyanın adi ve horgörülen şeylerini seçti tanrı”: buydu formül, in hoc signo⁵ zafere ulaştı décadence. —Çarmıhta ki Tanrı —bu simgenin korkunç düşünsel arkaplanı hâlâ anlaşılıyor mu? —Ne ki acı çeker, ne ki çarmıha gerilir, o, tanrısaldır... Hepimiz çarmıha gerilmişiz, demek ki biz tanrısalız... Yalnızca biz tanrısalız... Hristiyanlık bir zaferdi, soylu bir anlayış, ona yenilip battı, —Hristiyanlık, bugüne dek insanlığın başından geçen en büyük talihsizliktir.—

52

Hristiyanlık her türden tinsel nasipliliğin de karşıtıdır, —ancak hasta akıl, Hristiyan akıllı olarak onun işine yara-yabilir, her türden ahmaklığın yanında yer alır, “tin”e, sağlıklı tinin superbia’sına¹ lanet okur. Hastalık, Hristiyanlığın özünde bulunduğundan, tipik Hristiyanca durum, “inanç” da, bir hastalık biçimi olmak zorunda dır, bütün düz, düzgünlüklü, bilimsel bilgi yolları, Kilise’nin yasa kladığı yollar olarak yad-

sinmak zorundadır. Şüphe zaten bir günahtır... Rahibin psikolojik temizlikten tam yoksunluğu —bunu gözlerinin bakışı ele verir— *décadence*’ın bir sonucu görüntüsüdür, —histerik kadınları, bir de, raşitik² eğilimli çocukları gözlemlemek yeter, içgüdüsel sahteliğin, yalan söylemek için yalan söylemenin bir haz olmasının, düz bakamamanın ve düzgün adım atamamanın, nasıl *décadence* ifadeleri olduğunu anlamak için. “İnanç”, doğru olanı bilmek istemek demektir. Pietist³, iki cinsiyetli rahip de, sahtedir, çünkü hastadır: içgüdüsü, doğruluğun hiçbir noktada söz sahibi olmamasını talep eder. “Hastalandıran, iyidir; doluluktan, fazlalıktan, güçten gelen, fenadır”: böyle duyar inananlar. Yalan karşısında özgür olamama —buradan tanırım ben her önceden belirlenmiş tanrıbilimciyi. —Tanrıbilimcinin bir başka göstergesi de, filolojik yetisizliğidir. Filolojiden burada, çok genel bir anlamda, iyi okuma sanatı anlaşılmalıdır, —olguları, yorumlarla sahteleştirilmeyen bir anlama çabası içinde, dikkati, sabrı, inceliği yitirmeden, oldukları gibi görebilmek. Yorumda *ephexis*⁴ olarak filoloji: söz konusu olan, ister kitaplar, ister gazete haberleri, ister alinyazıları ya da havadurumu olguları olsun, —“ruhun sağalması”ndan hiç söz etmiş olmayalım... Bir tanrıbilimcinin, Berlin’de de olsa, Roma’da da, bir “kitap sözü”nü, ya da bir yaşantıyı yorumlaması, ya da örneğin ülkesinin hükümdarının bir zaferini Davud’un ilahilerinin yüce aydınlığına yatırarak yorumlaması, her seferinde öylesine cüretkardır ki, bunun karşısında bir filologun saçını başını yolası gelir. Ya Şvabistanlı Pietistler ve başka sığırlar, kendi varlıklarının zavallı sıradanlığını ve ahır kokusunu, “tanrının eli”yle bir “kutsanmışlık”, bir “takdir-i ilahi”, bir “salah tecrübesi” mucizesine dönüştürüverdiklerinde ne yapsın filolog! Dürüstlük bir yana, bunlarda en al-

çakgönüllü bir nebze düşüncelilik olsaydı, bu yorumcular tanrının el becerisini böylesine kötüye kullanmalarındaki çocuksu hilebazlığı görmek zorunda kalırlardı. Bundan da az bir nebze saygılılık sahibi olsaydık, nezlemizi iyileştiren, ya da tam fırtına patlayacakken, bizi zamanında bir arabaya yetiştiren tanrının, bize öylesine saçma bir tanrı olarak gelmesi gerekirdi ki, var olsaydı bile, kişinin onu defetmesi gerekirdi. Hademe olarak tanrı, posta memuru olarak tanrı, takvim düzenleyicisi olarak tanrı, —temelde, her türlü rastlantının en budalaca türü için bir sözcük... “Tanrısal öngörü”, bugün “eğitilmiş Almanya”da yaklaşık her üç insandan birinin hâlâ inandığı biçimiyle, tanrıya karşı, daha güçlüsü hiç düşünülemezcek bir itiraz oluştururdu. Almanlara karşı bir itiraz oluşturduğu ise, kesin!..

53

—Bir konuda ş e h i t verilmiş olması, o konunun doğruluğu için bir şey kanıtlamaktan öylesine uzaktır ki, herhangi bir zaman doğruluk ile herhangi bir alışverişi olduğunu yadsımak geliyor içimden. Bir şehidin doğru saydıklarını dünyanın kafasına vuruş biçimi bile öylesine düşük bir zihinsel dürüstlük düzeyi, “doğruluk” sorunu konusunda öylesine bir g ü d ü k l ü k dilegetirir ki, kişinin bir şehidin söylediğinin yanlış olduğunu kanıtlanması bile gerekmez. Doğruluk, birinin sahip olduğu ve bir başkasının da sahibi olmadığı bir şey değildir: doğruluk konusunda olsa olsa köylüler ya da Luther türü köylü havarileri böyle düşünebilir. Şundan emin olunabilir ki, tinsel konulardaki vicdan düzeyi ne denli yüksekse, bu konulardaki alçakgönüllülük, g ö n ü l l ü l ü k ' o denli büyük olacaktır. Beş şey b i l m e k , ve nazik bir biçimde, b a ş k a şeylerin bilgisini geri çevirmek...

“Doğruluk”, bu sözcüğün, her peygamberin, her mezhepçinin, her özgür tinlinin, her sosyalistin, her kilise adamının anladığı anlamıyla, küçük, en küçük bir doğrunun bulunması için bile gerekli tinsel yetiştirme ve kendini aşmanın daha başlangıcında olunmadığının tam bir kanıtıdır. —Şehit olarak ölmek, arada söyleyelim, tarih için büyük bir şanssızlık olmuştur: bu, baş-tan çıkarmıştır... Bütün ahmakların, bu arada kadınların ve halkın da çıkardığı sonuç; birisi onun uğruna öldü diye (ya da, hatta, ilk Hristiyanlıktaki gibi ölüme susamışlık salgınları yarattı diye), bir konunun öneminin ortaya çıktığı sonucu, —bu sonuç, incelenmeye, inceleyici ve dikkatli tine, ölçülmez derecede ket vurmuştur. Şehitler, doğruluğa zarar vermişlerdir... Bugün bile, en sıradan tarikatçılığın saygın bir san elde etmesi için tek bir kaba kovuşturmaya uğraması yetiyor. —Ne yani? Birisi onun için yaşamı terk ediyor diye, bir şeyin değerinde bir değişiklik mi meydana geliyor? —Saygın hale gelmiş bir yanlış, bir ek ayartıcı etki kazanmış bir yanılgıdır: sanıyor musunuz ki, siz Tanrıbilimci Efendiler, yalanlarınız için şehitler yaratmanıza izin vereceğiz? —Bir konunun geçerliliğini ortadan kaldırmanın yolu, onu saygıyla rafa kaldırmaktır², —tanrıbilimcileri ortadan kaldırmanın yolu da budur... Bütün kovuşturucuların dünya-tarihsel budalalıkları, tam da düşmanı oldukları konuya saygınlık görünümünü kendi elleriyle kazandırmalarıdır, —ona şehitliğin olağanüstü çekiciliğini hediye etmekle... Bugün bile, kadınlar, bir yanlışın önünde diz çöküyorlar, çünkü biri onlara birisinin bunun için çarmıhta öldüğünü söylemiş. Ya pek i çarmıh bir kanıtlama mıdır? — — Bu konuda ise, tek biri var, bütün bu konularda asıl sözü söyleyen, binlerce yıldır söylenmesi gerekli sözleri söyleyen, —Zerdüş³.

Kanla işaretler yazarlar yürüdükleri yolda, ahmaklıkları da onlara öğretir ki, kişi kanla hakikati kanıtlar.

Oysa kan, en kötü tanıgıdır hakikatin; kan, en saf öğretiyi bile zehirler, yürek çılgınlığına, yürek nefretine dönüşür.

Ve birisi öğretisi için ateşin içinden geçse, —neyi kanıtlar ki bu? Çok daha önemlisi, kendi yangınından kendi öğretisinin çıkması.

54

Kişi aldanmaya kapılmamalı: büyük tinliler, kuşkucudurlar¹. Zerdüşt bir kuşkucudur. Güçlülük, tinin kuvvetinden ve üst-kuvvetinden gelen özgürlük, kendini skepsis yoluyla kanıtlar. Kanılara varmış insanlar, değerlilik ve değersizlik konusunda söz konusu bile olmazlar. Kanılar tutsaklıklardır. Şu, yeterince uzağı göremez; bu, kendi altını göremez: oysa değer ve değersizlik konusunda sözsahibi olmak için, kişinin beş yüz kanıyı kendi altında görmesi gerekir, —ardında görmesi gerekir... Bir tin, büyük şeyler istiyorsa; bunlara ulaşmanın yolunu da istiyorsa, zorunlu olarak kuşkucudur. Her türlü kanıdan bağımsızlık, güçlülüğe aittir, özgürce görebilmeye... Büyük tutku, bu tinin varlığının temeli ve gücü, kendi olduğundan daha aydınlık, daha despotça, onun bütün düşün gücünü eline alır; kut-dışı araçlar için bile yüreklendirir; belirli koşullarda kanılar edinmesine bile izin verir. Araç olarak kanılar: kişi birçok şeye bir kanı aracılığıyla ulaşır. Büyük tutku, kanıları kullanır, harcar; onlara boyuneğmez, —bilir, kendisinin ege-men olduğunu. —Ters taraftan: İnanma gereksinimi, herhangi bir koşulsuz Evet ya da Hayır gereksinimi, Carlyle'cılık², bu söz-

cüğü kullanmama izin olursa, bir zayıflık gereksinimidir. İnancı insan, her türden “inanın”¹, zorunlu olarak bağımlı insandır, —kendini amaç olarak koyamayan, genel olarak kendi kendinden hareketle amaç koyamayan biri. “İnanın”, kendine ait değildir, o ancak araç olabilir, onun kullanılması gerekir, kendisini kullanacak birisini gerekser. Onun içgüdüğü, bir kendiliksizleşme² ahlakına en büyük onuru tanır: her şey, onu bu ahlaka bağlar —kurnazlığı, deneyimi, kendini beğenmişliği. Her inancın kendisi, bir kendiliksizleşme, bir kendine yabancılaşma ifadesidir... Büyük çoğunluk için, zorlanmanın; yüksek bir anlamda kölelik gibi bir kendi dışlarından onları bağlayan ve yerlerinde tutan düzenleyicinin ne denli gerekli olduğu; köleliğin de, isteme yetisi zayıf insanın, özellikle kadının serpilip başarılı olmasının tek ve son koşulu olduğu gözönüne getirilirse, o zaman, kanılar da, “inanç” da, anlaşılır. Kanılı insan, belkemiğini kanıda bulur. Birçok şeyi görme mek, hiçbir konuda yansız olmamak, her konuda yandaşlık etmek, bütün değerler konusunda kesinkes ve zorunlu bir optik sahibi olmak —bunlar, böyle bir tür insanın genel olarak var olabilmesini belirleyen koşullardır. Oysa, bu koşullarda, bu tür insan, doğruluklu insanın —doğruluğun kendisinin karşıtı, düşmanıdır³... İnancın, neyin “doğru” olduğu neyin olmadığı sorusu için herhangi bir vicdan sahibi olmakta özgür değildir: Bu noktada dürüst olsaydı, bu onun batışı olurdu. Patolojik olarak belirlenmiş optiği, kanıya varmış kişiyi fanatik haline sokar —Savonarola, Luther, Rousseau, Robespierre, Saint-Simon— güçlü, özgürleşmiş tinin karşıtı tipi. Ama, bu hastaların, bu kavramsal saralıların büyük gösterişlilikleri, büyük kitle üzerinde etkili olur, —fanatikler pitoresktirler, insanlık da nedenleri iştikten çok, gösteri seyretmekten hoşlanır...

—Kanının, “inanma”nın psikolojisinde bir adım daha. Kanılar doğruluğun yalanlardan daha büyük düşmanları olmasın sakın, sorusunu göze alıp ortaya atışım, epeydir (*İnsanca, Pek İnsanca*, s. [331]). Bu kez de karar verici soruyu soruyorum: yalan ile kanı arasında herhangi bir karşıtlık var mı? —Bütün dünya olduğuna inanıyor; ama bütün dünya daha nelere inanmıyor ki! —Her bir kanının, kendi tarihi, ilk biçimleri, denemeli yanlış malı kavranmaları vardır: önceleri uzun bir süre hiç de kanı değilken, sonradan, daha da uzun bir süre pek de kanı olmayan bir hale, en sonunda da kanı haline gelir. Acaba —kanının bu ilk kuluçkalık biçimleri arasında yalan da yok muydu? —Bu arada gerekli olan da yalnızca kişilerin değişmesiydi: Babada henüz yalan olan, oğulda kanı haline gelirdi. —Yalan dediğim de şudur: kişinin, gördüğü bir şeyi görmemiş olmayı istemesi, gördüğü bir şeyi öyle görmemiş olmayı istemesi: yalanın tanık önünde ya da tanıksız olması önemli değildir. En yaygın yalan, kişinin kendi kendine söylediği yalandır; başkalarına yalan söylemek, göreceli olarak ender bir durumdur. —İmdi, bu görmüş olduğunu görmemiş olmayı istemek, onu öyle görmemiş olmayı istemek, herhangi bir anlamda yalan tutmanın neredeyse ilk koşuludur: yalan tutan insan, zorunlu olarak yalancı hale gelir. Alman tarih yazımının bir kanısı, örneğin, Roma’nın bir despotluk yönetimi olduğu, Cermenlerin de özgürlük havasını dünyaya getirenler olduğudur: bu kanıyla bir yalan arasında ne fark var? Kişi niye hâlâ şaşıyor ki, bütün yandaşların, bu arada Alman tarihçilerin de, içgüdüyle, ahlakın büyük sözlerini ağızlarına almalarına, —ahlakın, bu tür yanlış insanın ona her an gereksinimi olduğundan dolayı varlığını sürdürdüğüne?

—“Biz bu kanıdayız: bütün dünya önünde onu yükleniyoruz, onun için yaşıyoruz, onun için ölüyoruz,— kanıları olan her şeye saygı!” —Buna benzer şeyleri Antisemitlerin¹ bile ağızlarından işittim. Tersine, Efendiler! Bir Antisemit, bir ilkeden çıkarak yalan söylüyor diye hiç de daha saygın hale gelmez... Rahipler bu konularda daha incedirler ve bir kanının kavramında ilkesel, ç ü n k ü amaç için gerekli bir yalancılığın bulunduğu itirazını gayet iyi anlayarak, bununla karşılaşınca, Yahudilerden bu yana, “tanrı”, “tanrının iradesi”, “tanrının vahiy’si” kavramını ortaya sürme kurnazlığını göstermişlerdir. Kant² bile, Kesin Buyruğu’yla, aynı yolu tuttu: bu noktada onun Akıl’ı Pratik hale geldi. —Öyle sorular vardır ki, bunların doğruluğu ve doğru olmaması konusunda karar vermek insanın elinde değildir; bütün yüksek sorular, bütün yüksek değer sorunları, insan aklının ötesindedir... Aklın sınırlarını kavramak —budur ilkin sahici felsefe... Tanrı insana niye vahiy indirdi? Tanrı gereksiz, boş bir şey yapabilir mi? İnsan kendiliğinden iyi ve kötünün ne olduğunu bilemez, tanrı bu yüzden ona kendi iradesini gösterdi... Çıkarılacak ders: rahip yalan söylem i y o r d u r , —onun sözkonusu ettiği şeyler üzerine “doğru” ya da “doğru değil” soruları, yalan söylemeye hiç mi hiç elvermez. Çünkü yalan söyleyebilmek için, burada neyin doğru olduğuna karar verebilmek gerekir. Oysa insan tam da bunu yapamaz; böylece, rahip tanrının sözcüsüdür sadece. —Böylesine bir rahipçe akılyürütme hiç de yalnızca Yahudice ve Hıristiyanca değildir: yalan söyleme hakkı ve “vahiy” k u r n a z l ı ğ ı , rahip tipine ait bir özelliktir, décadence rahipleri kadar putatapanların rahiplerine de (—putatapanlar, yaşama Evet diyenlerdir, onlar için “tanrı”, bütün şeylerin büyük Evet’idir). —“Yasa”, “tanrının iradesi”, “kutsal kitap”, “ilham” —hepsi yalnızca, rahibin güce ulaşmak için, gücünü

ayakta tutmak için gereksediği koşulları niteleyen sözcükler, —bu kavramlar bütün rahip örgütlerinin, bütün rahipce ya da felsefi-rahipce iktidar kuruluşlarının temelinde yatar. “Kutsal yalan” —Konfiçyus’a, Manu Yasalar³ kitabı’na, Muhammed’e, Hıristiyan Kilisesi’ne ortaktır: Platon’da da eksik değildir. “Hakikat burada”: bu söylenince, orada bir rahip yalan söylüyor demektir...

56

—Sonunda önemli olan, hangi amaç için yalan söylendiğidir. Hıristiyanlıkta “kutsal” amaçların eksik olmasıdır, benim onun araçlarına itirazım. Yalnızca kötü amaçlar: yaşamın zehirlenmesi, yalanlanması, yadsınması, bedenin horgörülmesi, insanın günah kavramı yoluyla değersizleştirilmesi ve kendi kendini kargışlar hale getirilmesi —dolayısıyla, araçları da fena. —Manu Yasalar Kitabı’nı tam tersi bir duyguyla okuyorum, karşılaştırılmaz ölçüde tinsel ve üstün bir yapıt, ki bunun adını İncil’inkiyle birlikte anmak bile tine karşı bir günah olurdu. Kişi hemen sezinliyor: bu kitabın ardında, içinde, gerçek bir felsefe var, yalnızca kötü kokulu bir hahamlık ve batıl inanç Judain’i¹ değil, —en şımarık psikolog bile dişine göre bir şey buluyor içinde. En önemlisi de, bu kitapla her türden İncil arasındaki temel fark: soylu katmanlar, filozoflar ve savaşçılardır burada, bu kitapla ellerini sürünün üstünde tutanlar; her yerde soylu değerler, bir tamamlanmışlık duygusu, yaşama bir Evet, zafer kutlayan bir kendisinden ve yaşamından hoşnutluk duygusu, —güneş parıldıyor bütün kitabın üstünde. —Hıristiyanlığın konu edinerek kendi dibi bulunmaz bayağılığını saçtığı şeyler, örneğin çocuk yapma, kadın, evlilik, burada ciddiyetle,

saygıyla, sevgi ve güvenle ele alınıyor. Aslında, nasıl oluyor da çocukların ve kadınların eline, içinde şu aşağılayıcı sözün bulunduğu kitabı verebiliyoruz: “fahişelik yüzünden herkesin kendi karısı ve herkesin kendi erkeği olsun: şehvet çekmektense görücüye çıkmak evladrır”?² Ve insanın doğuşu, im maculata conceptio kavramıyla Hristiyanlaştırıldıkça, yani kirletildi k ç e , kişi hâlâ Hristiyan olmayı s ü r d ü r e b i l i r m i ? . . . Ma-nu Yasalar Kitabı’ndan başka, kadına onca incelikli ve iyilikli şeylerin söylendiği bir kitap bilmiyorum; bu yaşlı kırsakallılar ve kutsal kişiler, kadınlara karşı belki aşılmamış nezakette bir davranış biçimine sahipler. Bir yerde, şöyle deniyor: “Kadın ağzı, kız göğsü, çocuk duası, kurban dumanı, bunlar her zaman temizdir.” Bir başka yer: “güneşin ışığından, ineğin gölgesinden, havadan, sudan, ateşten ve kızın nefesinden daha temiz şey yoktur.” Son bir yer —belki de kutsal bir yalan, aynı zamanda—: “gövdenin, göbük üstündeki bütün delikleri temiz, bütün altındaki-ler de pistir. Yalnızca kızların bütün bedeni temizdir.”

57

Kişi, H ı r i s t i y a n c a amacı bir kez Manu Yasalar Kitabı’nın amacıyla karşılaştırıp ölçünce, Hristiyan araçların in flagranti’ kut d ı ş ı l ı ğ ı n ı yakalayıyor, —bu kocaman amaç karşıtlığının üstüne güçlü bir ışık tutunca. Hristiyanlığı eleştirenlerin elinde değildir onu h o r g ö r ü l e s i bir şey haline sokmamak. —Manu gibi bir Yasalar Kitabı, her iyi yasa kitabının izlediği yolla ortaya çıkar: uzun yüzyılların deneyimini, kurnazlığını ve deneysel ahlakını özetler; defteri kapatır, artık bir şey yaratmaz. Bu tür bir hukuksal metinleşmenin önkoşulu, yavaş yavaş ve pahalı bir biçimde kazanılmış bir hakikate yetke yaratma araçları-

nın, bu hakikati kanıtlamak için gerekli araçlardan temelden farklı olduğunun sezgisidir. Bir yasa kitabı hiçbir zaman bir yasanın yararlarını, temellerini, ortaya çıkış tarihinin nedenselliğini anlatmaz: bunu yapsaydı, yasaya boyuneğilmesinin önkoşulu olan buyurucu tondan, "...malısın"dan taviz vermiş olurdu. Sorun da tam buradadır. —Bir halkın gelişmesinin belirli bir noktasında, o halkın en geniş bakışlı, yani geriyi ve ileriye en iyi gören katmanı², yaşamda uyulması gereken —yani ancak ona uyularak yaşanabilecek —deneyimi, olmuş-bitmiş, tamamlanmış ilan eder. Hedefi, deney çağlarının ve kötü son deneyiminin sonuçlarını, olabildiğince zengin ve tam olarak ortaya koymaktır. Dolayısıyla, artık her şeyden önce kaçınılması gereken, değerlerin daha da ileri denenmesi; akışkan, belirsiz durumlarının sürüp gitmesi, değerlerin in infinitum³ sınanması, seçilmesi, eleştirilmesidir. Buna karşı çifte bir duvar örülür: İlk vahiy duvarı; yani bu yasaların akılsallığının, insandan kaynaklanmadığı, yavaş yavaş ve sınıya yanıla aranıp bulunmadığı, tersine, tanrısal bir kaynaktan, bütün, tamamlanmış, tarihsiz olarak, bir armağan olarak, bir mucize olarak, salt bildirilmiş olduğu iddiası... Sonra da, gelecek duvarı; yani, yasanın zaten en eski zamanlardan beri var olduğu, ondan şüphe etmenin, atalara saygısızlık etmek, suç işlemek olduğu iddiası. Yasanın yetkesi, kendisini şu savlarla temellendirir: Tanrı yasayı vermiş, atalar da onu yaşamışlardır. —Böyle bir işlemin yüksek akılsallığı, doğru olduğu tanınmış (yani çok sıkı bir elekten geçirilmiş upuzun bir deneyim yoluyla kanıtlanmış) yaşam biçimi karşısında, bilinci, adım adım geriletmek hedefini güder: öyle ki, tam bir içgüdü otomatizmine —yaşam sanatındaki her türden ustalığın, her türden yetkinliğin bu önkoşuluna— ulaşılsın. Ortaya Manu türünden bir yasa kitabı koymak demek, bir halkı bundan

böyle usta olmaya, yetkin olmaya yönlendirmek demektir, —en yüksek yaşam sanatına özendirmek. Bunun için de yaşamın bilinçsiz hale getirilmesi gerekir: bu, her kutsal yalanın amacıdır. Kastlar düzeni, en üst, egemen yasa, yalnızca en üst düzeyde bir doğa düzeninin, doğa yasallığının kutsallaştırılmasıdır; bunun üzerinde de hiçbir tikel istemin, hiçbir “modern düşünce”nin sözü geçmez. Her sağlıklı toplumda, kendilerini karşılıklı belirleyerek, fizyolojik olarak ayırmış yönelimleri olan üç tip belirginleşir; bunlardan her birinin kendi sağlıklılık koşulları, kendi çalışma alanı, kendi yetkinlik duygusu ve ustalık türü vardır. Manu değil, doğadır ağırlıklı olarak tinsel olanları, ağırlıklı olarak kas ve sinir konumları güçlü olanları ve ne birinde ne de ötekinde sivrilmeyen üçüncüleri, ortalamaları birbirlerinden ayıran, —sonuncular büyük çoğunluk, birinciler seçme azınlık. En üst kast —bunlara en azlar adını veriyorum—, yetkinlerin kastı olarak en azların ayrıcalıklı haklarına⁴ sahiptir: mutluluğu, güzelliği, iyiliği yeryüzünde temsil etmek, bu ayrıcalıklar arasındadır. Ancak en tinsel insanlara izin verilmiştir, güzelliğe sahip olmaları, güzel olmaları için: iyilik, yalnızca onlarda zayıflık değildir. Pulchrum est paucorum hominum⁵: İyilik bir ayrıcalıktır. Buna karşılık, onlarda en az kabul edilecek şeyler, çirkin davranışlar ya da karamsar bir bakış, çirkinleştiren bir gözdür—, ya da şeylerin toptan görünüşleri karşısında bir kızgınlık. Kızgınlık şandala’nın ayrıcalığıdır; aynı şekilde, karamsarlık da. “Dünya yetkindir —böyle konuşur tinsel olanların içgüdü, Evetleyici içgüdü: yetkin olmayan ne varsa, bizim altımızdaki her şey, mesafe, mesafe tutkusu, hatta şandala’nın kendisi de bu yetkinliğin birer parçasıdır.” En tinsel insanlar, en güçlüler olarak, mutluluklarını, ötekilerin kendi batışlarını bulabilecekleri

yerlerde bulurlar: labirentte, kendine ve başkalarına sertlikte, denemede; onların hazzı, kendi kendilerini zora koşmakta yatar: asketlik⁶, onlarda doğa olur, gereksinim olur, içgüdü olur. Zor görevi ayrıcalık sayarlar, yüklerle oynamayı, ötekileri dizegetirmeyi, dinlenme ... Bilgi —bir asketlik biçimi. —Onlar, en saygın insan türüdür: bu, onların en neşeli, en sevimli tür olmalarını dışarıda bırakmaz. Onlar egemendirler, istediklerinden dolayı değil, var olduklarından dolayı; onların elinde değildir, ikinciler olmak. —İkinciler: bunlar, hakkın bekçileri, düzenin ve güvenliğin koruyucularıdır, bunlar soylu savaşçılarıdır; her şeyden önce de Kral'dır bu; savaşçının, yargıcın ve yasa-yı ayakta tutanın en yüksek formülü. İkinciler, tinsellerin uygulayıcılarıdır, onlara en yakın olanlar, egemenlik işinin kaba yanlarını onlardan alıp üstlenenler, —onların izleyicileri, sağ el-leri, en iyi öğrencileri. —Bütün bunlarda, bir kez daha söyleye-yim, hiçbir istenmişlik, hiçbir "yapma" yoktur; başka türlü ola-nıdır, yapma olan, —o zaman da doğa aşığılanmış olur... Kast-lar düzeni, düzeyler düzeni⁷, yalnızca yaşamın kendi en üst yasasını formüle eder; bu üç tipin ayırt edilmeleri toplumun ayakta tutulması için, daha yüksek ve en yüksek tiplerin olanak-lı kılınması için zorunludur, —hak eşitsizliğidir, genel olarak hakların var olmasının ilk koşulu. —Bir hak, bir ayrıcalıktır⁸. Kendi varlık türü içinde, her birinin kendi ayrıcalıkları vardır. Ortalamaların ayrıcalıklı haklarını küçümsemeye-lim. Yükseklere doğru, yaşam gittikçe sertleşir, —soğuk ar-tar, sorumluluk artar. Yüksek bir kültür, bir piramittir: ancak geniş bir taban üzerinde durabilir, ilk varsayması gereken, güç-lü ve sağlıklı olarak bütünleşmiş bir ortalamalıktır. El işleri, tica-ret, tarım, bilim, sanatın büyük bölümü, tek sözcükle meslek etkinliklerinin bütün hepsi, ancak bir ortalama yapabilme ve ar-

zulama ile bağdaşır; böyle bir şey, istisnalar arasında yersiz düşerdi, bunun için gerekli olan içgüdü, hem aristokratlığı hem de anarşistliği çelerdi. Kişinin bir kamu yararı olması, bir dişli, bir işlev olmasının, bir doğal belirlenmesi vardır: toplum değil, en büyük çoğunluğun yetisine sahip olduğu mutluluk türüdür, onları zeki makineler yapan. Ortalamalar için, ortalama olmak bir mutluluktur; tek bir şeyde ustalık, doğal bir içgüdüünün uzmanlığı. Derin bir tin, ortalamalığı kendi başına bir itiraz konusu olarak görmeyi kendine layık saymazdı. Ortalamalık, istisnaların var olabilmesinin ilk zorunluluğudur: yüksek bir kültürü belirleyen odur. İstisnai insan, tam da ortalamalara yumuşak bir tavırla, oldukları gibi ve kendisinin de eşitleriymiş gibi davranıyorsa, bu salt bir yürek nezaketi değildir, —onun ödevi dir bu... Bugünün sürü sürücüler⁹ arasında en nefret ettiğim hangisi? Sosyalist¹⁰ sürücüler, şandala havarileri, işçinin içgüdüünü, hazzını, yetinme duygusunu, kendi küçük varlıklarıyla birlikte gömen, —onu kıskanç kılan, ona kin öğreten... Haksızlık hiçbir zaman hak eşitsizliğinde yatmaz, “eşit” hak iddiasında yatar. Kötü nedir? Zaten söylemiştim bunu: zayıflıktan, kıskançlıktan, kinden doğan her şey. —Anarşist ve Hristiyanın kökenleri birdir...

Sahiden de, fark yaratan, hangi amaç için yalan söylendiği: bununla kişinin bir şeyi koruduğu mu, yıktığı mı. Hristiyan ile Anarşist arasında tam bir eşitlik kurulabilir: bunların amacı, içgüdüü, ancak yıkmaya yönelir. Bunun kanıtını görmek için de tarihe bakmak yeter: iç bulandırıcı bir açıklıkla yatıyor bu kanıt tarihte. Biraz önce bir dinsel yasa koyma biçimini

tanıdık; bunun amacı, yaşamın serpilmesinin en üst koşulu olarak, büyük bir toplum örgütlenmesini “bengileş” tirmektir, Hristiyanlık ise, tam da içinde yaşam serpiliyor diye, böyle bir örgütlenmenin sonunu getirmeyi kendine misyon edindi. Orada, uzun deney ve belirsizlik zamanlarının akılcı sonuçları, en uzaktaki yararlar için ortaya konacak, bunların ürünleri olabildiğince büyük, zengin, yetkin olarak hasat edilecekti: buradaysa, tersine, hasat akşamdan sabaha zehirlenecek... Aere perennius¹ ayakta duran bir şey, Imperium Romanum, o zamana dek zor koşullar altında ulaşılmış en yücü örgütlenme biçimi, onunla karşılaştırılınca daha önceki ve daha sonraki her şeyin bölük-pörçüklük, beceriksizlik, dikkatsizlik olduğu biçim, —o kutsal anarşistler, “dünya”yı, yani Imperium Romanum’u yıkmayı kendilerine bir “iyi yürekli dinibütünlük gereği” edindiler, taş üstünde taş kalmayasıya, —hatta Germenler ve başka ayaktakımları onun üzerinde egemen olasıya... Hristiyan ve Anarşist: ikise de *décadent*, ikisi de bozucu, zehirleyici, güdükleştirici, kan emici yoldan başka biçimde etkide bulunmak elinden gelmeyen, ikisi de, duran, büyüklükle ayakta duran, dayanıklılığı olan, yaşama gelecek vaat eden her şeye karşı ölümüne nefretin içgüdüğü... Hristiyanlık Imperium Romanum’un vampiriydi, —Romalıların zamanı gelmiş olan büyük kültür için temel atma çabalarını akşamdan sabaha dağıtıp yok etti. —Hâlâ anlaşılıyor mu bu? Tanıdığımız ve Roma taşralarının tarihinin de bize gittikçe daha iyi tanıttığı Imperium Romanum, bu, yüce üslubun hayran olunası sanat yapıtı, bir başlangıçtı: yapısı, binyıllar boyunca kendisini kanıtlasın diye hesaplanmıştı, —bugüne dek hiçbir yapı böyle kurulmamıştır, böylesine *sub specie aeterni*² tarzda yapı kurmak hayal bile edilmemiştir! —Bu örgütlenme, kötü imparatorlara bile dayanabile-

cek kadar sağlamdı: böyle yapılarda bireylerin rastlantısallığı söz sahibi olamazdı, —bütün büyük mimarının baş ilkesi. Ama, en yoz yozlaşma biçimine karşı yeterince sağlam değildi, Hıristiyan'a karşı... Bu gizli solucan, gecede, siste ve anlam kaypaklığında yanaşarak herkese yapıştı, herkesin hakiki şeylere olan yönelimini, genel olarak gerçekliklerle ilgili içgüdülerini emdi yuttu, bu ödelek, kadınsı ve şeker tatlısı çete, adım adım, bu muazzam yapının “ruhları”nı ona yabancılaştırdı, —o değerli, o erkekçe soylu doğahları. Roma’nın davasında kendini davalarını, kendi yönelimlerini, kendi övünçlerini duyanları. Böcek yapışkanlığı, manastır gizliliği, cehennem, suçsuzların kurban edilmesi, kan içme yoluyla unio mystica³ gibi karanlık kavramlar, her şeyden önce de yavaş yavaş karıştırılan kin ateşi, şandala kininin ateşi —bu egemen oldu Roma’ya, daha ilk var oluş öncesi biçimlerine karşı Epikuros’un savaş verdiği din türü. Kişi Lucretius’u okuyunca, Epikuros’un neyle savaştığını anlar; putataparlık değil, “Hristiyanlık”tı bu, yani, ruhların suç kavramıyla, ödek kavramıyla ve ölümsüzlük kavramıyla yozlaştırılması. —Yeraltı kültürleriyle, bütün gizli Hristiyanlıkla savaştı, —ölümsüzlüğü yadsımak, o zamanlar gerçek bir kurtuluştu. —Ve Epikuros kazanmıştı, Roma İmparatorluğu’nda sözü edilmeye değer bütün tinler, Epikuros’çuydular: tam o sırada Paulus çıktı ortaya... Paulus, Roma’ya karşı, “dünya”ya karşı, etli canlı, deha olmuş şandala kini, Yahudi⁴, bengi Yahudi par excellence... Sezinlediği, Yahudilikten kopmuş küçük Hristiyan tarikat hareketi aracılığıyla nasıl bir “dünya yangını”nın tutuşturulabileceği, “çarmıhtaki tanrı” simgesiyle bütün altta olanları, bütün gizli gizli başkaldıranları, İmparatorluk’taki bütün anarşist kaynaşmaların mirasını bir araya getirerek nasıl muazzam bir güç toplanabileceğiydi. “Felah

Yahudiden gelir.” —Hıristiyanlık, her türlü yeraltı tapınmanın, örneğin Osiris, Büyük Ana, Mithras⁵ kültlerinin sunduğundan daha fazlasını sunmanın, —ve onları toplayarak birleştirmenin formülü: Paulus’un dehası, bu sezgide yatar. Bu konudaki içgüdüğü öylesine kendinden emindi ki, bu şandala dinlerinin çekici tasarımlarını, kendi uydurduğu “Mesih”in hakikatine karşı giriştiği acımasız saldırıyla onun ağzına, yalnız ağzına da değil, sokan —onu, bir Mithras rahibinin de anlayabileceği bir hale sokan Paulus... Şam’da⁶ yaşadığı an buydu: birden kavradı, “dünya”yı değersizleştirmek için ölümsüzlük inancını gerektirdiğini, “cehennem” kavramının Roma üzerinde egemen olabileceğini, —“öte” aracılığıyla yaşamın öldürülebileceğini... Nihilist ve Hrist⁷: bunlar yaklı, yalnızca yaklı da değil...

59

Antik dünyanın bütün çabası, boşuna: söz bulamıyorum, böylesine korkunç bir şey konusundaki duygumu dilegetirmek için. —Hem de, bu çabanın yalnızca bir önçalışma olduğunu, daha binlerce yıl granit bilinçliliğiyle yürütülmesi gereken bir çalışmanın ancak temellerinin atıldığını düşününce, antik dünyanın bütün anlamı, boşuna... Niye vardı ki Grekler? niye Romalılar? —Bir zihinsel yetişme temelli kültürün bütün önkoşulları, bütün bilimsel yöntemler gelişmişti, hazırda¹; sanatların en zoru, iyi okuma sanatı hazırda, belirlenmişti —kültür geleneğinin bu önkoşulu, bilimin birliğinin; doğa bilimi, matematik ve mekanikle birlikte, en iyi yoldaydı, —olguduyusunun, bütün duyuların en sonuncusu ve en değerlisinin, okulları vardı, yüzlerce yıllık geleneği vardı! anlaşılıyor mu bu? İşe girişmek

için ö z d e gerekli ne varsa, bulunmuştu: —yöntemler, bunu on kez söylemek gerek, özsel o l a n d ır, aynı zamanda da, en zor olan, hem de, alışkanlıkların ve tembelliklerin en uzun karşı çıktığı şeyler. Bugün bizim, anlatılamaz bir kendini zora koşmayla —çünkü hepimizin içinde, bir biçimde, hâlâ duruyor kötü, yani Hıristiyan içgüdüler—, geri kazandıklarımız; gerçeklik karşısında özgür bir bakış, dikkatli bir el, en küçük şeylerde sabır ve soğukkanlılık, bilginin bütün d ü r ü s t l ü ğ ü —oradaydı, vardı, hazır! İki bin yıldan fazla bir süredir hazırlanmıştı! Ve, ek olarak, iyilikli, incelmış davranış ve beğeniler! Beyin idmanı değil! “Alman” öğrenim görmüşlüğü’nün ayaktakımı tavırları değil! Tersine, beden olarak, tutum olarak, içgüdü olarak, —tek sözcükle, gerçeklik olarak... H e p s i boşuna! Akşamdan sabaha, bir anı yalnızca! —Grekler! Romalılar! İçgüdünün, beğenin, soyluluğu, yöntemli araştırma, örgütlenme ve yönetme dehası, insanın geleceğine duyulan inanç, duyulan i s t e m , bütün şeylere büyük bir Evet, Imperium Romanum olarak görünür hale, bütün duyularca duyulur hale gelmişken, yüce üslup artık salt sanat değil, gerçeklik, hakikat, y a ş a m olmuşken... —Ve akşamdan sabaha da bir doğal afet tarafından yerle bir edilmiş değil! Cermenler ve başka koca pabuçluların ayakları altında ezilmiş de değil! Tersine, sinsî, gizli, görünmez, kansız vampirlerce rezil edilmiş! Yenilmiş değil, —yalnızca kanı emilmiş!.. Saklı intikam hırsı, küçük kıskançlık, e g e m e n olmuş! Zavallı ne varsa, kendinden acı çeken, kötü duyguların yiyip bitirdiği ne varsa, ruhların bütün g e t t o dünyası, bir hamlede, en tepede! — — Kişinin herhangi bir Hıristiyan ajitatörü, örneğin kutsal Augustinus’u okuması yeter, ne denli kirli heriflerin bu yolla tepeye çıktığını kavramak için, bunun k o k u s u n u almak için. Kişi, Hıristiyan hareketin önderlerinde herhangi bir anlayış eksikliği

varsaymakla, kendisini bütünyle yanıtır: —ah, bunlar pek kurnazdırlar, kutsallık kertesinde kurnaz, bu Kilise Babası Efendiler! Onların eksikliği, bambaşka bir şey. Doğa onları biraz ihmâl etmiş, —onlara, biraz da saygıdeğer, dürüst, t e m i z içgüdüler vermeyi unutmuş.. Laf aramızda, bunlar daha erkek bile değildirler... Müslümanlık, Hıristiyanlığı horgörüyorsa, bin kez haklıdır: Müslümanlık erkekleri varsayar...

60

Hıristiyanlık bizi antik kültürün mirasından etti, daha sonrada, bir kez daha, Müslüman kültürün mirasından etti. İspanya'nın harika Magribi kültür dünyası, b i z i m için, temelde, Roma ve Yunanistan'dan daha akraba, bizim duyum ve beğenimize daha yakın olan bu dünya, ayaklar altında e z i l d i (—bunların ne tür ayaklar olduğunu söylemeyeceğim—), niye? Çünkü soylu, erkekçe içgüdülerden kaynaklanıyordu, çünkü yaşama Evet diyordu; hem de Magrib yaşamının nadide ve rafine hoşluklarıyla!.. Sonradan Haçlılar, önünde toza toprağa yatmaları onlara daha yaraşacak bir şeyle savaştılar —bir kültürle, ki, daha bizim ondokuzuncu yüzyılımız bile onun karşısında pek fukara, pek “geç” kalsa gerek. —Tabii, istedikleri, talandı: Doğu, zengindi... Yansız olalım en azından! Haçlı Seferleri —yüksek bir korsanlık, başka bir şey değil! —Alman asilzadeligi, temelde Viking’ce olan bu asilzadelik, burada tam ortamını buldu: Kilise gayet iyi biliyordu Alman asilzadelığının ne işe yaradığını... Alman asilzadeleri, Kilise’nin “İsviçrelileri”¹, Kilise’nin bütün kötü içgüdülerinin hizmetinde hep, —ama işin p a r a s ı i y i ... Kilise’nin yeryüzündeki bütün soyluluklara karşı ölümüne savaşını tam da Alman kılıçlarının, Alman kanı ve cesaretinin yardı-

mıyla yürütmüş olması! Bu noktada bir sürü nahoş soru çıkıyor ortaya. Alman asilzadeligi yüksek kültürün tarihinde hemen hiçbir varlık göstermez: nedeni sezinleniyor... Hristiyanlık, alkol —yozlaşmanın iki büyük aracı... Kendi başına alındığında, Müslümanlık ile Hristiyanlık arasında bir seçim yapmak söz konusu bile değil, tıpkı bir Arap ile bir Yahudi arasındaki seçim gibi. Karar kendiliğinden verilir: burada seçmek, kimsenin elinde değildir. Kişi ya şandala'dır, ya da değildir... "Roma'yla bıçak bıçağa savaş! Müslümanlık'la barış, dostluk": bu duyguyu duydu, öyle de yaptı, o büyük özgür tinli, Alman Kaiser'leri arasındaki o deha, İkinci Friedrich. Ne yani? Bir Alman ilkin deha, ilkin özgür tinli mi olmak zorunda, dürüst duygular duyabilmek için? —Bir Alman'ın nasıl olup da Hristiyanca duygular duyabileceğini ise hiç kavrayamıyorum...

61

Burada, Almanlar için yüz kere daha nahoş olacak bir anımsatma yapmak zorunlu hale geliyor. Almanlar, Avrupa'yı, elde edebildiği en büyük kültür mirasından ettiler —Rönesans'tan ettiler Avrupa'yı. Sonunda anlaşıldı mı, anlaşılmak isteniyor mu, Rönesans'ın ne olduğu? Hristiyan değerlerin tersine çevrilip yeniden değerlendirilmesi, bütün araçlarla, bütün içgüdülerle, bütün dehayla, karşıt değerleri, soylu değerleri zafere ulaştırmak için girilmiş bir deneme... Bugüne dek yalnızca bu büyük savaş vardı, bugüne dek Rönesans'ın getirdiği sorudan daha kararverdirici bir soru olmadı, —beni m sorum, onun sorusudur—: ve şimdiye dek hiçbir zaman olmadı, daha temelden, daha düz, daha kesin, bütün cephe boyunca ve merkeze yönelik bir saldıırı! Kararverici yerde,

Hristiyanlığın payitahtında saldırmak, burada s o y l u değerleri tahta çıkarmak, yani, orada oturanların içgüdülerinin, en temel gereksinimlerinin ve arzularının içine sokmak... Gözümün önünde tamamıyla dünya-dışı bir sihirli renk cümbüşünün olanağı duruyor: —görünüyor bana, incelmış bir güzelliğin bütün ürpertileriyle pırıl pırıl ışıyor bu olana k ; bunu öylesine tanrısal, öylesine şeytansı-tanrısal bir sanat işliyor ki, kişi böylesine bir olanağı bulmak için binyılları boşuna arayıp tarıyor; bir oyun görüyorum, öylesine anlam yüklü, hem de öylesine harika bir paradoks taşıyor ki, Olympos'daki bütün tanrılardan bir ölümsüz kahkaha almaya layık —P a p a S e z a r B o r j i y a '... Anlaşıyor muyum?... İşte, b u olurdu asıl zafer, bugün yalnız benim özlediğim zafer—: bununla Hristiyanlık defedilebilirdi! Ne oldu? Bir Alman keşiş, Luther, Roma'ya geldi. Bu keşiş, benliğinde bahtsız rahibin bütün intikama susamış içgüdüleriyle, Roma'da Rönesans'a k a r ş ı başkaldırdı... En derin şükranla, olup biten muazzam işi, Hristiyanlığın kendi p a y i t a h t ı n d a üstesinden gelinişini, anlamak yerine—, onun nefreti bu oyundan yalnızca kendine besin çıkarabileceğini anladı. Dindar bir insan yalnızca kendini düşünür. —Luther Papalığın y o z l a ş m a s ı n ı gördü, oysa tam tersi elle tutulur hale gelmişti: eski yozluk, peccatum originale², Hristiyanlık d e ğ i l d i artık Papa'nın tahtında oturan! Yaşamdı! Yaşamın zaferiydi! Bütün yüksek, güzel, yürekli şeylerin büyük Evet'i idi!.. Ve Luther y e n i d e n kurdu kiliseyi: ona saldırdı... Rönesans —anlamsız bir olay, büyük bir boşunalık! —Ah şu Almanlar, nelere maloldular bize şimdiye dek! Boşunalık —buydu hep Almanların işi. —Reformasyon; Leibniz; Kant ve sözümona Alman Filozofisi; “Özgürlük” Savaşı; Reich³ —her seferinde, orada bulunan, hazır, g e r i g e t i r i l e m e y e c e k bir şeye karşılık, bir boşuna-

lık... Bunlar benim düşmanımdır, bu Almanlar, ilan ediyorum bunu: onlarda her türlü kavram ve değer pislğini, her türlü dürüst Evet ve Hayır karşısında ödleklği görüyor ve horgörüyorum. Neredeyse bin yıldır el attıkları her şeyi yoksullaştırdılar ve bulandırdılar, Avrupa'yı hastalaştıran ne kadar yarımlik —bölük pörçüklük!⁴— varsa, onların vicdanlarına yazılıdır, —Hıristiyanlığın var olan en pis türü, en onmaz, en baş edilemez türü, Prostestanlık da onların vicdanına yazılı... Hıristiyanlık işi bitirilemez bir şey haline gelirse, bunun suçlusu da Almanlar olacak...

62

Bununla sonuca varıyor, yargımı bildiriyorum. Mahkum ediyorum Hıristiyanlığı; ona, şimdiye dek herhangi bir savcının ağzından çıkan en korkunç suçu yöneltiyorum. O benim için düşünülebilir yozlukların en yükseğidir, olanaklı en son yozluğun istemi olmuştur. Hıristiyan Kilise'si yozluğu bulaştırmadık hiçbir şey bırakmamıştır, her değeri bir değersizlik, her hakikati bir yalan, her dürüstlüğü bir ruh alçaklığı haline sokmuştur. Bir de tutup bana onun “insancıl” katkılarından söz açıyorlar! Herhangi bir zorluk, felaket durumunu ortadan kaldırmak, onun en derin çıkarına aykırıdır, —o, felaketlerle yaşar, kendini bengileştirmek için zorluklar yaratmıştır... Günah solucanı örneğin: bu sıkıntıyla zenginleştirdi Kilise insanlığı! —“Ruhların tanrı önünde eşitliği”, bu kalpazanlık, bütün aşağı duyumluların rancune'ları için bu perde, bu patlayıcı kavram, sonunda devrim, modern fikir ve bütün toplum düzeninin batış ilkesi haline gelen bu kavram —Hıristiyan dinamitidir... Hıristiyanlığın “insancıl” katkıları! Humanitas'dan¹

bir çelişki, bir kendini aşağılama sanatı, ne pahasına olursa olsun yalan söyleme istemi, bütün iyi ve dürüst içgüdülere karşı bir isteksizlik, bir horgörü çıkarmak! Bunlardır, bence katkıları Hıristiyanlığın! —Kilise'nin biricik etkinliği olarak asalaklık; uçuk benizlilik, “kutsanmışlık” idealiyle, her kanı, her sevgiyi, her yaşam umudunu emip yutmak; her gerçekliği değilleme istemi olarak, öte dünya; şimdiye dek kurulmuş en yeraltı komplo'nun² nişanesi olarak, haç, —sağlıklılığa karşı, güzelliğe, nasipliğe, yürekliliğe, tıne, ruh iyiliğine karşı, yaşamın kendisine karşı...

Hıristiyanlığı mahkum eden bu sonsuz iddianameyi bütün duvarlara yazacağım, duvarı olan her yere, —körleri de görür kılacak harflerim vardır benim... Hıristiyanlık, diyorum, tek büyük lanet, tek büyük içsel yozluk, hiçbir aracın yeterince zehirli, gizli, yeraltı, küçük gelmediği tek büyük intikam içgüdüsüdür, —diyorum, tek silinmez utanç lekesi insanlığın...

Ve zamanlar da bu dies nefastus'a³ göre, bu kötü yazgının başlangıcına göre hesaplanıyor, —Hıristiyanlığın ilk gününe göre!

— Son gününe göre olsa, daha iyi olmaz mı?

— Bu güne göre? —Değerlerin yeniden değerlendirilmesi!..

Hıristiyanlığa karşı yasa

Felah gününde, Bir Yılı'nın ilk gününde verilmiştir
(—eski yanlış takvime göre, 30 Eylül 1888)

Günaha karşı ölümüne savaş:
Günah, Hıristiyanlıktır

Madde Bir. — Doğaya her türden aykırılık, günahtır. En günahkar insan, rahiptir: o, doğaya aykırılığı öğretir. Rahibe gösterilecek olan, nedenler değildir, tımarhanedir.

Madde İki. — Herhangi bir tanrıya tapınma ayinine katılmak, kamu ahlakına tecavüzdür, Protestanlara, Katoliklere davranıldığından daha katı; liberal Protestanlara da dinibütünlerinden daha katı davranılmalıdır. Hıristiyan olmağdaki suçluluk derecesi, bilime yakınlık derecesine göre artar. Dolayısıyla, suçlunun suçlusu, filozoftur.

Madde Üç. — Hıristiyanlığın yılan yumurtalarını kuluçkaya yatırdığı lanetlenesi yerler, yerle bir edilmeli ve yeryüzün re-

zal e t l i yerleri olarak geleceğin korkulu ibret vesileleri olsunlar diye korunmalıdır. Buralarda zehirli yılanlar yetiştirilmelidir.

Madde Dört. — Saffet vaazetmek, doğaya aykırı olmaya kamusal bir kışkırtmadır. Cinsel yaşamın her horlanması, “kirliklik” kavramıyla her kirletilmesi, yaşamın kutsal ruhuna karşı işlenmiş sahici günahdır.

Madde Beş. — Bir rahiple birlikte aynı masada yemek yemek, çıkarttırır; bununla kişi kendini doğru-dürüst insanlar topluluğundan afaroz etmiş olur. Rahip, bizim şandala’mızdır, —onu kanun kaçağı ilan etmeli, açlığa mahkum etmeli, bir tür çöle sürmelidir.

Madde Altı. — “Kutsal” tarih, layık olduğu adla, lanetli tarih adıyla anılmalı; “tanrı”, “mesih”, “kurtarıcı”, “aziz” sözcükleri küfür olarak, canilere takılan adlar olarak kullanılmalıdır.

Madde Yedi. — Gerisi kendiliğinden gelir.

Ekler-Notlar

Nietzsche, *Antichrist*'i dört hafta içinde, 3-30 Eylül 1888 günleri arasında yazdığını söyler. Yaratıcı güçlerinin doruğunda, olağanüstü bir verimlilik içinde bulunan yazar Nietzsche için, bu pek zor bir iş değildi; ancak, başka bir bakımdan, düşünür Nietzsche için, hayret uyandırıcı gene de: Bu metne gelene dek, uzunca bir süredir alıştığı yazma yöntemiyle, kısa ve sanki “dal-dan dala” metinlerle, planladığı Büyük Yapıt için malzeme biriktiren düşünür, birdenbire, yaşamı boyunca yazdığı en uzun tek bağlantılı metnini üretir. (Bu metnin yapısına benzerlik gösteren —çok daha kısa— üç metin, *Ahlakın Soykütüğü* adlı kitabını oluşturan “Deneme”lerdir.)

Nietzsche uzmanı Podach, bu olgudan hareketle, Nietzsche'nin eski Büyük Yapıt tasarısından vazgeçerek, “büyük” felsefe yapıtı yerine, bu gibi kesin ve açık, küçük boyda polemikler yazmaya karar verdiği yorumunu temellendirir.

Düşünürün “karar”ları ne olursa olsun, ortada olan olgu, bu garip metnin varlığı, Nietzsche'nin o güne dek biriktirdiği düşün toplamını, tek bir odak üzerinde; öteden beri en büyük dertlerinden biri olan Hristiyanlık üzerinde yoğunlaştırmasının sonucudur. Bu ‘tek solukluk’ metin, düşünürün yaşamı boyunca geliştirdiği düşünüş ve bakış biçimlerinin, sanki, imbiklenmiş,

'konsantre' edilmiş özetidir. Burada Nietzsche'nin hangi "değer"leri nasıl "yeniden değerlendirdiği", apaçık, ortaya konmuştur...

* * *

Metin ancak 1895'te, Yapıtlar dizisinin sekizinci cildi olarak (ve birçok yeri 'sansür' edilmiş biçimde) yayımlanır. Başlığı, *Der Antichrist. Versuch einer Kritik des Christentums* (Deccal, Hıristiyanlığı Eleştiri Denemesi)dir. Öte yandan 1899'da, uzun yıllar oturtulacağı yere, "Güç İstemi" adlı Büyük Yapıt'ın ilk kitabı olma durumuna sokulur: *Der Wille zur Macht. Versuch einer Umwerthung aller Werthe. Vorwort und erstes Buch: Der Antichrist* (Güç İstemi. Bütün Değerleri Yeniden Değerlendirme Denemesi, Önsöz ve Birinci Kitap: Deccal) Bu başlıktan sonra, Deccal'ın Önsöz'ü, bu "Büyük Yapıt"ın önsözüymüş gibi veriliyor, bundan sonra, ikinci bir başlık sayfasıyla, Birinci Kitap: Deccal. Hıristiyanlığı Eleştiri Denemesi, denerek metne geçiliyor.

Bundan sonraki basımlarda da, kah öyle kah böyle, bu "başlıklar" sürüp gider: 1906: Bütün Değerlerin Yeniden Değerlendirilmesi [Fragman olarak kalmış]. Önsöz ve Birinci Kitap: Deccal, Hıristiyan ve Alman kulaklara nahoş gelecek bazı tümcelerin 'sansür'ü de...

1889 başında çılgınlığın karanlığına gömülen Nietzsche'nin, 1900'e dek, bütün bu çarpıtmalar yapılmaktayken henüz 'yaşamda' olması, işin trajik yanı herhalde... Ve kitabına, sonunda (Bütün Değerlerin Yeniden Değerlendirilmesi ibaresini karalayarak) verdiği Hıristiyanlığa Lanet altbaşlığının konması için 1961 yılının; yetmiş üç yıl sonrasının beklenmek zorunda kalınması...

* * *

Buradaki çeviride, Eric F. Podach'ın, elyazmasına geri giderek yaptığı yayın (*Friedrich Nietzsche Werke des Zusammenbruchs*, Wolfgang Rohte Verlag, Heidelberg, 1961, SS. 81-159) temel alınmış, çeviri metin daha sonra Eleştirel Toplu Basım (KGW) içindeki metinle karşılaştırılmıştır (Nietzsche *Werke / Kritische Gesamtausgabe*, Herausge. v. Giorgio Colli und Mazzino Montinari, Sechste Abteilung, Dritter Band, Walter de Gruyter&Co, Berlin 1969, SS. 165-252). Bu iki basım arasındaki farklarda, genellikle K G W basımındaki metne uyulmuştur. (Ve bu basımın elden geçirilişi sırasında, Podach'ın (K G W'ye göre) bazı yanlış-okumalarına (daha) rastlanmıştır. Bu arada, yer yer, metnin iki İngilizce çevirisine (Kaufmann ve Hollingdale) başvurulmuş, ancak bunlardan pek fazla yararlanılamamıştır.)

* * *

Çeviride gözönünde tutulan ilkeler açısından, Nietzsche'nin yazarlığı üzerine bir iki noktaya değinmekte yarar var: —

Alman dilinin bilinçli bir ustası olmaktan öte, Nietzsche, filolog olarak bildiği klasik diller yanında, hemen bütün Avrupa dillerini bilir ve bunlardan alınma deyimleme biçimlerini yazılarında bol bol kullanırdı. Bu tutum, zamanında gelişmekte olan milliyetçi, "saf Almancacı" akımlara karşı bir tavır olduğu kadar (bir yerde, belki Almancadan çok Almanlara çatmak için, *Zerdüşt*'ü. Fransızca yazmamış olmasından pişman olduğunu söyler...); bu tavıra bağlı, "iyi Avrupalı" olma ilkesi doğrultusunda, Avrupa kültürünü 'uluslara' ayırmadan, bir bütün olarak benimseme tavrını içerir. Örneğin, buradaki metinde Hristiyanlığa uy-

güladığı “ahlaklar” çözümlemesinin en önemli iki kavramını (Almanca sözcükler bulunabileceği halde) Fransızca sözcüklerle karşılar: *ressentiment* ve *décadence*. Aynı şekilde, metinleri Grekçe, Latince, İtalyanca, vb. deyimlerle doludur: bir düşünceyi, bir kavramı, hangi dilde ‘oturtabili’yorsa, o dilde yazmaktan çekinmez.

Biz de bu tutumu çevirimize yansıttık; Türkçe okuyan için birçok ek sorun yaratacağını bile bile (ancak, metni Almancadan okuyanın da en azından buna yakın bir zorluk çektiğini düşünerek), Nietzsche’nin ‘yabancı dilde’ki deyimlemelerini genellikle koruduk, bunları notlarla açıklamakla yetindik. — Nietzsche’nin kendi metnini ‘işgal’ etmemek için de, bu açıklamaları metnin sayfa altlarına değil, cildin sonuna koyduk.

Korumaya çalıştığımız başka bir şey, Nietzsche’nin tümce yapıları ile, büyük çapta kendine özgü olan işaretleme düzeneği oldu. İkincisi konusunda şu kadarını söyleyelim: bu düzenek Türkçe’de ne denli ‘garip’ düşünüyor, Almanca’da bir o kadar, hatta (çoktan kesin işaretleme kurallarına bağlanmış bir dil olarak) daha da garip bir etki yaratır: Bu, Almanca ya da Türkçe değil, “Nietzsche’ce” olarak, okurun “okumayı” öğrenmesi gereken bir düzendir. Yazarın tümce yapıları da bunun bir parçası: —

Belirli bir düşüncenin, yalnızca ‘düşünülmüş içeriği’ni değil, aynı zamanda düşünülüş “tempo”sunu da yansıtan bu yapıları aktarmak, yer yer, Türkçe tümce kuruluş biçimlerini zorladı; ancak Türkçe’nin sağladığı (ana tümceyi ‘sağlama aldık’tan sonra), yan tümceleri uzatma olanağı, bu konuda bize yardımcı oldu. Bu sayede, tek deyimlemelerin karşılıklarından öte, çevirideki tümce yapıları, aslindakileri büyük ölçüde yansıtabildi ve sözcüklerin, tamlamaların, Almanca tümcedeki ‘geçiş’ sıralarını; dü-

şüncenin, sanki, oluşma evrelerini, izleyebildi.

Bir de, Nietzsche'nin, metinde, yine bilinçli olarak, bilindiğini ya da bilinmesi gerektiğini varsaydığı bazı konuları belirteyim:—

İlk varsayılan, tabii ki, Hristiyanlığın kendi metni, Incil. Metin boyunca Nietzsche'nin turnak içinde kullandığı Incil kavramları, çoğunlukla Luther çevirisinden, ancak yer yer de (özellikle Yeni Ahit'in) aslından alınmadır. Bunlara, elden geldiğince yerleşik sayılabilecek Türkçe karşılıkları (genellikle Kitabı Mukaddes Şirketi çevirisine başvurarak) verdik; ancak anlamın gerektirdiği durumlarda, yerleşik karşılık yoksa ya da yetersiz kalıyorsa, farklı karşılıklar da aradık. (Örneğin, metinde yer yer Tanrı'nın "krallığı", "hükümdarlığı", "ülkesi", "melekutu" dediğimiz, aynı sözcük, "Reich"dır: "Uzanmak, yayılmak, —e kadar varmak" anlamındaki fiilden türeyen isim, genel olarak bir egemenlik alanını imler, "vatan"dan "imparatorluğa" kadar uzanan karşılıklar alabilir.)

Varsayılan başka bir bilgi konusu, Nietzsche'nin buradaki metinden önceki kitaplarında geliştirdiği görüşler, özellikle de "ahlak" çözümlemesidir. Bunun temel metni (Deccal metninde de bir iki kez gönderide bulunulan) *Ahlakın Soykütüğü* (*Genealogie der Moral*) adlı kitaptır. Bu metnin *Deccal* metni ile ilişkilerini bazı, tek noktadaki açıklamalarla belirtmeye çalıştık.

Buna bağlı olarak da (çevirmenlik haddimizi aşarak), okura bir okuma yöntemi önerelim (—okur, b u r a y a , bütün cildi okuduktan s o n r a gelmişse, önereceğimiz yöntemin ilk aşamasını zaten gerçekleştirmiş demektir): —Metni, önce, arkadaki notlara hiç bakmadan, sabırla anlamaya çalışarak; ama, anlamadıklarını da 'es geçerek', baştan sona bir kez, hızlıca, fazla ara vermeden, okumak —sonra, ikinci kez, her bölümü teker teker,

arkadaki açışmlamalara da arada bakarak, yeniden okumak...

Bu yöntemi, bir yazma ustası olduğu kadar bir okuma ustası da olan filolog Nietzsche'nin, bir yerde "geviş getirme" imgesini kullanarak onayladığını, bir de, şunu belirtelim: Böyle bir okuma sonucu hâlâ karanlık kalan noktalar varsa, bunlar, ne yazarın, ne Almanca'nın, ne Türkçe'nin, ne de okurun kusur hanesine yazımalıdır —yalnızca çevirmenin beceriksizliğı sonucudur...

Aşağıda, bu "okuma"yı kolaylaştırıcı olacağını umarak, bazı açışmlamalar veriyoruz.

* * *

Burada verilen, Nietzsche'nin görüşlerinin bir özeti değil; bunlardan hareketle, metin boyunca yinelenen bazı kavramları kullanma biçimine örnek olmak üzere, bunların anlamlarına açıklık getirebilecek bir tümceler dizisidir:—

İnsan kümelerinin yaşamlarında, hem kendi üyeleri üzerinde hem de başka kümeler karşısında, güçlü olmalarının ("güç istemleri"nin) araçları olan "ahlak"lar, genel çizgilerinde iki karşıt türdendir. Birinciler, "soylu", "nasıpli", kendi doğalarından "güçlü", "sağlıklı", "dolu", "zengin tinli", insan "tipi"nin yaşama bakış "perspektifi"nden kaynaklanır. Bu "insan tipi", yaşamı Evet'ler, çünkü kendinden memnundur; kendisine "iyi" der. Öteki tip insan karşısında ise, "horgörü" duyar: ona "kötü" der.

Öteki insan "tipi", "zayıf", "nasibi kıt", "köle ruhlu", "tinsel" olarak "güçsüz" olduğundan, kendinden kaynaklanan ahlak yargılarına da kolay kolay ulaşamaz; yaşam ve insanlar karşısında daha çok "reaktif", bağımlı bir tutum izler. İlkın, yaşamdan "hoşnutsuzluğu"nu dışarı vurarak, "güçlü" ve "nasıpli" insan

karşısında bir tepki olarak ona “fena” der: ancak bundan sonradır ki kendisine “iyi” diyebilir. Böylece “ressentiment”ini serimler: yani dolaylanmış, yansıtılmış bir duygu içeriği olarak “çekemezlik”, “hınçlılık” tutumunu.

Ancak bu ‘geriye doğru işleyen’ duygu içeriği, biriken bir kaynak oluşturur; “sağlıklı” olarak açığa vurulamadığından, insanı “zehirler”, sonunda “çöküntü”ye, “décadence”a getirir. Ya da, bir çıkış yolu bulabildiği durumlarda, bu “zayıf güç istemi”, “haset”, “hınç”, “kin” gibi biçimlerde açığa çıkar; ancak bu, “güçlü” insanın açıktan açığa “saldıran” “öfke”si değildir; “güçsüz” insanın içten pazarlıklı “kurnazlığı”yla, dolambaçlı “intikam” yolları arar.

Bir de, yaşam karşısında, “güçsüz” kalma, son noktasına, “nihil”e, “hiç”e ulaşırsa, yaşama tam bir Hayır haline, “hiçliği isteme” haline gelebilir. “Nihilizm”, insanın kendisinden duyduğu hoşnutsuzluğu “dünya”ya ve genel olarak “yaşam”a yaygınlaştırması, giderek, kendisiyle birlikte “dünyanın da batması”nı “isteye”bilir. Bu da, örneğin, Nietzsche’nin Hristiyanlık yorumundaki gibi bir “köle ayaklanması” biçiminde ortaya çıkabilir.

Notlar

Aşağıdaki notlar, sayfa sayılarına değil, Nietzsche’nin metne kendi koyduğu bölüm sayılarına göre düzenlenmiştir.

DECCAL: Yeni Ahit’teki “Antihristos” sözcüğü, İsa’nın (Jesus’un), ‘beklenen’ “Mesih” (“Hristos”) olduğunu yadsıyan, anlamına gelir. (Bkz. 1 Yuhanna 2, 18-22; 4, 3; 2 Yuhanna 7) Al-

manca biçimi, hem İsa'nın kendisine, hem de 'Hıristiyan olan'a "karşı" olmayı belirtir. Bizim verdiğimiz "Deccal" karşılığı, biraz Müslüman bir 'ton' içerse de, genel olarak "kıyamete yakın zamanda ortaya çıkacak fenalık timsali kişi" anlamına (Nietzsche'nin bazı yerlerde Zerdüşt tipine de yakıştırdığı anlamda) yakın düşüyor.

Önsöz

1) en azlar: (Wenigsten) Nietzsche'nin kendine özgü deyimlerinden (Bkz. Bl. 57), "çoğunluk-azınlık" ikiliğinin de ötesinde, "azınlık"tan da "az" olan kişileri niteliyor.

2) öldükten sonra: (posthum), yazarların ölümlerinden sonra yayımlanan yapıtları için kullanılır. ('Kaderin cilvesi', *Der Antichrist* de bir opus posthumum olmuştur...)

1

1) Hiperborlular: "Kuzey Rüzgarının (Boreas'ın; Poyraz'ın) Ötesinde Oturanlar" anlamında, Grek mitologyasında, dayanıklılığı ile tanınmış bir hayali halk. Apollon kışları onların yanında geçirirmiş. Grek ozanı Pindaros, Phytia Odeleri'nde bu halkın söz eder.

2) taviz: Compromiss.

3) hoşgörü: Toleranz.

4) manda-yürekli: (Fra.) largeur (des Herzens): aşırı hoşgörü, tepkisizlik anlamında.

5) scirocco: Akdeniz'de, güneyden, Afrika çölleri üzerinden esen sıcak ve bunaltıcı rüzgar. Nietzsche, "güney yelleri"yle,

Hiperborluların “kuzey rüzgarı”na, “poyraz”a karşılık kuruyor.

6) yaz gıcı/yaz gı: Fatalist/Fatum.

2

1) yetenek (Tüchtigkeit): “bir şeyi yapabilmeye yetme” anlamında.

2) virtú: Eski İtalyanca “erdem”, Latince “vir/virilis/virtus” kökünden geliyor: “erkeklik/dayanıklılık/cinsel iktidar/yetenek/güçlülük” gibi anlamlarda.

3) moralinsiz: Nietzsche, “ahlak” (moral)dan “kafein”, “kokain” gibi bir uyuşturucu (“moralin”) türetiyor; “kafeinsiz” koşutu, moralinfrei sözcüğünü kuruyor. (Bkz. Bl. 6)

4

1) başarı: (Gelingen), “uygun düşmek/istenene ulaşmak” anlamında.

2) isabet: (Treffer), atış isabeti anlamında.

5

1) “lanetli insan”/Üzerine suç atılan: Aynı kökten (Verwerfliche / verworfene), dinsel anlamda ‘ahlaksızlık’ içeren suçlanma.

2) Pascal: Parlak buluşları olan bir matematikçi, aynı zamanda da katı bir dindardı.

6

1) Nihilizm : Nietzsche'nin en önemli kavramlarından: İnsanın, her zaman bir "istem" konusu olan 'değer ve amaçlar'dan yoksun kalınca, "hiçliği ister" duruma düşmesini niteleyen, hem 'psikolojik' hem de 'felsefi' içerikli terim.

7

1) acıma : (Mitleid), "birlikte acı çekme/acısına katılma" anlamında.

2) gerilim verici/çöküntü verici: (tonik / depresiv) Sinir fizyolojisinden alınma terimler: sinir devingenliğini çoğaltıcı/azaltıcı anlamında.

3) erke : enerji.

4) Nasıralı : Isa'ya, 'memleketi' olan Nasıra kentinden dolayı verilen ad.

5) seçi : (Ing.) selection. Darwin'in, doğada güçsüzlerin 'ayıklanma'sını ve güçlülerin yaşamlarını sürdürmek üzere 'seçilme'lerini açıklamak için kullandığı terim. (Nietzsche, Darwin'in bilir ve ona önem verirdi; 'Darwinist'lere ise ateş püskürdü.)

6) koruyucu : Conservator, "tutucu" anlamını da içeriyor.

7) çoğaltıcı : Multiplikator; Aritmetikteki "çarpım" anlamında.

8) öte : (Jenseits), tek başına, isim olarak (tırnak içinde), "öte dünya" anlamında.

9) Nirvana : Sanskritçede "sönmek, yitmek" anlamına gelen sözcük, Budizm'de, kişinin dinsel pratiğin doruk noktasında ulaştığı tam huzur, dinginlik durumunu niteler.

10) *idiosynkrasie*: (Yun.) Belirli türden (o kişiye özel) alerji, aşırı uyarılabilirlik durumları; buna bağlı olarak bireysel, anlamı 'kapalı tutan' konuşma biçimi.

11) *retorik*: (Yun.) Konuşma, "hitap etme" biçimi, sanatı. (Bu bölümde yoğun olarak, ilerikilerde de sık sık görülen fizyoloji/tıp kaynaklı terim ve açıklamalar, Nietzsche'nin "beden"i anlamak için çağının fizyoloji, biyoloji, tıp 'literatür'ünde yaptığı okumaları yansıtır —bir aralar her şeyi bırakıp tıp eğitimi görmeye girişmeyi ciddi ciddi düşünmüştür.)

12) *arındırıcı*: Purgativ; müshil.

8

1) *tanrıbilimci*: (Theologe) Yalnızca "dinbilimci" değil, bir "itikat"a bağlı olarak "bilim" yapan "ilahiyatçı"...

2) *özgür tin/li*: (freier Geist) XIX. yüzyılda yaygınlaşan, "tanrı-tanımaz, modern düşünceli" kişilerin nitelemesi, Nietzsche bu deyiimi bazan kendisi için de kullanır, ama (burada olduğu gibi) bazan da (başkalarında) eleştirir.

9

1) *optik*: Çeşitli, ayrı konulara aynı "gözden", aynı bakış açısından bakan görüş biçimi anlamında.

2) *sakrosankt*: Dokunulamaz düzeyde kutsal.

10

1) *Protestan papaz Alman felsefesinin bü-*

yük babası: Bununla Alman felsefesindeki yoğun dinsel özellikleri vurgulayan Nietzsche'nin kendi babası da, büyükbabası da "Protestan Papazlar"dı...

2) *Peccatum originale*: (Lat.) "Başlangıçtaki/kaynak-taki günah" —Adem ile Havva'nın bilgi ağacının meyvesini yemeleri.

3) *Tübingen Darüşşafakası*: (Tübinger Stift) "Tübingen Vakfı" —yoğun dinsel bir Protestan "Evangelik" eğitim veren ünlü okul, aynı zamanda bir yardım kurumu niteliğiyle, daha çok yoksul, yetim öğrenciler alırdı. (Bkz. aşağıdaki not).

4) *Şvablar*: Tübingen kenti, özellikle "Stift"iyle, Şvabistan'ın (şimdiki Baden-Württemberg'in güney bölümleri) öğrenim merkeziydi. Birçok Alman filozofu şvabdı ve Tübingen'de okudu (örneğin, Hegel ve Schelling).

5) *skepsis*: (Yun.) şüphe. Bir felsefe akımı olarak şüpheli-lik (Skeptisizm)in temelindeki bakış açısı: bir şeyi bilmenin ("sahici" bilginin) olanaksız olduğunu; insanların "bilgi" sandıklarının aslında "yanılgı"lar olduğu görüşü. (Nietzsche bu görüşe değer verirdi, Bkz. Bl. 12; Bkz. aşağıdaki not.)

6) *Kant*: Nietzsche burada Kant'ın bilgi görüşünü, aşağıda (Bl. 11'de de) ahlak görüşünü eleştiriyor. Kant'a göre, "gerçek" nesneler, "kendi içinde şey" olarak, bilgiden bağımsız "duran" biçimleriyle değil, ancak "görünüş" ("fenomen") olan, bilen özneye 'görünen' biçimleriyle bilgiye konu olabilirler; oysa insanlar "doğal bir yanılgı"yla bu görünüşleri "gerçek" sayarlar. Nietzsche "skepsis" ile bunu kastediyor.

7) *doğru gidemeyen Alman dürüstlüğü*: Nietzsche atarabalarına düz gitmeleri için konan "fren" (Hemmschuh) ile eğretilme yapıyor— "doğru gidemeyen"de sağlam ol-

mama anlamı da var; (Rechtschaffenheit) sözcük anlamıyla “doğru yapılmış”.

11

1) Kant’ın ahlak görüşüne göre de, ahlaklı bir eylem, “kesin buyruğa” (kategorik imperatif) boyunügen ve “ödev” karşısında duyulan bir “saygı”dan kaynaklanır. Böyle bir eylemin ölçüsü, temelindeki ilkenin, her bir insan için geçerli bir “yasa” olup olmamasıdır: yani, ilke “genel geçerliğe” yükseltilince; her bir insanın bu ilkeye göre eylemde bulunacağı varsayılınca, ilkenin eylem belirleyici niteliğini koruyup korumadığıdır.

2) Königsberg Çinliliği: Königsberg (Bugün Kaliningrad, Kant’ın bütün yaşamını geçirdiği Prusya kenti: Nietzsche, “Çinli” saydığı “kendini aşağılama” tutumunu, Çin atasözü “yüreğini küçült”le birlikte, kısa boyluluğuyla ünlü olan Kant’a yakıştırırdı.

3) Moloh: İnsanlardan kendilerini kurban etmelerini isteyen eski Semit tanrısı.

4) Budala: İdiot, (Bkz. Bölüm 29’a not.)

5) Kant/Devrim: Kastedilen, 1789 Fransız Devrimi’dir. Kant, *Yetilerin Çatışması* (*Streit der Fakultäten*, 1798) adlı kitabının 2. Bölüm’ünde, insanlığın “sürekli olarak daha iyiye gidip gitmediği”ni tartışırken, “insan cinsinin ahlaki ilerleme eğilimini kanıtlayan bir çağdaş olay üzerine” adlı 6. Kesim’inde, “Devrim”in böyle bir olay olduğunu ve bunun da “insan cinsinde bulunan bir ahlaksal temelden başka bir nedeninin olmayacağı”nı söyler.

13

1) “doğru - dürüst” : (Fra.) honette.

2) “ecinni çarpmış” : Dostoyevski’nin ünlü romanına gönderi olabilir.

3) ş a n d a l a : (Sanskritçe) Hint toplumunun “insan artıkları”, genellikle dilenerek geçinen, “miskin” insanlar. Sözcüğün, “bir içimlik esrar” anlamına, “şandu”dan gelmesi olası.

4) p a t h o s : (Yun.) Yoğun duygu, tutku.

5) p i t o r e s k : ‘Resim’ gibi “hoş”.

15

1) a n t r o p o s e n t r i k : İnsanı merkeze alan / ölçü kılan.

2) n e r v u s s y m p a t i c u s : bedenin sinirsel işlevlerini yükseltmeye yönelik sinir sistemi.

3) e r e k s e l l i k : teleoloji.

16

1) k i ş i y e ö z e l : (Privatmann) Yunanca “budala”nın geldiği sözcüğün (idiotes) sözcük anlamında çevirisi.

2) k o z m o p o l i t : “dünya vatandaşı”; burada, her toplumdan birtakım özellikler alarak bir araya getiren, anlamında.

17

1) I s r a e l ’in bugünkü Israil ile ilgisi yok tabii ki: Yahudilerin, en eski mitologyalarındaki (“vaat edilmiş”) ülkeleri.

2) Renan, Ernst: (1832-1892) Fransız dinbilimcisi ve oryantalisti. Dinsel yorumlarında Nietzsche'nin kendi "tam karşıtı" saydığı yazar. (Bkz. Bl. 29.)

3) par excellence (Lat.): "En üstün."

4) souterrain: (Fra.) Kanundışı işlerin yapıldığı "yeraltı". Nietzsche'nin Dostoyevski'den okuduğu ilk kitap (Fra.) *L'esprit souterraine* (Yeraltı Ruhu: *Yeraltından Notlar*'ın çevirisi olmalı) adını taşıyordur.

5) ghetto: Büyük şehirlerde, özellikle yoksul Yahudilerin yaşadığı sefalet mahallesi.

6) albino: İnsanlar arasında da görülen, "renksiz" (pigmenti olmayan) saç ve derileriyle belli olan, bozuk kalıtmı fertler. Bunların genellikle gözleri de bozuktur.

7) metaphysicus: (Lat.) Metafizikçi; filozof.

8) sub specie Spinozae: Spinoza'nın, sub specie aeterni (bengi olanın gözüyle) deyimiyle kelime oyunu: "Spinoza'nın gözüyle"...

19

1) creator spiritus: (Lat.) yaratıcı/lık ruh/u.

2) ultimum: (Lat.) En yüksek.

3) monoton-theist'lik: Nietzsche "mono-theistlik" (tek-tanrıcilık) ve monoton (tek-düze, sıkıcı) ile kelime oyunu yapıyor.

1) Hint bilginleri: Hindistanlı bilginler değil, Alman Hindoloji bilginleri kastediliyor. (Bunların en önemlilerinden biri, Nietzsche'nin yakın dostu Paul Deussen'di).

2) fenomenalizm: Bilginin "görünen"le sınırlandırılması gerektiğini söyleyen felsefe görüşü.

3) iyinin ve kötünün ötesinde: Nietzsche'nin *Zerdüş'ten* hemen sonra yazdığı kitabın adı (*Jenseits von Gut und Böse*, 1885); aynı zamanda, yaygın ahlak yargılarından bağımsız olmanın "formülü".

4) depresyon: Burada daha çok "alçak basınç" koşutluğunda, "bunaltıcı hava" gibi bir anlamda kullanılıyor.

5) hijyeni: Temizliğe yönelik sağlık önlemleri bütünü.

6) diyetetik: Sağlık amacıyla yeme içmenin, "perhiz"in düzenlenmesi.

1) kasuistik: Özellikle dinbilim ve hukukta, genel bir ilkeyi tek tek örneklerle temellendirme işlemi; genellikle 'dema-goji' ve 'kılıkırkyarma' anlamında. Nietzsche "günah çıkarma" işlemi sırasında "günahlar"ın tek tek anlatılışını kastediyor.

2) duyusalılık: (Sinnlichkeit) 'Duyusal'/bedensel olanla, "zevk-ü safa"ya varasıya uğraşma anlamında.

3) Córdoba: İspanya'da eski Arap kenti (Kurtuba).

4) epilepsoid: Sara hastalığıyla ilgili.

5) Libertinaj: Bedensel, özellikle de cinsel 'serbestleşmişlik'.

23

1) Bra h m a n : Budist rahip, aynı zamanda Hint toplumunun en üst katmanının üyesiydi.

2) e s o t e r i k : “İçe kapalı”, yarı-dinsel, eğitim amaçlı toplulukların sıfatı.

3) k ö t ü l ü k k a b ı (Fass des Übels): İçinde kötülüklerin tutulduğu, ‘Pandora’nın kutusu’na gönderi olabilir.

4) A f r o d i t / A d ö n i s : Yunan-öncesi ve erken-Grek toprak ve doğa kaynaklı ilkel din biçimleri.

5) c u l t u s : Toprağa ve doğaya bağlı tapınma biçimi; kavim düzeyinde din.

6) s a f f e t , c i n s e l p e r h i z : (Keuschheit) Cinsel güdülerini bastırma kertesinde, her türlü cinsellikten uzak durma anlamında. (Katolik papaz olmanın koşullarından biridir.)

24

1) G a l i l e l i : İsa’ya geldiği bölgeye atfen verilen ad.

2) n o n p l u s u l t r a : (Lat.) Daha üstünü olmayan.

25

1) Y a h o v a : Musevilğin tanrısı.

2) İ ş a y a : (Jesaia, Isaiah) Eski Ahit peygamberinden biri. (Nietzsche, belki, İşaya’nın metninin birinci tekil şahısta olmasını gözönünde bulunduruyor.)

3) a j i t a t ö r : (Agitator[en]) İsyana teşvik eden siyasal kışkırtıcı.

4) gösteriş : (Fra.) Manier, yapmacıklı davranış biçimi.

26

1) historicis : Tarihsel konular, tarihsel olanı kavrama yeteneği.

2) kiniklik : Eski Yunan'ın son dönemlerinde çıkan ve dünyanın temelde bozuk, 'kötü' olduğunu söyleyen felsefe akımı; "kem gözlülük".

3) Türkçesi : Nietzsche'nin "Auf deutsch"unu burada ve ileride böyle, belki de 'fazla' çeviriyoruz...

4) beefsteak : (İng.) Biftek.

5) kutsama (sanktion) : Bir şeyi kutsal kılarak, hem dokunulamaz hem de bir cezalandırma temeli haline getirmek.

27

1) Privilegium : Romalı yöneticilerin sahip olduğu ayrıcalık.

2) Residuum : (Lat.) En son kalıntı, son sığınılan yer.

3) Sibirya'ya gönderecek dil : Sibirya, Nietzsche'nin zamanında da (Çarlık Rusyası'nın) siyasal 'suçlu'larının sürüldüğü yerd. Burada kastedilen, Yeni Ahit'teki yer yer açıkça 'isyankar' deyimleme biçimleri.

4) çarmıhtaki yazı : Çarmıha gerilen İsa'nın boynuna (?), başının üstüne (?) "Yahudilerin Kralı İsa budur" (Markos. 15: 25-26) yazılı bir alaylı 'suç bildirisi' asılmıştı. Nietzsche'nin kastettiği, İsa'nın bir 'siyasal suçlu' sayıldığı.

1) *E v a n g e l i u m* : (Yun.) “İyi haber”; hem İsa’nın insanlara getirdiği ‘tanrı bildirisi’, hem de, (çoğul haliyle) Yeni Ahit’in çeşitli ‘mürit’lerce yazılmış metinleri.

2) *S t r a u s s*, *D a v i d* (1808-1874): Alman filolog ve bilgini, yirmi yedi yaşındayken yazdığı ‘aydınlanmış’ bir İsa kitabının, sonradan, altmış dört yaşındayken “Alman halkı için yeni-den gözden geçirilmiş” bir biçimini yayımlayınca, Nietzsche’nin *Zamana Aykırı Bakışlar* adlı kitaplar dizisinin ilkinde, yerden yere çalınmasına yol açar. (*David Straus, der Bekenner und der Schriftsteller*, 1873).

3) *a k t a r ı m* : (Überlieferung) Tarihsel bir dönemden bugüne ulaşmış bilgi ve belgeler toplamı.

1) *A s i s i l i F r a n c i s c u s*: İtalyan ‘şehit’ Azizi.

2) *p s y c h o l o g i c i s* : Ruhsal durumları kavrama yetisi, psikolojik konular.

3) *b u d a l a* : (Idiot) Nietzsche, özellikle Dostoyevski’yi tanıdıktan sonra, bu kavramla ve akraba kavramlarla (deli, çılgın) yakından ilgilenir.

4) *h a b i t u s* : (Lat.) Yaşam çevresi, ‘alışkanlıklar’ın temeli, giderek ‘mizaç’, görünüm, kıyafet, vb. (Burada daha çok ‘ruh hali’ gibi bir anlamda kullanılıyor.)

30

1) Hedonizm : Hazlara önem veren, “mutluluğu” duyusal olanda arayan düşünce akımı: Mutluluğu acılardan ve nahoşluklardan uzak durmada gören Epikuros ile ilgisi kurulmuştur.

2) Epikurosçuluk : Hellenistik felsefenin önemli düşünürlerinden, Epikuros’un M.S. 306 yılında Atina’da kurmuş olduğu felsefe okulu. Duyumcu bir bilgi teorisi, atomcu bir varlık görüşü ve hazcı bir ahlak anlayışını temsil eder.

31

1) Messias : (İbranice-Yun.), “Mesih”, (Arapça) “yağla mes-hedilmiş”, (Arapçadan Batı dillerine “masaj” olarak da geçen kökten gelen sözcük.) İsa’nın “kutsanmış iyileştirici” yanını vurgulayan adı.

2) Vaftizci Yahya : (Yohanna) İsa Mesih’in geleceğini haber veren ve onu vaftiz eden (yarı-) peygamber.

3) proprium : (Lat.) bir şeyi niteleyen kendine özgülük.

4) le grand maître en ironie : (Fra.) İroni’nin büyük ustası.

5) apoloji : Kendini haklı çıkararak savunma.

32

1) impérieux : (Fra.) buyuran, egemen olan.

2) semiotik : Gizli anlamlı, imalı simgelerle anlam bütünleri kurma ve bunları anlama ‘sanatı’.

3) gerçekçi karşıtı : Anti-Realist.

4) s a n k h y a m : Sanskritçe “sınama”; Budizm’de “sınavdan geçme” ve bunun gizemli dili.

5) L a o T s e : Eski Çin’in, “özdeyişlerle” konuşan peygamber-tanrısı.

6) ç a l ı ş m a (Arbeit): Marx’ın kullandığı anlamda, “üreten emek”.

7) d i y a l e k t i k : Platon’daki anlayışla, (Sokrates’in uyguladığı anlamda) bir konuda, karşılıklı soru-yanıt yoluyla, bir kişiyi kendi mantıksal kabullerinden hareket ederek ‘ikna etme’ yöntemi.

8) k u v v e t k a n ı t ı için (Bkz. Bl. 50.)

33

1) t ö r e n (Ritus): dinsel kurallarca belirlenmiş ‘ayın’.

2) g ö k y ü z ü (Himmel), aynı zamanda ‘cennet’tir.

3) y a ş a m y o l u diye çevirdiğim W a n d e l , değişmek, dönüşmek, bambaşka bir yola girmek, gibi anlamları içeriyor.

34

1) t e s l i s : (Trinitaet; trinitas) Hristiyanlığın, “Baba”, “Oğul” ve “Kutsal Ruh”tan oluşan “üçlü-birliği”; “tanrı”, “İsa” ve “Ruhül-kudüs”ün hem ayrı üç şey, hem de aynı tek şey olduğunu bildiren öğretisi.

2) d a m ü s t ü n d e s a k s a ğ a n : Türkçe’ye biraz fazla (!) çevirdiğim deyim, aslında “göz üstünde yumruk”: bir şeyi göstermek isterken kişinin gözüne yumruk atmak, gibi bir anlamı

olsa gerek...

3) b e r b a t e t m e (Verhöhnung), alaya alarak çürütme anlamını içeriyor.

4) A m p h i t r y o n : Eski Yunan mitologyasında, Amphitryon'un karısı Alkmene'ye Zeus "görünür" ve bu beraberlikten Herakles (Herkül) doğar. Nietzsche Hıristiyan tanrısının Meryem'e "görünme"siyle koşutluk kuruyor. (Bkz. aşağıdaki not.)

5) k i r l e n m e m i ş p e y d a h l a n m a : unbefleckter Empfaengnis (conceptio immaculata, Bkz. Bl. 56) Meryem'in baki-re, 'kirlenmemiş' olarak İsa'ya hamile kalması.

35

1) y a ş a d ı ğ ı g i b i / ö ğ r e t t i ğ i g i b i , aslında 'uyaklı': lebte / lehrte.

37

1) k a y n a k t a n (ursprünglich): "özgün" olmayı da içeriyor.

2) I m p e r i u m R o m a n u m : Roma İmparatorluğu; "yayıldığı, egemenlik kurduğu alan" anlamında.

38

1) k a r a s e v d a : Melancholie.

2) g e n ç b i r p r e n s : O sıralarda yeni Kaiser ("İmparator") olan genç II. Wilhelm.

1) görüngüsellik: (Phaenomenalitaet): Bilgide yalnızca “görünen” kadarıyla yetinmeye önem veren görüşün varlık belirlemesi. (Bkz. “Fenomenalizm”, Bl. 20)

2) yaratıcı (erfinderisch): Sanattaki anlamıyla değil, örneğin “teknik buluş” anlamında.

3) N a k s o s : Şarap tanrısı Dionysos’un yoğun olarak tapındığı yerlerden ve mitologyada, Dionysos ile Ariadne’nin karşılaşmaları ada. Nietzsche, muhtemelen, ilk kitabı olan *Musikinın Tiniinden Tragedyanın Doğuşu*’na ve orada ele aldığı iki tanrıya, Apollon ile Dionysos’a gönderide bulunuyor.

4) köken kuramı: Kastedilen, Darwin’in türlerin kökeniyle ilgili kuramı.

1) c a n a i l l e : (Fra.) ayak takımı, adi suçlu. Çarmıha gerilme Roma’da en aşağılık idam biçimiydi.

2) F a r i s i : (Pharisaeer) Eski İbrani inançlarından oluşan katı tarikatın üyesi; geçerlikteki dinin rahipleri.

1) p u t a t a p a r l ı k dediğim, Hristiyanların kendilerinden olmayanlar (“gavurlar”) için kullandıkları deyim, H e i d e n - t u m .

42

1) Dysangelist: Kötü haberci; Nietzsche “Evangelist” (“iyi haberci”)nin karşıtını kuruyor.

2) tiranize etmek/tiranlık: Dehşete, korkuya salmak/bu yolla kurulmuş tek kişi yönetimi.

43

1) mesafe tutkusu (Pathos der Distanz): Nietzsche’nin temel kavramlarından; insanlar arasındaki değerk farklarını ve kişinin kişiye ‘uzak’ kalışını vurgular.

2) çoğunluğun önceliği (Vorrecht): “ayrıcalık” ve başkalarından ‘önde’ olma hakkı anlamında. (Bkz. Bl. 57’ye not.)

44

1) ultime ratio: (Lat.) En son neden/amaç/ölçü.

2) biri dışında: Nietzsche kendini kastediyor...

3) haşarat / fesat: Muckern / Lügern: küçük böcekler / yalancılar.

45

1) molozlar: (Gesindel) Sürü üyesi anlamında (Bkz. Bl. 57’ye not).

2) hükmetmek: Markos alıntısında “yargılamak”, Pavlus alıntısında ise “egemenlik kurmak” anlamında.

1) Polonya'lı Yahudiler, yoksulluklarından dolayı "kirlilik"leriyle 'ünlü'ydüler.

2) Petronius: Neron'un sarayında "Arbiter" (yargıç) olan (Titus? Gaius?) "zarif Petronius"un günümüze kalmış, roman biçimindeki yapıtı, üç uçarı gencin maceralarını renkli bir dille anlatır. Petronius, siyasal entrikalar içinde kalıp yargılanınca bilek damarlarını kesip intihar etmiştir.

3) é tutto festo: (Ita.) Her şey(iyle) sağlam/sımsıkı.

4) oyun kişisi (Figür): tiyatrodaki "tıp" anlamında.

5) Pilatus, yargılanak üzere karşısına getirilen İsa'ya kendisini "Yahudilerin Kralı" sayıp saymadığını sorunca, İsa, şu yanıtı verir (Yuhanna, 18, 37-38): "Kral olduğumu sen söylüyorsun [yahut, bunu sen diyorsun çünkü kralım.] Ben bunun için doğmuşum ve bunun için dünyaya geldim ki, hakikate şahadet edeyim. Hakikatten olan herkes benim sesimi işitir." Bunun üzerine "Pilatus ona: Hakikat nedir? dedi: / Bunu dedikten sonra, tekrar Yahudilere çıktı ve onlara dedi: "Ben onda hiçbir suç bulmuyorum." "Yahudi Pazarlığı"yla da, "Fısıh" bayramı nedeniyle bir suçlu bağışlamak için İsa'yı öneren Pilatus'dan, Yahudilerin soyguncu Barabas'ı bağışlamasını istemeleri, İsa'yı ise çarmıha germesini istemeleri; Pilatus'un da buna uyması kastediliyor.

1) deus qualem Paulus creavit, dei negatio: (Lat.) Değil mi ki tanrıyı Paulus yarattı, yadsıyorum tanrıyı.

2) in praxi: (Lat.) Pratikte.

3) t h o r a : Eski İbranice sözcük, “öğreti” anlamına gelir, Musa’nın yasalarını niteler. Nietzsche, Yunanca “tanrı” (teos) sözcüğünün kökü ile ilgi kuruyor.

4) I s k e n d e r i y e , Eski Yunan sonrası ve Hristiyanlık öncesinin en gelişmiş kültür ve bilim merkeziydi.

48

1) Bu bölümdeki matrak geçişiyle, Nietzsche Eski Ahit’in Çıkış (Genesis) öykülerini izliyor: Adem ile Havva’nın yaratılışı; Havva’nın Yılan’a kanarak Adem’e Bilgi Ağacı’nın meyvesinden yedirmesi; Tanrı’nın onları cennetten kovuşu; göklere dek vararak Tanrı’ya ulaşacak Bâbil kulesinin inşası ve Tanrı’nın insanlara ödek olarak farklı diller vermesi, onları “halk”lara ayırması; insanların kötü yola sapmaları üzerine Tanrı’nın (Yalnızca Nuh’un gemisinin kurtulduğu) Tufan’ı yaratması...

2) H e v a : Nietzsche İbranice “yılan” anlamına gelen sözcük ile, Adem’in ‘eşi’ Havva arasında ilişki kuruyor (Havvas [Eva] için genellikle verilen kök, “efa”, “ewa”dır.)

49

1) s a l d ı r ı (Attentat): suikast anlamında.

50

1) k u v v e t / l i l i k k a n ı t ı : (Beweis der Kraft) Bir şeyin, insanları harekete geçirme ‘kuvvet’ine sahip olduğuna göre doğru olması gerektiğini söyleyerek bunu kanıtlama.

2) *absurdum* : (Lat.) saçma, abes, akıldışı.

3) *önceden kurulmuş uyum* : (Praestablierte Harmonie) Leibniz'den kaynaklanan ve "dünya olayları" ile "tanrı iradesi" arasında ilişki kuran kavramı, Nietzsche burada, neden-sonuç olarak bağlı olmayan, ama ortaya çıkışlarında koşutluk gösteren iki olay dizisi arasındaki karşılıklılık, anlamında kullanıyor.

4) *sert (streng)*: bilgi alanında 'kesinlikten ödün vermeyen' anlamında.

51

1) *in majorem dei honorem* : (Lat.) Ulu tanrının şerefi adına: Papazların kutsama sırasında söyledikleri söz.

2) *training* : (Ing.) İdman, antrenman, alıştırma.

3) *folie circulaire* : (Fra.) Kısır döngülü düşünce içeren delilik.

4) *rancune* : (Fra.) Küçük hınç, kin.

5) *in hoc signo* : (Lat.) Bu işaretle/simgesyle: Papazların ayin sırasında (ellerindeki Haç'ı kastederek ve kaldırıp göstererek) söyledikleri söz.

52

1) *superbia* : (Lat.) Üstünlük gururu.

2) *histerik / raşitik*: Nietzsche, kadınlarda görülen aşırı uyarılmışlık durumları ile, çocuklarda görülen, kemik gelişmesi hastalığı yüzünden ortaya çıkan devinim bozukluklarını kastediyor.

3) *Pietist* : "Safiyane" dinsel öğütleyen Protestan mezhe-

bi üyesi.

4) e p h e x i s (Yun.): Sıra gözetmek, yöntemlilik.

53

1) alçak gönüllülük / gönüllülük: Bescheidenheit / Bescheidung, ikinci biçimi Nietzsche kendisi kuruyor; bir sonraki tümce anlamı veriyor.

2) r a f a kaldırmak dediğim, sözcük anlamıyla “buza yatırmak”.

3) Z e r d ü ş t alıntısı, “Rahipler üzerine” adlı bölümden (2. Kitap, 4. Bölüm).

54

1) k u ş k u c u : Yukarıda (Bl. 12) “şüpheci” dediğim “Spektiker”e, burada ‘teknik/felsefi’ anlamından çok, yaygın anlamında kullanıldığından, bu karşılığı veriyorum.

2) C a r l y l e , T h o m a s (1795-1881) İskoç düşünür. Bazan Nietzsche’ci de sayılan yazar, “kahraman” ve “üstün insan” düşüncelerini Nietzsche’nin onaylamadığı bir ‘romantiklik’le yorumlamıştır.

3) i n a n a n (Glaebige): Müslümanlıktaki “mümin”e yakın bir anlamda, kendini bütünüyle ‘inanç’ına teslim etmiş insan.

4) k e n d i l i k s i z l e ş m e : Entselbstung, Nietzsche’nin kurduğu sözcük, kendinden uzaklaşma, kendine aykırı düşme gibi anlamlar içeriyor.

5) k a r ş ı t ı , d ü ş m a n ı : Antagonist, ‘hasım’.

1) **Antisemit**: Yahudi düşmanı Alman. Doruk noktasını Nazizmde bulacak olan ırk düşüncesine dayalı Alman Milliyetçiliği ile Yahudi aleyhtarlığı, bu sıralarda (özellikle Wagner'in çevresinde) 'serpilmeye' başlamıştı. Nietzsche bunlara başından beri şiddetle karşı çıkmıştır.

2) **Kant**: Nietzsche'nin burada eleştirdiği, Kant'ın etik görüşündeki; ahlak sorunlarının "teorik" aklın konusu olamayacağı, ancak "pratik" akıl için "gerçeklik"leri olduğu düşüncesidir. Nietzsche, Kant'a (dolaylı da olsa) "vahiy" düşüncesini yakıştırmak haksızlık ediyor: Kant'a göre gerçi ahlak sorunları "bilgi" konusu edilemez, ama yaparak, eylem yoluyla ("pratik akıl"la) gerçekleşir. (Nietzsche'nin Kant eleştirileri genellikle düşünürün kendi yapıtlarına değil, o sıralarda "Kant" adı altında "ortada gezinen" anlayışlara yöneliktir —ya da, ancak bunlara yönelmiş olmakla haklı hale gelir.)

3) **Manu**: Ahlak öğütleri içeren Eski Hint (Budist) Yasalar Kitabının adı. "İnsan" demek olan sözcük, bu kitapta "insanın ilk atası" gibi bir anlamda yer alır.

1) **Judaizim**: Nietzsche bu kez de Judaizm'den (Yahudilik-Musevilik) bir tıbbi terim; bir uyuşturucu 'zehir' üretiyor.

2) **İncil alıntısı**, I Kor. 7: 2,9'dan. Şirket çevirisi şöyle: "Fakat zinalardan dolayı herkesin kendi karısı olsun. ... Fakat eğer [evlenmemişler ve dul kadınlar'ın] imsakları yoksa, evlensinler; çünkü yanmaktan ise, evlenmek dahi iyidir."

1) in flagranti: (Lat.) Suçüstü (yakalanma).

2) katman: (KGW) Schicht; Podach "Schrift" (metin) okuyor.

3) in infinitum: (Lat.) sonsuza dek: Bitmeyen, sonu gelmeyen 'dizi'lerin sıfatı.

4) ayrıcalık (lı hak) olarak çevirdiğim (Vorrecht). Sözcük kuruluşuyla "ön(celikli)-hak"; hem başkaları bakımından öncelik taşıyan bir hak, hem de "geçiş üstünlüğü" gibi bir anlamda, bir üstünlük hakkı.

5) pulchrum est paucorum hominum: (Lat.) Güzellik pek az insan [a vergi]dir; ya da (pauca/orum okuyarak), güzellik insanın pek az söz [e gereksinim duyduğu bir şey]dir. ("Pek az" anlamına gelen "paucus", Nietzsche'nin "en azlar"ını çağrıştırıyor. Bkz. Önsöz, ve bu bölüm.)

6) asketlik: "Dünya"dan 'el-etek çekme', 'münzevilik'. Burada, 'kendini zora koşma' anlamı vurgulanıyor.

7) düzeyler düzeni: (Rangordnung) Nietzsche'nin temel kavramlarından, değerlilik açısından bir alttakiler-üsttekiler düzenlemesi ("hiyerarşi"). Nietzsche'ye göre her değerler dizgesi böyle bir düzenlemedir.

8) Bir hak, bir ayrıcalıktır, çevirisi, anlamı veriyor ama sözcüklerin hakkını (!) vermiyor: Ein Recht ist ein Vorrecht.

9) sürü / sürücüler: (Gesindel) Nietzsche'nin ağzında en ağır "küfür": hem "uşak", hem "sürü", hem "ayaktakımı" gibi anlamlara gelir. (Yukarıda Bl. 45'de "moloz" dedik...)

10) sosyalist / anarşist: Bunlar yazılırken, 1905'de doruğuna varacak toplumsal eylemli 'anarşistlik' dönemine daha epey var; "Sosyal demokrat" hareket de henüz başlangıçlarında. Nietzsche'nin zamanında, hoşnutsuzlukla etrafa bombalar fırlatan, devlet adamı öldüren "anarşist"ler vardı; "sosyalizm" de (1848'den sonra) en 'hırçın' dönemini yaşıyordu.

58

1) aere perennius: (Lat.) Zamana göğüsgeren; çağlar boyu kalan.

2) sub specie aeterni: (Bkz. yukarıda Bl. 17'ye not.)

3) unio mystica: (Lat.) (Tanrı ile) gizemli birliğe varmak.

4) bengi Yahudi: Bir yandan "İbrahim Oğulları"nın 'dünya durdukça' var olacakları düşüncesine, bir yandan da tarih boyunca var olmaya 'mahkum edilmiş' olmaları düşüncesine gönderide bulunuyor.

5) Büyük Ana / Osiris / Mithras: Asya kökenli ve gizli tapınma törenleri içeren (Grek öncesi) ilkel dinler.

6) Paulus'un Şam'da (Damaskus'ta) yaşadığı: Paulus çeşitli zamanlarda İsa Mesih'in ya da Ruhülkudüs'ün kendisine görünerek yol gösterdiğini anlatır.

7) Hrist: (Christ) "uyaklılığı" vermek için böyle yazıyoruz. Almanca Christ İsa'yı ("Christus", "Jesus") olduğu kadar, herhangi bir "Hrist/ıyan"ı da niteler. ("Uyaklılığı" sağlayan "—ist", tabii ki, "Hristos"dan gelen "Hrist" ve "Nihilist"te bambaşka anlamlarda...)

59

1) gelişmişti, hazırды (bereits): Almanca'da "zaten" sözcüğü "hazırlanma" fiilinden geliyor.

60

1) İsviçreli: İsviçreli yoksul 'şovalye'ler, çeşitli sarayların, bu arada da Kilise büyüklerinin, 'kapıkulluğu'nu, paralı askerliğini ve bekçiliğini yaparlardı.

61

1) Sezar Borjiya: Cesare Borgia (1475 ya da 76-1507), İspanya kökenli İtalyan soylu ailesinin üyesi; Papa VI. Alexander'in gayrimeşru oğlu. Rönesans'ın kültürlü ve maceraperest, 'parlak' kişilerinden; aynı zamanda çeşitli siyasal 'kudretlilik' girişimleriyle tanınır. Papa olmasına da 'kıt kalmıştı'... Nietzsche'nin "Üstinsan" için verdiği ender tarihsel örneklerdendir.

2) peccatum originale: (Bkz. Bl. 10'a not.)

3) "Özgürlük" savaşı: Alman birliğinin kurulması; ve Reich: "İkinci" Alman "İmparatorluğu".

4) bölüm pörçüklük dediğim, Nietzsche'nin aslında "Üç bölü sekizlik vuruş" anlamına gelen müzik terimiyle yaptığı kelime oyunu: Drei-Achteltakt / Drei-Achtelsheit.

62

1) humanitas: (Lat.) İnsanlık; 'humanizm'in temelindeki

anlamda.

2) k o m p l o : (Verschwörung) Almanca sözcüğü frenkçesiyle çeviriyorum (!): “gizlice bir araya gelerek ortak bir düşmana karşı ortaklaşa eyleme geçmek için yemin etmek” anlamında “komplo kurmak”...

3) d i e s n e f a s t u s : (Lat.) Lanetli gün.

“Yasa”

Filolojik verilere göre, Nietzsche bu parçayla ne yapacağına (yayımlayıp yayımlamayacağına ve hangi kitabının sonunda yayımlayacağına) bir türlü karar verememiş. Bunun yazılı olduğu sayfa uzun süre *Ecce Homo* elyazmasının sonunda yer almış, Nietzsche’nin yapıtlarının birçok basımında ise (kızkardeşi Elizabeth’in ‘sansür’üne uğrayarak) yer almamış.

Öte yandan, Podach, “Yasa”dan sonra, “Çekiç Konuşuyor” başlığı altında ve *Zerdüşt* 3, 90 gönderisiyle, *Zerdüşt*’ün 3. Kitabından, “Eski ve Yeni Levhalar Üzerine” Bölümünün 30. Kesimi’ni veriyor. KGW ise, *Antichrist* metnini “Yasa”yla bitiriyor; buna karşılık, aynı başlık ve aynı gönderiyle aynı *Zerdüşt* Bölümünün bu kez 29. Kesimi’ni, Nietzsche’nin bir önceki kitabı *Götzen-Däemmerung* (Putların Batışı)un sonuna koyuyor. “3, 90” gönderisinden, *Zerdüşt* 3’ün ilk basımının sayfa gönderisini anlarsak, iki basım arasındaki bu uygunsuzluk, elimizdeki verilerle bir “muamma” olarak kalıyor. KGW, *Götzen-Däemmerung*’u, basıma temel olan, Nietzsche’nin elinden geçmiş 1889 basımından verdiğine göre, burada herhalde bir yanlışma olmasa gerek; ancak Podach da, “Çekiç Konuşuyor” başlıklı parçayı, elyazma-

sının sayfa numarasını belirterek veriyor. Bu bakımdan, “günahı onların boynuna” diyerek, bu parçayı, yukarıda ana metne (KGW’ye uyarak) almadık, ama, çevirisini (Podach’a uyarak) aşağıda sunuyoruz: İlk satırdaki “mucizesi” (:Wunder, ya Nietzsche’nin ya da Podach’ın yazım hatası; Zerdüşt’ta (buradaki sondan bir önceki satırdaki gibi) “Wende” (:dönüm noktası).

*Ey istemim benim, sen her zorluğun mucizesi, zorunluğum benim!
Koru beni bütün küçük yengilerden!*

*Sen yazısı ruhumun, yazgı dediğim! Sen içimdeki! Üstümdeki!
Koru ve esirge beni bir büyük yazgı için!*

Ve son büyüklüğümü, istemim, esirge en sonuncun için, ki amansız olasın yengin içinde, Ah; kimler yenilmedi ki kendi yengilerine!

Ah, kimlerin gözü kararmadı ki o esrik alacakaranlıkta! Ah, kimlerin ayağı kaymadı ki ve unutmadı ki yengisinde — ayakta durmayı! —

— Ki ben bir kez dolu ve olgun olayım büyük öğlede: dolu ve olgun, tıpkı eriyik maden gibi, şimşek yüklü bulut gibi, şişmiş meme gibi:

— dolu ve olgun kendimle ve en gizli istemim için, okunu özleyen bir yay, yıldızını özleyen bir ok:

— bir yıldız, dolu ve olgun öğlesinde, eriyik, delik deşik kutsanmış yok edici güneşoklarıyla: — kendisi bir güneş ve amansız bir güneşsistemi, yengisinde yok etmeye hazır!

*Ey istem, her zorluğun dönüm noktası, sen benim zorunluğum!
Esirge beni bir büyük yengi için! — —*

ETB için hazırlayan; Oruç Aruoba

Friedrich Nietzsche Bütün Yapıtları
Kitapları 16 | Deccal

ISBN 975-8725-05-X

9789758725052

